

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВОЙТОВИЧ ЯРОСЛАВ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 343.98:343.34

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ
БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО
БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Я. В. Войтович**

Науковий керівник **Таран Олена Вікторівна,**

доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Войтович Я.В. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Розкрито стан наукових досліджень розслідування злочинів проти безпеки виробництва та інших пов'язаних злочинів (у сфері будівельного виробництва, службової діяльності, випуск та реалізація недоброякісної продукції та ін.). Обґрунтовано, що окремі теоретичні положення можуть мати значення при розробленні криміналістичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України.

Визначено елементи криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, а саме: обстановка, спосіб учинення злочину, особа злочинця, особа потерпілого та розкрито зв'язки між цими елементами.

Розкрито значення місця (виробництво) і часу (розроблення, конструювання, виготовлення промислової продукції та її зберігання; проектування, будівництво та експлуатація будівель і споруд) учинення злочину для встановлення способу учинення злочину та особи злочинця. Розкрито зміст нормативно-правової складової обстановки учинення

злочину, що включає наднаціональний, національний, галузевий та локальний рівень.

Визначено способи учинення злочину на різних стадіях життєвого циклу промислової продукції, будівель і споруд.

Обґрунтовано, що особу злочинця, як елемент криміналістичної характеристики потрібно досліджувати із урахуванням ознак, що визначають її як учасника виробничих відносин, який зобов'язаний виконувати нормативні приписи. У характеристиці особи потерпілого, крім демографічних, соціальних та інших даних виокремлено її ознаки як споживача, користувача.

Виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування залежно від джерел надходження інформації про злочин і її зміст. Для кожної слідчої ситуації запропоновано послідовність дій слідчого, визначено зміст клопотань про проведення обшуку, огляду, про надання тимчасового доступу до речей і документів.

Із урахуванням особливостей порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, визначено обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні. Визначено їх самостійне доказове значення та/або можливість використання для встановлення, підтвердження, спростування інших фактів і обставин.

Наголошено на необхідності широкого використання спеціальних знань у формі консультацій, залучення спеціаліста для організації, підготовки та участі у проведенні слідчих (розшукових) дій, проведення експертиз.

Розкрито особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, які найбільш поширені в практиці розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, а саме: огляду місця події, огляду документів, допитів різних учасників кримінального провадження.

Ключові слова: розслідування, криміналістична методика, порушення правил, безпечне використання промислової продукції, безпечна експлуатація будівель і споруд, слідчий, спеціальні знання, слідчі (розшукові) дії.

SUMMARY

Voitovych Ya. Investigation of violations of rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures. – Research paper (manuscript).

Dissertation on Candidate of Legal Sciences Degree on specialty 12.00.09 – criminal proceedings and criminalistics; forensic research; operative search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the research of the problems of investigating violations of rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures.

The state of scientific researches investigation of crimes against the safety of production and other related crimes (in the field of construction production, official activity, production and sale of substandard products, etc.) is disclosed. It is substantiated that certain theoretical positions may have significance in the development of forensic recommendations regarding the investigation of crimes stipulated in art. 275 of the Criminal Code of Ukraine.

The elements of forensic characterization of violations of the rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures are determined, namely: the situation, the way of committing a crime, the person of the offender, the person of the victim and the connection between these elements.

The significance of the place (production) and time (development, construction, manufacturing of industrial products and their storage, design, construction and operation of buildings and structures) is disclosed. The crime is

made to establish the method of committing a crime and the person of the offender. The content of the normative and legal component of the situation of committing a crime, which includes supranational, national, sectoral and local level, is disclosed.

The ways of committing a crime at different stages of the life cycle of industrial products, buildings and structures are determined.

It is substantiated that the person of the offender, as an element of forensic characteristics, needs to be investigated taking into account the attributes that define it as a participant in industrial relations, which is obliged to comply with normative requirements. In the characterization of the victim's identity, in addition to demographic, social and other data, its features are identified as a consumer, user.

The typical investigative situations of the initial stage of the investigation are distinguished depending on the sources of information about the crime and its contents. For each investigative situation, the sequence of investigator actions is proposed, the content of the petitions for conducting a search, review, and temporarily accessing things and documents is determined.

Taking into account the peculiarities of the violation of the rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures, the circumstances which are to be established during the investigation are determined. Their independent proof and / or the possibility of use for establishing, confirming, refuting other facts and circumstances are determined.

The necessity of wide use of special knowledge in the form of consultations, involvement of a specialist in organizing, preparing and participating in the conduct of investigative (search) activities, conducting of examinations is emphasized.

The peculiarities of conducting separate investigative (search) actions, which are the most widespread in practice of investigation of crimes stipulated by Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine, namely: review of the place of the event,

examination of documents, interrogations of various participants in criminal proceedings.

Key words: investigation, forensic method, violation of rules, safe use of industrial products, safe operation of buildings and structures, investigator, special knowledge, investigative (search) actions.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Войтович Я. В., Таран О. В. Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1. С. 105–110.

2. Войтович Я. В. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (12). С. 40–50.

3. Voitovych Ya. The Ways of Violating the Rules Concerning the Safe Use of Industrial Products as an Element of the Forensic Characteristics of the Crime Provided for in Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105). С. 111–119.

4. Войтович Я. В. Використання нормативних актів, що регулюють забезпечення безпеки промислової продукції та експлуатації будівель і споруд, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 81–92.

5. Войтович Я. В. Особенности проведения осмотра места происшествия при расследовании нарушений правил, которые касаются безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений. *Право и политика*. 2017. № 1. С. 110–114.

6. Войтович Я. В. Проведення допиту при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 232–243;

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Войтович Я. В. Криміналістическая характеристика предмета преступного посягательства – промышленной продукции при расследовании преступлений, предусмотренных ст. 275 УК Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика*: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции (г. Могилев, 25 марта 2016 года) / М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»; ред. кол.: Ю.П. Шкаплеров (отв. ред.) и др.]. Могилев: Могилев. Институт МВД, 2016. С. 333–335.

8. Войтович Я. В. Наукове вирішення проблем досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 38–40.

9. Войтович Я.В. Криміналістичне значення поняття промислової продукції та безпеки її використання для розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 69–71.

10. Войтович Я.В. Поняття «промислова продукція» та особливості його використання під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Чернєй, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 130–133;

які додатково відображають наукові результати дисертації:

11. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд : метод. рек. / Таран О.В., Войтович Я.В. Київ, 2018. 65 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	12
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД.....	22
1.1. Стан наукових досліджень проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	22
1.2. Криміналістична характеристика порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	32
Висновки до розділу 1	86
РОЗДІЛ 2. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД.....	89
2.1. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	89
2.2. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	107
2.3. Використання спеціальних знань при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	128

Висновки до розділу 2.....	148
----------------------------	-----

РОЗІДЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД.....	152
---	------------

3.1. Огляд місця події при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	152
---	-----

3.2. Огляд документів при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	167
--	-----

3.3. Допит при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд	179
---	-----

Висновки до розділу 3.....	196
----------------------------	-----

ВИСНОВКИ.....	200
----------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	205
---	------------

ДОДАТКИ.....	227
---------------------	------------

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГАП	Головний архітектор проекту
ГП	Головний інженер проекту
ДСТУ	Державний стандарт України
ДБН	Державні будівельні норми
ЄС	Європейський Союз
ЕП	Ескізний проект
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
ПВР	Проект виконання робіт
ПОБ	Проект організації будівництва
СНиП	Строительные нормы и правила
ТЕО	Техніко-економічне обґрунтування
ТЕР	Техніко-економічний розрахунок
РП	Робочий проект

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Промислова продукція, будівлі і споруди – звична складова повсякденного життя, вони створюються для задоволення різноманітних потреб держави та населення, забезпечення безпеки і комфорту споживача, без них складно уявити організацію побуту, трудової діяльності, відпочинку сучасної людини.

Якість і безпечність, як головні ознаки промислової продукції, будівель і споруд, закріплені у формі конституційних гарантій: у ч. 3 ст. 42 Конституції України зазначено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг.

Практична реалізація цих положень відбувається шляхом нормативно-правового регулювання, здійснення нагляду і контролю за додержанням встановлених вимог на кожному етапі життєвого циклу згаданих об'єктів, встановлення відповідальності за порушення.

Правова статистика свідчить про нечисленні випадки притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які допустили порушення встановлених правил, що призвело до загибелі людей або створення загрози загибелі людей, заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого чи настання інших тяжких наслідків. За даними Генеральної прокуратури України, упродовж 2013–2018 років у провадженні органів досудового розслідування перебувало 185 кримінальних правопорушень за ст. 275 КК України, з яких найбільша кількість (55) у 2018 році.

Водночас під час здійснення заходів державного контролю уповноваженими органами щорічно виявляється близько 8 тис. порушень законодавства, серед яких ті, що призвели до настання різних суспільно небезпечних наслідків. Це дає підстави визначити злочини, передбачені ст. 275 КК України як латентні, що зумовлено низкою чинників: по-перше, низьким рівнем взаємодії між суб'єктами ринкового нагляду за відповідним

напрямом та органами Національної поліції; по-друге, відсутністю досвіду розслідування таких злочинів та апробованих криміналістичних методик, що впливає на якість розслідування; по-третє, у багатьох випадках не виправданою практикою вирішення правового конфлікту поза межами кримінального судочинства.

Практично кожна подія, що пов'язана з руйнацією будівель і споруд, знищенням майна, пожежами, нещасними випадками викликає суспільний резонанс, адже порушує звичний та усталений ритм життя, зачіпає інтереси багатьох людей, породжує недовіру до державних інституцій. Тому важливо, щоб за наявності підстав, таким випадкам надавалась своєчасна та об'єктивна кримінально-правова оцінка, проводилось досудове розслідування.

Наразі доводиться констатувати, що органи досудового розслідування не у повній мірі готові здійснювати якісне та ефективне розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, що підтверджується наявністю помилок та прогалин, які часто призводять до втрати доказової інформації. Вирішення низки проблем убачається можливим шляхом розроблення відповідних криміналістичних рекомендацій, що побудовані із урахуванням потреб правозастосовної практики, досвіду контрольно-наглядової діяльності державних органів, різногалузевого та різнорівневого нормативно-правового регулювання.

Під час підготовки дисертаційного дослідження вивчались праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких розглядались проблеми розслідування злочинів, зокрема: Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. І. Василичука, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Я. Горбачевського, М. Л. Грібова, В. С. Давиденка, А. В. Іщенко, В. О. Коновалової, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Питання розслідування злочинів проти безпеки виробництва у різний час досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Ш. К. Вахітов, В. К. Глістін, М. С. Грінберг, В. І. Жирютін, С. А. Квелідзе, П. В. Кобзаренко, М. Я. Панчишин, К. О. Спасенко, О. В. Таран, М. П. Яблоков та ін.

Одержані згаданими та іншими вченими висновки становлять основу для подальших наукових розвідок та вивчення проблем правозастосовної практики, які до цього часу у якості самостійних досліджень не розглядались. Відтак, існує необхідність у науковому вирішенні проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, що передбачає побудову криміналістичної характеристики цих злочинів, розкриття низки специфічних понять та особливостей використання нормативних актів іншої галузевої належності у таких кримінальних провадженнях, визначення обставин, які підлягають встановленню, тактичних особливостей проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, питань використання спеціальних знань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація відповідає положенням Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 року (Закон України № 2519-VI від 9 вересня 2010 р.), Положенням Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 рр. (Закон України № 178-VII від 4 квітня 2013 р.), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 вересня 2015 р. (протокол № 19) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень НАПрН України (п. 939, 2015 р.).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних засад та методико-криміналістичних рекомендацій для удосконалення тактики і організації досудового розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- з'ясувати стан наукових досліджень проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;

- визначити та розкрити елементи криміналістичної характеристики цих злочинів;

- виокремити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розробити алгоритми (програми) дій слідчого для таких ситуацій;

- сформулювати перелік обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;

- розкрити особливості проведення огляду місця події та документів;

- визначити тактичні особливості допитів різних учасників кримінального провадження залежно від їх відношення до виробництва та порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд ;

- виявити особливості використання спеціальних знань при розслідуванні правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Об'єкт дослідження – порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

споруд, практика розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, судова практика, діяльність державних органів нагляду (контролю) за відповідними напрямками.

Предмет дослідження – розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Методи дослідження. Для досягнення мети і задач дисертаційного дослідження використовувались загальнонаукові і спеціальні методи, а саме: *діалектичний* – для дослідження положень методики розслідування злочинів проти безпеки виробництва у взаємозв'язку та формування висновків у контексті предмета дослідження; *історичний* – під час вивчення етапів становлення і розвитку наукового знання щодо проблем розслідування злочинів проти безпеки виробництва і суміжних злочинів (підрозділ 1.1); *догматичний (формально-логічний)* – для тлумачення правових категорій і понять, зокрема і іншогогалузевої належності (розділи 1–3); *системного аналізу* – для узагальнення особливостей учинення і розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (підрозділ 1.2, розділи 2–3); *статистичний* – для опрацювання даних слідчої, судової та експертної практики про злочини проти безпеки виробництва та інші злочини (розділи 2–3); *соціологічний* – при проведенні опитування та анкетування правозастосовувачів у контексті предмета дослідження (розділи 1–3); статистичний – для опрацювання емпіричного матеріалу (підрозділи 2.1, 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані за результатами вивчення 273 кримінальних проваджень про злочини проти безпеки виробництва, з яких 102 за ст. 275 КК України; відповідна судова практика за період 2012–2018 рр.; зведені дані опитування 135 слідчих Національної поліції України з Київської, Харківської, Дніпропетровської, Вінницької областей; статистичні й аналітичні матеріали МВС України,

Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України, органів ринкового нагляду у відповідній сфері за 2012–2018 р.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. У роботі на основі положень теорії криміналістики, кримінального процесу, з урахуванням регулятивного законодавства у сфері безпеки виробництва сформульовано та обґрунтовано низку нових положень і висновків, що можуть сприяти подальшому розвитку наукового знання про методику розслідування злочинів та підвищення ефективності правозастосовної практики, зокрема:

вперше:

- сформовано основи видової методики розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, що містять рекомендації з організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, використання спеціальних знань. Обґрунтовано можливість використання зазначених положень при розслідуванні інших злочинів: проти безпеки виробництва, пов'язаних з будівельним виробництвом, у сфері службової діяльності, проти громадської безпеки;

- визначено елементи криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розкрито зв'язки між ними, зокрема способу залежно від обстановки і особи злочинця; слідової картини залежно від способу учинення злочину; особи злочинця (професійна складова) від обстановки;

– на основі положень ч. 1 ст. 91 КПК України та криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 275 КК України, запропоновано деталізований перелік обставин, які підлягають встановленню з метою правильного визначення належності специфічних об'єктів до результатів виробничої діяльності; місця певних виробничих дій та операцій у загальній структурі виробничих процесів; з'ясування змісту і меж застосування нормативних актів різногалузевої належності;

удосконалено:

– наукові та практичні положення щодо вирішення завдань розслідування за допомогою ситуаційного підходу, шляхом виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розроблення алгоритмів дій для таких ситуацій;

– криміналістичні рекомендації стосовно використання спеціальних знань, зокрема шляхом залучення для надання консультацій та участі у організації і проведенні слідчих (розшукових) дій фахівців інженерних, будівельних, економічних спеціальностей, представників органів ринкового нагляду за відповідним напрямом, а також проведення специфічних судових експертиз;

– організаційні і тактичні засади проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події, документів; допиту різних категорій свідків: очевидців, свідків, яким відомо про подію, які мають стосунок до виробничої діяльності, працівників органів ринкового нагляду;

– криміналістичну класифікацію документальних джерел інформації про організацію виробничих процесів шляхом визначення документів, у яких зафіксовано та які відображають вимоги до розроблення, конструювання, виготовлення та зберігання промислової продукції; проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд, стан їх додержання, виконавців;

– порядок і межі застосування норм права та спеціальної термінології іншої галузевої належності у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 275 КК України;

дістало подальший розвиток:

– дослідження історії розвитку методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва у різні періоди, залежно від потреб практики, стану нормативного регулювання, змісту і обсягу правових гарантій для осіб, які працюють;

– розкриття потенційних можливостей взаємодії слідчого з представниками органів ринкового нагляду при розслідуванні порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;

– наукові пропозиції щодо удосконалення деяких положень окремих методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва шляхом їх подальшого доповнення та конкретизації залежно від стану правозастосовної практики та законодавства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації висновки впроваджено та може бути використано у:

– *практичній діяльності* – під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (акт Департаменту захисту економіки Національної поліції України від 20 грудня 2016 р.);

– *освітньому процесі* – при написанні окремих розділів (глав) підручників і навчальних посібників із навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», при підготовці лекцій і проведенні занять за відповідними темами (акт Національної академії внутрішніх справ від 21 лютого 2018 р.);

– науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем розслідування злочинів проти безпеки виробництва та інших злочинів (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 березня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням. У методичних рекомендаціях «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» та науковій статті «Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд», підготовлених у співавторстві, автору належить 90 % матеріалу. Інші матеріали, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на п'яти конференціях, а саме: «Борьба с преступностью: теория и практика» (Республіка Білорусь, м. Могильов, 25 березня 2016 р.); «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 р.); «Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу» (м. Харків, 8 листопада 2017 р.); «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.), «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (м. Київ, 27 лютого 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (202 найменування на 22 сторінках), п'яти додатків на 28 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, з яких основний текст 192 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

1.1 Стан наукових досліджень проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Вивчення існуючих наукових досліджень для сучасних робіт має важливе значення, адже дає можливість отримати уявлення про здобутки наукової думки у різні історичні періоди, а також об'єктивно оцінити перспективи і напрями розвитку наукового знання. Крім того, такі дослідження дозволяють визначити та проаналізувати найкращий досвід правозастосовної практики з точки зору його використання у сучасних умовах.

Для досліджень, присвячених проблемам криміналістичної методики це твердження особливо актуальне, адже методика завжди є відображенням результатів боротьби, протидії та запобігання злочинам. Тобто у кожному випадку створюється на основі досвіду та потреб правозастосовної практики враховує можливі (потенційні) ризики поширення злочинів.

Різні історичні етапи характеризуються певними особливостями, зумовленими соціальними, політичними, економічними, науково-технічними умовами та чинниками. Очевидно, що ці та інші показники впливають на структуру і рівень злочинності. Відтак, будь-яка методика потребує своєчасного удосконалення та доповнення, оскільки має відображати сучасний стан правозастосовної практики і законодавства, досягнень науки і техніки.

Ретроспективний аналіз наукового знання щодо проблем розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України має певні особливості, оскільки не може бути здійснений за усталеним підходом, що передбачає визначення історичних періодів становлення і розвитку наукового знання щодо конкретної проблеми, визначення змісту різних досліджень, проведення їх аналізу та формулювання висновків про доцільність нових наукових пошуків, удосконалення певних положень тощо. Це пов'язано з тим, що ст. 275 КК України у поточній редакції раніше не мала аналогів у законодавстві, проблеми розслідування цих злочинів на рівні окремих досліджень не вивчались, сучасна практика застосування ст. 275 КК України є малочисельною, що не пов'язано з непоширеністю цих злочинів, а пояснюється їх латентністю.

Проведене дослідження показало, що проблеми розслідування порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд у історичному контексті можна розглянути з позицій окремих положень методик розслідування злочинів у галузі промислового виробництва та товарообігу, будівництва [15, 16, 43, 51, 97, 98, 106, 116, 182, 187, 188, 193, 195], злочинів проти безпеки виробництва (у сучасному визначенні) [8, 120, 162], злочинів, передбачених ст. 227 КК України [35, 40–42, 55, 61, 73, 100, 104, 105, 107, 111, 112, 166, 167, 185, 191] та деяких інших [18, 26, 108, 141, 142, 170], передбачених нормами КК України. Це дозволить умовно визначити історичні етапи розвитку наукового знання щодо цієї проблеми, динаміку кримінального та спеціального законодавства та його зміст, а також вивчити та узагальнити напрацювання, що представлені у сучасних роботах і стосуються досліджуваної проблеми.

Зважаючи на те, що криміналізація діянь у галузі промислового виробництва і будівництва переважно належить до періоду існування СРСР, ми вивчали наукові праці починаючи з 30-х років XX століття. У цей час пріоритетним напрямом державної політики визначалась потреба

відновлення країни після Першої світової війни, що передбачало розвиток промисловості. Тому значна увага приділялась боротьбі зі злочинами у цій сфері [81].

З дослідницькою метою вивчались різні наукові праці (книги, підручники, методичні посібники, керівництва, дисертації, наукові статті, лекції), а також законодавство [9, 54, 62, 190].

Звернення до літературних джерел згаданого періоду, показало, що наукова активність щодо створення криміналістичних методик була спрямована на задоволення потреб практики розслідування поширених та суспільно небезпечних діянь. Такі характеристики визначались або об'єктивними чинниками, або політичними міркуваннями. Так, у 30-х роках минулого століття значна увага приділялась питанням розслідування господарських та службових злочинів (зловживання, розкрадання, підроблення, безгосподарність, розтрата тощо) [164] зокрема і у сфері промислового виробництва. Злочини у сфері будівництва розглядались з позицій господарських злочинів, переважно зловживань у капітальному будівництві.

Криміналістичні рекомендації щодо розслідування випуску недоброякісної продукції були представлені у книзі «Предмет, метод і задачі методики розслідування окремих видів злочинів» [34].

Незважаючи на те, що йдеться про інший склад злочину, методика розслідування містить низку положень, які певним чином стосуються порушення правил безпеки у розумінні досліджуваних злочинів.

Окремі нормативні акти цього періоду спеціально регулюють питання випуску недоброякісної продукції та відповідальності за ці злочини. А саме: Спільна постанова ЦВК СРСР та РНК СРСР від 23 листопада 1929 року «Про кримінальну відповідальність за випуск недоброякісної продукції та недотримання стандартів», Постанова ЦВК СРСР та РНК СРСР від 8 грудня 1933 року № 84/2562 «Про відповідальність за випуск недоброякісної

продукції», Указ Президії ВР СРСР «Про відповідальність за випуск недоброякісної або некомплектної продукції та за недотримання обов'язкових стандартів підприємствами» від 10 липня 1940 року [113, 114]. У останньому зазначено:

1. Встановити, що випуск недоброякісної або некомплектної промислової продукції і випуск продукції з порушенням обов'язкових стандартів є протидержавним злочином, рівносильним шкідництву.

2. За випуск недоброякісної або некомплектної продукції та за випуск продукції з порушенням обов'язкових стандартів – директорів, головних інженерів і начальників відділів технічного контролю промислових підприємств віддавати до суду і за вироком суду піддавати тюремному ув'язненню терміном від 5 до 8 років [114].

Отже, серед іншого, порушення стандартів під час випуску промислової продукції спеціальними суб'єктами (директори, головні інженери, начальники відділу технічного контролю) визнано протидержавним злочином. Як убачається, безпека споживача законодавцем не виокремлюється, а криміналістичні рекомендації стосуються розслідування цих злочинів у контексті державних інтересів.

Наукові дослідження за відповідною тематикою поновлюються у післявоєнний період і тривалий час розвиваються у векторі господарських, службових злочинів, а також порушень правил техніки безпеки.

Їх хронологію та тематику можна представити на прикладі таких праць: «Методика розслідування справ про випуск недоброякісної, некомплектної або нестандартної продукції» (М.Я. Савицький, 1947 рік); «Боротьба з випуском недоброякісної, некомплектної і нестандартної продукції» (Г. Гольст, 1950 рік); «Організація боротьби з випуском недоброякісної, некомплектної і нестандартної продукції» (Н. Светозаров, 1952 рік); «Боротьба з випуском промисловими підприємствами недоброякісної, некомплектної і нестандартної продукції по радянському кримінальному

праву» (І.П. Мамедов, 1954 рік); «Основні питання розслідування у справах про випуск недоброякісної продукції промисловими підприємствами» (І.В. Макаров, 1955 рік); «Розслідування випуску у продаж недоброякісних і некомплектних товарів» (П.Є. Титов, 1966 рік); «Боротьбу з випуском недоброякісної, нестандартної або некомплектної продукції – на новий рівень задач» (І. Ширяєв, 1967 рік); «Розслідування і попередження злочинних порушень правил при проведенні будівельних робіт» (Ю.С. Тихонов, 1970 рік); «Про криміналістичну характеристику випуску недоброякісної, нестандартної і некомплектної продукції» (О.В. Занін, 1978 рік); «Розслідування злочинних правил порушення при виконанні будівельних робіт» (В.О. Образцов та ін., 1979 рік); «Організація розгляду судами кримінальних справ про випуск недоброякісної, нестандартної і некомплектної промислової продукції» (В.Т. Нор, 1981 рік); «Теоретичні основи розкриття злочинів, пов'язаних з неналежним виконанням професійних функцій у сфері виробництва» (В.О. Образцов, 1985 рік); «Розслідування і попередження злочинів, пов'язаних з недоброякісним будівництвом» (В.О. Образцов та ін., 1985 рік) та ін.

Отже, тривалий час розслідування випуску недоброякісної продукції досліджувалось у контексті господарських і службових злочинів, а порушення у будівництві розглядались з точки зору службових зловживань або порушень правил безпеки. Утім, в середині 80-х років спостерігається розширення спектру криміналістичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, вчинення яких впливає на якість промислового і будівельного виробництва, а саме його безпеку.

Науковий і практичний інтерес, на нашу думку, становлять також окремі публікації, які хоча безпосередньо і не стосуються методики розслідування цих злочинів, проте містять цінні дані про можливі способи порушення, що призводять до настання суспільно небезпечних наслідків. Зважаючи на

високу латентність злочинів, передбачених ст. 275 КК України, доцільно мати уявлення про них.

Б. В. Сендеров провів аналіз помилок, допущених під час монтажу будівель, виготовленні виробів, розробленні проектів і нормативних документів, визначив причини пошкоджень і аварій, розкрив їх суть і дав рекомендації щодо уникнення їх у майбутньому. Автор (Б.В. Сендеров) зазначає, що аварія може статись, якщо порушуються правильність усіх чотирьох позицій: монтажу будівлі, виготовлення заводських виробів, проектних рішень і нормативних характеристик і наводить приклади, які містять дані про способи порушень. А саме: 1) в порушення існуючих положень роботи по об'єкту одним виконавцем іншому не були передані по акту. Крім того, будівельне управління не передало виконавчих креслень щодо улаштування фундаментів, не попередило про відхилення від проекту. За проектом фундаменти передбачались збірні, з великих бетонних блоків, що вкладались по монолітній залізобетонній подушці. Фактично ж вони були виконані з бутового, переважно рваного каменю, що був укладений по такій подушці. Заміну провели без погодження з проектною організацією і замовником. Кладку зробили способом заморожування. Бутова кладка фундаментів з рваного каменю повинна була виконуватись на цементних і складних розчинах із додаванням хлористого кальцію. Фактично кладка проводилась без використання хімічних домішок, що прискорюють процес застигання. Технічний нагляд за будівництвом здійснював представник замовника, який не лише допустив порушення технічних умов, але і підписав акт на приховані роботи, у якому було зазначено, що фундамент виконаний за проектом у відповідності з технічними умовами і дозволено виконання подальших робіт. Будівля зруйнувалась внаслідок зменшення несучої здатності фундаментів, що потягнуло поступову осадку і деформацію несучих конструкцій стіні перекриттів, а потім руйнування; 2) застосування розчину без протиморозових домішок, неякісно виконане кріплення

внутрішніх несучих стінових панелей до зовнішніх стінових панелей у вертикальних стиках, відсутність заведення плит перекриття на зовнішні стінові панелі та великий проліт плит перекриттів, що спираються з двох боків на панелі внутрішніх стін, у момент відтаювання розчину у горизонтальних швах призвели до втрати міцності стінових панелей внутрішніх стін та обваленні частини будинку. Зазначені дефекти, що допущені при виготовленні і монтажі конструкцій, призвели до руйнування платформових стиків в результаті того, що міцність розчину у стиках у момент відтаювання була практично нульовою; 3) руйнування будівлі сталося внаслідок низки грубих порушень технології монтажу, що були допущені при будівництві. Так, у порушення проекту, монтаж проводився без застосування пристосувань Дейча, що не могло не вплинути на точність монтажу. Бетонування стиків відбувалось без віброущільнення, а ущільнення бетону здійснювалось у зимових умовах вручну шляхом штикування арматурою. Не застосовувалось очищення деталей від льоду і снігу. Зварювальні і монтажні роботи виконувались робочими низької кваліфікації [150, с. 4, 6, 8, 23, 51].

Наступний етап розвитку методики розслідування – пострадянський період, що для різних країн колишнього СРСР характеризується власними соціально-економічними та політичними умовами, які вплинули на динаміку і структуру злочинності, діяльність правоохоронних органів, розвиток законодавства.

У КК України, на відміну від інших країн пострадянського простору, де кримінальне законодавство має подібну структуру та зміст, законодавець передбачив окремий розділ, у якому зосередив злочини проти безпеки виробництва. Серед них ст. 275 КК України «Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд». Таким чином, питання безпеки промислового і будівельного виробництва визначені як самостійні об'єкти

кримінально-правового захисту. У КК України існує також ст. 227 КК України «Випуск або реалізація недоброякісної продукції», якою передбачено відповідальність за випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції та товарів.

Як зазначено у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва», передбачений статтею 275 КК України злочин слід відмежовувати від злочину, визначеного статтею 227 КК України (випуск або реалізація недоброякісної продукції), предметом якого є недоброякісна і некомплектна продукція чи товари, що випускаються на товарний ринок або реалізуються безпосередньо споживачеві. У той же час одним із предметів злочину, передбаченого статтею 275 КК України, є промислова продукція, що не відповідає вимогам, які забезпечують безпеку її використання, тобто коли при використанні такої продукції (товару) було створено реальну загрозу загибелі людей, настали інші тяжкі наслідки або заподіяно шкоду здоров'ю потерпілого. У таких випадках особа, яка при розробленні, конструюванні, виготовленні або зберіганні продукції допустила порушення правил, що стосуються безпечного її використання, несе відповідальність за частиною першою або частиною другою статті 275 КК України. За відсутності перелічених вище наслідків дії особи слід кваліфікувати за статтею 227 КК України [137]. Отже, ці злочини мають багато спільних ознак, а відрізняються наслідками. Тому з дослідницькою метою ми допускаємо розгляд деяких питань розслідування злочинів, передбачених ст. 227 КК України у контексті власного дослідження.

Наприклад, у дисертації І.С. Літвінчук «Методика розслідування злочинів, пов'язаних з умисним випуском на ринок небезпечної продукції» ставить такі завдання: з'ясувати зміст поняття «небезпечна продукція» та

узагальнити його розуміння у юридичній науці; розробити криміналістичну характеристики умисного випуску на ринок України небезпечної продукції та охарактеризувати її основні елементи; типізувати слідчі ситуації і слідчі версії початкового та подальшого етапів розслідування такого виду злочинів; визначити особливості планування та взаємодії слідчих з оперативними підрозділами під час розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції; охарактеризувати особливості тактики проведення невербальних та вербальних слідчих (розшукових) дій, що проводяться слідчим під час розслідування такого виду злочинів; розкрити особливості та значення використання спеціальних знань під час розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції; розробити пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства, що регламентує порядок досудового розслідування [102, с. 20–21].

Проблеми розслідування випуску недоброякісної продукції також розглядались у межах криміналістичної категорії «злочини, пов'язані з порушенням прав споживачів» [192, с. 19]. Автор визначає такі завдання дослідження: розробити криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів; визначити особливості криміналістичної характеристики вказаних злочинів; розглянути особливості і взаємозв'язки елементів криміналістичної характеристики; визначити підготовчі дії, спрямовані на вчинення злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів, систематизувати способи вчинення та приховування таких злочинів; виділити особливості виявлення злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів, розробити рекомендації щодо його удосконалення та ефективності; виділити типові слідчі ситуації, які виникають при розслідуванні означеної категорії злочинів, і на їх основі розробити рекомендації щодо висування слідчих версій, комплекс тактичних операцій; запропонувати рекомендації з планування та організації процесу розслідування злочинів; визначити доцільні слідчі дії, оперативно-розшукові

заходи початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів [192, с. 4].

Що стосується іншого предмета злочину, передбаченого ст. 275 КК України – будівель і споруд, то теоретичний інтерес становить криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва, що запропонована А.П. Запотоцьким: 1. Злочини проти власності (ст. 185, 190, 191, 192, 197–1 КК України). 2. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, 364–1, 366, 367, 368, 369–2 КК України). 3. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та журналістів. Ідеться про злочини, передбачені ст. 356, 358 КК України. 4. Злочини проти безпеки виробництва (ст. 272 КК України). 5. Злочини у сфері господарської діяльності (ст. 212 КК України) [63].

Така класифікація дає уявлення про різноманітність порушень у сфері будівництва і розкриває зв'язок злочинів, передбачених ст. 275 КК України з іншими, які вчиняються при здійсненні цієї діяльності.

Що стосується безпосереднього дослідження проблем розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, то окремі питання розглянуті О.В. Таран у контексті загальної методики злочинів проти безпеки виробництва [163]. Не зупиняючись на цитуванні положень цієї роботи, обмежимося тут тільки згадуванням про неї, адже у наступних підрозділах будемо звертатись до цієї праці неодноразово.

Отже, проведене дослідження показало, що незважаючи на певний науковий матеріал щодо проблем розслідування злочинів, які мають спільні ознаки зі злочинами, передбаченими ст. 275 КК України, лише окремі положення становлять теоретичний і практичний інтерес і можуть використовуватись як методологічне підґрунтя для дослідження, що проводиться. Ці положення переважно стосуються загальних питань щодо організації і тактики розслідування.

Відтак, зважаючи на те, що окремих досліджень проблем розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України до цього часу не проводилось, а також враховуючи результати вивчення матеріалів правозастосовної практики та опитування слідчих, убачається актуальною і своєчасною спроба наукового вирішення низки проблем розслідування цих злочинів ґрунтуючись на сучасному стані законодавства та практиці їх розслідування. Такий підхід був застосований при визначенні структури дисертаційного дослідження.

1.2. Криміналістична характеристика порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Як зазначає В.П. Бахін, криміналістична характеристика – це система узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, що виявляються у механізмі діяння, обстановці його вчинення, особі злочинця та інших обставинах, закономірний зв'язок яких слугує основою наукового та практичного вирішення завдань розкриття та розслідування злочинів. У криміналістичній характеристиці слід виокремлювати теоретичну концепцію (як основу формування окремих методик розслідування злочинів) та робочий, практичний інструмент (як систему зібраних та узагальнених даних про криміналістично значущі ознаки злочину, що враховуються під час розслідування нового злочину). Якщо криміналістичну характеристику розглядати як практичний інструмент, то до її складу мають входити лише ті елементи, які відрізняються чіткою пошуково-розшуковою спрямованістю. До них належать: 1) предмет злочинного посягання; 2) спосіб вчинення злочину; 3) слідову картину; 4) характеристику особи злочинця [5, с. 177–179].

Вивчення інших наукових праць дає підстави для висновку, що науковці переважно, визначають подібне поняття і склад криміналістичної характеристики. У кожному випадку, включення тих або інших елементів до її складу зумовлюється особливостями конкретних злочинів [14, 25, 75, 101, 103, 140, 197, 198].

Що стосується злочинів, передбачених ст. 275 КК України, то, як і для інших злочинів проти безпеки виробництва [163], обов'язковим елементом криміналістичної характеристики є обстановка його учинення. Іншими елементами ми визначили спосіб учинення злочину, особу злочинця і особу потерпілого. Такий підхід ґрунтується на узагальненні матеріалів правозастосовної практики та враховує особливості учинення і розслідування цих злочинів.

Визначенню поняття обстановки учинення злочину, її змісту та зв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики у літературі приділяється значна увага [32, 46, 168, 183].

У якості самостійного елементу криміналістичної характеристики обстановку учинення злочину виокремлюють практично всі дослідники [32, 48, 58], які займаються проблематикою методики розслідування злочинів. Зокрема це стосується і злочинів проти безпеки виробництва.

М.П. Яблоков обстановку учинення злочину визначає як систему різних взаємодіючих об'єктів, явищ, процесів, що характеризують місце час, речові, фізико-хімічні, метеорологічні умови, виробничі фактори, особливості поведінки учасників події та інші обставини об'єктивної реальності, що склались в ході злочину і впливають на спосіб учинення і механізм злочину [201, с. 116].

В.І. Куліков до складу криміналістичної характеристики, крім матеріального середовища, відносить послідовність і черговість дій кожного учасника, їх злочинну роль, психологічні взаємовідносини, мотиви, спосіб. Під обстановкою учинення злочину він розуміє обмежену просторово-

часовими рамками конкретної події систему, що включає матеріальні, соціально-психологічні елементи, що оточують злочинця, характер поведінки людей, які беруть участь у вчиненні правопорушення [96, с. 1].

В.Є Корноухов визначає обстановку учинення злочину як систему матеріальних, соціальних і психологічних елементів зовнішнього середовища : перша група – матеріальне середовище (місце, об'єкти, макро- і мікропогодні умови); друга група – організаційно-управлінське середовище (виробничо-функціональні об'єкти та правоохоронні елементи); третя – елементи соціально-психологічного середовища (мікроклімат в колективі за місцем роботи, ціннісна орієнтація, психологічна обстановка за місцем проживання) [80, с. 13].

Як зазначає М.Ш. Шайдаєв, типовими елементами обстановки є люди, що різняться за своїм психофізичним станом і соціально-правовим статусом, або різноманітні спільноти людей, природні або штучні матеріальні об'єкти (деревна рослинність, транспортні засоби, виробничі механізми, технологічне обладнання, будівлі та інші подібні споруди тощо), а також зумовлені їх функціонуванням процеси, тварини та їх біологічний стан, природньо-кліматичні фактори у вигляді екстремальних проявів стихійних сил (землетрус, повінь, пожежа та ін.), або повторюваних періодично процесів (зміна дня і ночі, пор року тощо) [189].

Отже, науковці широко визначають поняття обстановки учинення злочину, що дозволяє із урахуванням особливостей різних злочинів визначати її зміст як такий, що найбільше відповідає конкретним обставинам провадження та враховує криміналістично значущі ознаки учиненого злочину.

Обстановка учинення злочину, передбаченого ст. 275 КК України являє сукупність обставин, що характеризуються особливостями здійснення певних видів виробничої діяльності, а саме: створення (розроблення, конструювання, виготовлення) промислової продукції та її зберігання; проектування,

будівництво та експлуатація будівель і споруд. Ці види діяльності за своїм характером у широкому розумінні належать до інженерних, тому диспозиція ст. 275 КК України побудована як бланкетна, що передбачає обов'язок правозастосовувача звертатись до нормативних документів іншої галузевої належності.

Зазначені законодавцем види діяльності вказують на місце учинення злочину – виробництво. Криміналістичне значення місця вчинення злочину як елемента обстановки полягає у тому, що дозволяє визначити зв'язок особи з виробництвом, відповідність її дій нормативній моделі певної виробничої діяльності та обов'язкам цієї особи. Отже, обстановка учинення злочину певним чином визначає його спосіб. З метою уникнення зайвих повторювань, зміст виробничої діяльності у розумінні ст. 275 КК України та її нормативно-правового регулювання детально розглянуто у контексті інших елементів обстановки.

Зі змісту ст. 275 КК України убачається, що час учинення злочину є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, він визначається моментом порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання; порушенням правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд під їх час проектування чи будівництва [27].

Отже, для здійснення згаданих видів діяльності встановлені спеціальні правила, порушення яких особою, яка зобов'язана їх дотримувати, може створити загрозу, призвести до настання шкідливих наслідків особам, які є споживачами промислової продукції або використовують (експлуатують) будівлі і споруди.

Першочерговий інтерес для визначення часу учинення злочину становлять початок дій та процесів щодо розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції, а також проектування чи будівництва будівель і споруд, а так само і визначення цих понять.

Юридичні науки не визначають поняття «промислова продукція», «розроблення», «конструювання», «експлуатація будівель і споруд» та ін., оскільки ці завдання виконуються у інших галузях знань та за допомогою відповідного нормативно-правового регулювання. Як було зазначено, бланкетний характер диспозиції ст. 275 КК України передбачає необхідність звернення до відповідних джерел.

Відповідно до ДСТУ 3278-95 «Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Основні терміни та визначення» [49], продукція – це матеріальний результат трудової діяльності або виробничих процесів, що має корисні властивості і призначений для використання споживачем. Промислова продукція – це прямий результат промислово-виробничої діяльності підприємства, виражений у формі продуктів, товарів або формі виробничих послуг. Розроблення продукції – це стадія життєвого циклу продукції, яка полягає у зміні стану продукції – від формулювання вимог технічного завдання щодо виконання дослідно-конструкторських робіт на створення (модернізацію) продукції до втілення їх у нових (модернізованих) дослідних зразках, у нових (модифікованих) матеріалах [49].

У кожному разі розроблення продукції – це процес, який супроводжується проведенням низки науково-технічних, організаційних, соціально-економічних та інших заходів і має відображення у відповідній документації. Ця документація має встановлену форму та повинна зберігатись.

Конструювання – це процес створення проекту певного об'єкта техніки, що полягає у визначенні форми, розмірів, взаємного розташування й параметрів частин й елементів конструкції об'єкта, його складових (агрегатів, систем, вузлів тощо), способу їхнього з'єднання, вибору матеріалів окремих елементів та розробки конструкторської документації. Конструювання передбачає свідоме та цілеспрямоване втілення винаходів, ідей та принципів, проведення розрахунків на основі знань з прикладних наук, виконання

креслеників та інших дій, спрямованих на забезпечення заданих характеристик (якості) об'єкта, що конструюється. Кінцевим результатом конструювання є технічний проект (найчастіше це комплект креслень та іншої технічної документації) який повинен забезпечувати можливість виготовлення (створення), експлуатації та утилізації необхідного об'єкта. Конструюванням створюється конкретна однозначна конструкція виробу. Конструювання спирається на результати проектування і уточнює всі інженерні рішення, прийняті у процесі проектування та представляє їх у вигляді технічної документації [79].

Виготовлення продукції включає усі технологічні процеси, операції, за допомогою яких відбувається перетворення сировини та матеріалів у готовий продукт, який відповідає встановленим вимогам та придатний для використання або подальшої обробки.

Зберігання продукції передбачає розміщення її у відповідних умовах, які сприяють збереженню продукції та її якостей.

Отже, законодавець, визначаючи час учинення злочину моментом розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції орієнтується винятково на діяльність, яка має регламентований характер та потребує виконання та дотримання низки вимог та правил. Діяльність, яку так само відносять до проектування та розроблення продукції, але до неї не висуваються згадані вимоги, законодавець у диспозиції не зазначає. До такої діяльності належать, наприклад, маркетингові дослідження, аналіз виробничих можливостей та ін.

У Державному класифікаторі будівель і споруд надано наступні визначення цих понять. Споруди – це будівельні системи, пов'язані з землею, які створені з будівельних матеріалів, напівфабрикатів, устаткування та обладнання в результаті виконання різних будівельно-монтажних робіт. Будівлі – це споруди, що складаються з несучих та огорожувальних або сполучених (несучо-огорожувальних) конструкцій, які утворюють наземні

або підземні приміщення, призначені для проживання або перебування людей, розміщення устаткування, тварин, рослин, а також предметів.

До будівель належать: житлові будинки, гуртожитки, готелі, ресторани, торговельні будівлі, промислові будівлі, вокзали, будівлі для публічних виступів, для медичних закладів та закладів освіти тощо [47].

Проектування являє собою інженерні розрахунки, які у подальшому оформлюються у вигляді креслень майбутніх будівель і споруд. Обов'язковими складовими проектування є завдання на проектування, власне розроблення проекту, узгодження та затвердження проекту, складання технічної документації.

У п.3 ст. 10 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» будівництво визначено як: нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт об'єктів будівництва [138].

Експлуатація будівель і споруд – комплекс із утримання, обслуговування та ремонту будівель і споруд. Експлуатація передбачає забезпечення нормального функціонування будівель і споруд у відповідності із їх функціональним призначенням; забезпечення запланованих експлуатаційних характеристик об'єкта протягом усього терміну служби; забезпечення встановленого рівня безпеки; забезпечення безаварійної роботи інженерно-технічних систем будівель та споруд; підтримання нормального санітарно-гігієнічного стану об'єкта прибудинкової території.

Криміналістичне значення інформації про згадану діяльність полягає у тому, що у ній зазвичай відображено (має бути відображено) опис кожного процесу у вигляді упорядкованої множини операцій, правил їх виконання, пов'язаних із ними об'єктів, виконавців, подій, що також супроводжується складанням відповідної документації та передбачає визначення відповідальних осіб (виконавців) і їх повноваження.

Отже, з'ясування часу, коли було розпочато, наприклад, створення проектно-технічної документації дозволить визначити вимоги до цієї

діяльності, процес виконання, відповідальних за цю роботу та їх повноваження.

Значення правильного встановлення часу учинення злочину можна проілюструвати на наступному прикладі судової практики.

Шосткінським міськрайонним судом Сумської області розглянуто справу по обвинуваченню оператора котельні ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 275 КК України.

Обставини справи. Наказом генерального директора ВАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» № 152-к з 17.07.2006 р. підсудного призначено на посаду інженера з технічного нагляду вказаного підприємства. Наказом генерального директора ВАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» № 72 від 29.04.2009 р. створено службу нагляду за безпечною експлуатацією будівель та споруд, керівником якої призначено інженера з технічного нагляду (підсудного). Наказом генерального директора ВАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» № 96 від 23.12.2011 р. відповідальним за належний стан та безпеку будівель та споруд незавершеного будівництва призначено інженера з технічного нагляду вказаного підприємства (підсудного).

Відповідно до наказу генерального директора ВАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» № 72 від 29.04.2009 р. створено службу нагляду за безпечною експлуатацією будівель та споруд, керівником якої призначено інженера з технічного нагляду (підсудного). Відповідно до Положення «Про службу спостереження за безпечною експлуатацією будівель та споруд», затвердженою генеральним директором ВАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» від 24.04.2009 р., яким врегульовано діяльність вищевказаної Служби нагляду за безпечною експлуатацією будівель та споруд, яка вирішує завдання забезпечення надійності та безпечної експлуатації будівель, споруд

та інженерних мереж, входить до структури підприємства, установи, організації як одна з основних виробничо-технічних служб.

Відповідно до покладених обов'язків підсудний, обіймаючи посаду інженера з технічного нагляду ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» був наділений адміністративно-розпорядчими обов'язками, які полягають у наданні вказівок, розпоряджень, обов'язкових для виконання адміністрацією виробництв, цехів; забороні та допуску до робіт осіб, з врахуванням їх знань з питань правил техніки безпеки; відповідальним за належний стан та безпеку будівель та споруд незавершеного будівництва, тобто за цими ознаками та характером виконуваних функцій віднесений до категорії службових осіб і несе спеціальні обов'язки з охорони праці та правил техніки безпеки на підприємстві.

В період з 1991 по 1994 рр. за рахунок коштів державного бюджету (на той час) державним підприємством «Шосткинський завод хімічних реактивів» відбувалось будівництво дев'ятиповерхового житлового 105-ти квартирного будинку. У зв'язку з відсутністю фінансування будівництво житлового будинку з 1994 р. було припинене та зазначений будинок залишився недобудований в районі 8-го - 9-го поверхів.

Інженер з технічного нагляду ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» (підсудний), будучи службовою особою, яка несе спеціальні обов'язки з охорони праці та правил техніки безпеки на підприємстві діючи в порушення вимог посадової інструкції, п.п. 4.2, 4.3, 4.16, 4.19 ДБН А.3.2-2-2009, наказу по підприємству № 96 від 23.12.2011 р. щодо забезпечення належного нагляду за спорудами незавершеного будівництва, будучи особою, яка зобов'язана дотримувати зазначених норм та правил безпеки на об'єкті незавершеного будівництва особа, яка зобов'язана дотримувати: а) правил розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання, безпечного використання промислової продукції вершеного будівництва, не передбачаючи можливості створення загрози загибелі людей чи настання

інших тяжких наслідків, хоча повинен був і міг їх передбачити, не вжив заходів щодо запобігання впливу на населення, яке перебуває на прилеглій до будівельного об'єкта території, небезпечних і шкідливих факторів, що призвело до тяжких наслідків у вигляді загибелі двох неповнолітніх осіб.

Державне обвинувачення вказує, що своїми діями, які проявились у порушенні правил експлуатації об'єкта незавершеного будівництва – недобудованого будинку, внаслідок невиконання вимог посадової інструкції, п.п. 4.2, 4.3, 4.16, 4.19 ДБН А.3.2-2-2009, наказу по підприємству № 96 від 23.12.2011 р. щодо забезпечення належного нагляду за спорудами незавершеного будівництва, а також невжиття заходів щодо запобігання впливу на населення, яке перебуває на прилеглій до будівельного об'єкта території, небезпечних і шкідливих факторів шляхом унеможливлення проникнення на даний об'єкт сторонніх осіб, що спричинило загибель неповнолітніх, підсудний, перебуваючи на посаді інженера з технічного нагляду ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» вчинив злочин, передбачений ч.2 ст. 275 КК України, а саме: порушення правил безпечної експлуатації будівель та споруд особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, що спричинило загибель людей.

Підсудний подав письмову заяву в якій вказує, що ніякого злочину не скоював, ніяких правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд під час проектування і будівництва не допускав, бо взагалі не мав і не має ніякого відношення до будівництва чи проектування. Також зазначає, що в його посадовій інструкції жодного слова не має про те, що він повинен відповідати за будівлю, що взагалі не належить ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів». Підсумовуючи викладене у заяві підсудний вказує, що повністю не визнає себе винуватим у скоєнні злочину передбаченого ст. 275 КК України

Позиція суду. Оцінюючи докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтувалось на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин

справи в їх сукупності, та в межах судового розгляду, визначених ст. 275 КПК України, суд прийшов до переконання, що підсудного необхідно виправдати враховуючи наступне.

Пленум Верховного Суду України у своїй Постанові «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12 червня 2009 р. № 7 надав, зокрема, наступні роз'яснення (п. 18): «...Враховуючи те, що статтею 275 КК встановлено відповідальність за шкоду, заподіяну в ході експлуатації вже готових, завершених будівництвом об'єктів, порушення правил безпеки в ході будівельних робіт слід кваліфікувати (з урахування конкретних обставин справи) за статтями 271, 272 чи іншими статтями Особливої частини КК України».

З досліджених в ході судового слідства доказів, убачається, що споруда, де сталась загибель неповнолітніх, є об'єктом незавершеного будівництва. З урахуванням показань підсудного, свідків, досліджених письмових доказів, суд вважає достовірно встановленими ті обставини, що об'єкт, де мала місце загибель неповнолітніх в експлуатацію не введено та не є територією здійснення виробництва ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів».

Суб'єкт даного злочину спеціальний, ним є особа, яка зобов'язана дотримувати: а) правил розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання, безпечного використання промислової продукції, б) правил що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд під час їх проектування чи будівництва.

Отже, причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками наступний: особа, здійснюючи проектування чи будівництво будівлі саме на цій стадії допускає порушення правил (норм, стандартів) щодо безпечної експлуатації будівель чи споруд, тобто, такі порушення закладаються в проект та/або будівництво, а прояв наслідків відтермінується до моменту введення будівель чи споруд в експлуатацію, а саме, за кваліфікованого

складу (ч. 2 ст. 275 КК України) наслідками є загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Судом встановлено, що підсудний, який у 1989 р. закінчив середній навчальний заклад та в цьому ж році вступив до вищого навчального закладу – Українського державного хіміко-технологічного університету, який закінчив у 1994 р. з отриманням диплому спеціаліста за спеціальністю «Машини і апарати хімічних виробництв і підприємств будівельних матеріалів», перший запис у трудовій книжці датований 01.08.1994 р., отже він не мав і не міг мати будь-якого відношення до проектування чи будівництва будинку, що мало місце у другій половині 80 рр. 20 сторіччя [23].

У наведеному прикладі завдяки правильному встановленню часу учинення злочину, підсудний був виправданий, адже на момент порушення правил проектування або будівництва будинку не міг допустити такого порушення.

Отже, у кожному разі, визначення часу учинення злочину, передбаченого ст. 275 КК України, обов'язково передбачає необхідність чіткого та правильного розуміння низки термінів, понять, категорій, характеристик, параметрів, що стосуються організації, тривалості та змісту певних процесів та дій, які мають відношення до безпечного використання промислової продукції, безпечної експлуатації будівель і споруд.

Серед елементів обстановки особливе значення має її нормативно-правова складова. Процес виробництва в цілому і окремих його етапів у розумінні ст. 275 КК України має здійснюватись у відповідності з певними нормативними вимогами, що визначені на різних рівнях нормативно-правового регулювання. Відхилення від цих норм, що призвело до настання суспільно небезпечних наслідків є підставою для відповідальності за ст. 275 КК України. Відтак, доцільним убачається проаналізувати основні нормативні документи, що регулюють забезпечення безпеки використання

промислової продукції та експлуатації будівель і споруд на міжнародному і національному рівні. Це дозволить визначити орієнтири для з'ясування їх обсягу та напряму використання при розслідуванні, окреслити підхід до опрацювання нормативних актів, що має на меті точне встановлення вимог порушення яких призвело до настання суспільно небезпечних наслідків.

З метою забезпечення безпеки людини, яка використовує промислову продукцію та експлуатує будівлі і споруди для задоволення своїх побутових, виробничих, соціальних та інших потреб передбачено низку норм та правил, що є обов'язковими для виконання (додержання) під час створення цих об'єктів.

Розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України передбачає обов'язкове встановлення та точну вказівку у процесуальних документах на положення законодавства, недодержання вимог якого призвело до настання шкідливих наслідків. Це потрібно для правильної кримінально-правової кваліфікації, відмежування злочину, передбаченого ст. 275 КК України від інших, що пов'язані з порушенням спеціальних правил, встановлення особи, яка вчинила злочин та визначення причинного зв'язку між її діями (бездіяльністю) та наслідками [28].

Звернення до відповідного законодавства показало, що воно становить значний масив складних за змістом, розгалужених за структурою та подекуди неузгоджених між собою нормативно-правових актів і документів, що створюються різними суб'єктами на міжнародному, національному, галузевому та локальному рівні.

Очевидно, що пошук та криміналістичний аналіз цих документів потребує певних навичок та знань, що не завжди наявні в арсеналі слідчого. Тому, окрему увагу потрібно приділити визначенню структури правового регулювання окремих аспектів безпеки у контексті досліджуваної проблематики, змісту низки термінів та понять, що розкриваються у законодавстві і мають значення для розслідування.

З цією метою було проаналізовано основні нормативні документи, посилення на які є обов'язковим при застосуванні ст. 275 КК України (безпосередні посилення формулюються залежно від предмету злочину, стадії створення певних об'єктів, кола осіб, які допустили порушення та інших обставин провадження).

Низка міжнародних та національних документів розкривають питання безпеки споживачів. Так, у Резолюції 39/248 Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів» [71] у визначенні принципів захисту інтересів прав споживачів серед іншого зазначено, що споживачі повинні мати право на доступ до безпечних товарів. Окремо сформульовано керівний принцип, що спрямований на захист споживачів від шкоди їх здоров'ю та безпеці. У згаданому документі щодо фізичної безпеки товарів зазначено, що вони мають бути такими як і при їх використанні як за призначенням, так і при іншому розумно можливому використанні. Наголошується, що державам потрібно вживати заходів або заохочувати їх вжиття, включаючи правові системи, положення про безпеку товарів, національні або міжнародні норми, добровільні норми.

Щодо пріоритетності норм безпеки і якості споживчих товарів і послуг, у зазначеному документі підкреслено, що якщо в силу місцевих економічних умов певна норма нижча за загальновизнану міжнародну норму, мають вживатись усі можливі зусилля для якнайшвидшого підвищення цієї норми [71].

На наднаціональному рівні найбільш застосовуваними міжнародними документами, що стосуються досліджуваних питань є Директиви ЄС (тип законодавчого акту ЄС). Директиви відтворюють положення міжнародних договорів і мають пріоритет над національним законодавством. Директива передбачає обов'язок держави вжити заходів для досягнення встановлених у ній вимог у визначений термін. Директиви ЄС встановлюють істотні технічні вимоги, що забезпечують безпеку промислової продукції.

Основні технічні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів класифікуються у секторах безпеки продукції, технічної стандартизації, упаковки та маркування продукції.

Загальні вимоги у сфері безпеки продукції визначені Директивою Європейського Парламенту та Ради 2001/95/ЄС від 3.12.2001 р. «Про загальну безпеку продукції». Даний законодавчий акт застосовується за відсутності конкретних правил, що регулюють безпеку окремих категорій товарів або якщо конкретні правила (галузеві), є недостатніми.

Відповідно до положень Директиви, продукт вважається безпечним, якщо відповідає положенням безпеки, передбаченим в європейському законодавстві або, у разі відсутності таких правил, за умови відповідності національним вимогам держави-члена ЄС де він продається, або запускається у ринковий обіг. Продукт також вважається безпечним, якщо він відповідає європейському стандарту.

Загальний порядок та умови розміщення продукції на внутрішньому ринку ЄС, проведення робіт з оцінки відповідності та акредитації, а також механізм ринкового нагляду окреслені у Регламенті Ради ЄС № 765/2008 від 9.07.2008 р. та Рішенні Європейського Парламенту та Ради ЄС № 768/2008 від 9.07.2008 р.

Гармонізовані стандарти можуть бути розроблені трьома незалежними органами по стандартизації:

Європейським комітетом з стандартизації (CEN);

Європейським комітетом з стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC);

Європейським інститутом телекомунікаційних стандартів (ETSI).

Маркування CE вказує, що продукт відповідає всім діючим вимогам і пройшов процедуру оцінки відповідності. Упаковка товарів, що постачаються на ринок має відповідати вимогам, викладеним у Директиві

Європейського Парламенту та Ради 94/62/ЕС від 20.12.1994 р. щодо пакування та поводження з відходами пакування [119].

Для прикладу звернемось до переліку об'єктів, що потребують маркування CE (Certified for Europe). До них належать: низьковольтні прилади, обладнання і посудини, що знаходяться чи працюють під тиском; газове обладнання; бойлери; машинне обладнання та його частини; засоби індивідуального захисту; радіо і телекомунікаційне обладнання; вибухонебезпечні речовини, обладнання, що їх містить, обладнання, що використовується у вибухонебезпечних середовищах; піротехніка; іграшки; будматеріали; вимірювальні прилади; судна, яхти; медичне обладнання; підіймальне обладнання і механізми [119]. Якщо продукція має маркування CE, це означає, що виробник провів необхідну процедуру оцінки якості (в тому числі безпеки) цього товару і він може бути реалізований на ринку ЄС.

Нормативна база ЄС у сфері будівництва включає Євродирективу 89/106/ЕЕС, що встановлює загальні підходи до технічного регулювання в галузі будівництва на всій території ЄС (основні вимоги до будівель і споруд та принципи оцінки відповідності будівельних виробів). Вона передбачає, що рівень потрібної безпеки будівельних об'єктів на території тієї чи іншої держави є виключною прерогативою цієї держави. Установлено, що вимоги до забудови територій та об'єктів будівництва приймаються на національному рівні (національні закони, закони суб'єктів федерації, будівельні коди тощо). Сьогодні у ЄС налічується близько 500 стандартів, які забезпечують відповідність вимогам Директиви, крім того у галузі будівництва діє біля 2500 інших стандартів, що так чи інакше пов'язані з виконанням Директиви. Тлумачні та керівні документи до Євродирективи уточнюють її положення і підкреслюють її специфічність у порівнянні з іншими директивами.

У загальному випадку стандарти поділяють на дві категорії – А і В. До категорії А відносяться нормативні документи, що стосуються проектування

і спорудження будівельних об'єктів і їх елементів, або окремих аспектів зазначеного проектування та спорудження. До категорії В відносяться інші умови і документи для оцінки відповідності, які стосуються вимог щодо експлуатаційних характеристик і інших властивостей, що можуть вплинути на дотримання необхідних вимог, методик випробування і критеріїв оцінки відповідності будівельних виробів.

Для проектування будівельних конструкцій у ЄС застосовується комплекс європейських стандартів (EN), які іменуються Єврокодами (наразі вони гармонізовані з національними стандартами).

Основними завданнями Єврокодів є:

забезпечення загальних критеріїв і методів проектування, що відповідають основним вимогам до будівель та споруд;

забезпечення єдиного розуміння процесу проектування конструкцій серед власників, проектувальників тощо;

полегшення обміну послугами в межах будівництва між державами-учасниками;

полегшення маркетингу і використання будівельних виробів і елементів між державами-учасниками;

полегшення маркетингу і використання будівельної продукції;

служити єдиною основою для досліджень і розробок в будівельній галузі;

забезпечення підготовки загальних посібників для проектування та програмного забезпечення;

підвищення конкурентоспроможності європейських будівельних фірм, підрядників, проектувальників і виробників конструкцій і матеріалів на світовому ринку.

Єврокоди стосуються проектування будівель і споруд і мають прямий зв'язок з тлумачними документами, які конкретизують основні вимоги безпеки до будівель і споруд, що встановлені Директивою. Єврокоди є

добровільними до застосування. При цьому у європейському просторі Єврокоди – використовуються у якості доказової бази щодо відповідності об'єктів цивільного та промислового призначення вимогам безпеки [3, 13–15].

Розглянуті документи є лише частиною наднаціональної системи законодавства, що стосується питань безпеки промислової продукції та будівництва. Надати повний перелік таких актів у межах цієї роботи не можливо, зважаючи на їх чисельність.

Національне законодавство включає питання безпеки використання промислової продукції та експлуатації будівель і споруд в Конституції України (ст. 3, 27, 42, 50 та ін.), Кодексах України (Кримінальний, Цивільний, Господарський, КупАП), Законах України («Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про будівельні норми», «Про основи містобудування», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», «Про захист прав споживачів», «Про загальну безпечність нехарчової продукції» та ін.), підзаконних актах (постанови, правила, порядки, переліки, розпорядження, програми, накази, листи, інструкції, положення, переліки, роз'яснення, вказівки тощо).

За результатами вивчення законодавства та спеціальної літератури було сформульовано низку положень, які можуть бути використані при розслідуванні злочинів ст. 275 КК України під час опрацювання законодавства для встановлення обставин правопорушення.

Так, встановлено, що якість промислової продукції визначається різними показниками, серед яких її безпека.

Для загального уявлення про систему показників промислової продукції наведемо основні з них, які представлено у спеціальній літературі.

Для оцінки якості продукції використовується система показників, які групуються на узагальнюючі, комплексні та одиничні.

Узагальнюючі показники характеризують загальний рівень якості продукції: обсяг і частку прогресивних видів виробів у загальному випуску, сортність (марочність), економічний ефект і додаткові витрати, пов'язані з поліпшенням якості.

Комплексні показники характеризують кілька властивостей виробів, включаючи витрати, що пов'язані з розробкою, виробництвом і експлуатацією. У кожній галузі промисловості застосовуються свої специфічні комплексні показники (наприклад, комплексним показником якості електродвигуна є відношення кількості корисної механічної енергії, що виробляється двигуном за весь термін його служби, до сумарних витрат на виробництво та експлуатацію двигуна).

Одиничні показники якості характеризують одну з властивостей продукції (товарів) і класифікуються за такими групами:

показники призначення, що відображають корисний ефект від використання виробів за призначенням та обумовлюють сферу їх застосування. Для продукції виробничо-технічного призначення основним є показник продуктивності, що показує, який обсяг продукції може бути випущений за допомогою оцінюваної продукції або який обсяг виробничих послуг може бути наданий за визначений проміжок часу. Наприклад, показники: потужність двигуна, швидкість, продуктивність верстата, вантажопідйомність, пробіг шин до їх зносу, відсоток корисної речовини в сировині та ін.

показники економічності використання сировини, матеріалів, палива, пального та енергії характеризують властивості виробу, що відображають його технічну досконалість за рівнем або ступенем споживання сировини, матеріалів, пального, енергії. До таких показників належать: частка маси виробу (на одиницю основного показника якості); коефіцієнт використання

матеріальних ресурсів – відношення корисних витрат до витрат на виробництво одиниці продукції; коефіцієнт корисної дії та ін.

показники надійності – безвідмовність, збереженість, ремонтоздатність, довговічність виробу. Залежно від особливостей продукції, що оцінюється, для характеристики надійності можуть використовуватися як усі чотири, так і деякі з зазначених показників.

Надійність – це властивість об'єкта зберігати у часі в установлених межах значення всіх параметрів, які характеризують здатність виконувати потрібні функції в заданих режимах та умовах застосування, обслуговування, зберігання та транспортування.

Безвідмовність – властивість об'єкта виконувати потрібні функції в певних умовах протягом заданого інтервалу часу чи наробітку.

Довговічність – це властивість об'єкта виконувати потрібні функції до переходу у граничний стан при встановленій системі технічного обслуговування та ремонту. До показників довговічності відносять: ресурс між середніми (капітальними) ремонтами; середній строк служби.

Ремонтопридатність – властивість об'єкта бути пристосованим до підтримання та відновлення стану, в якому він здатний виконувати потрібні функції за допомогою технічного обслуговування та ремонту. До показників ремонтпридатності належать: імовірність відновлення робочих параметрів; середня трудомісткість ремонту та технічного обслуговування.

Збережуваність – властивість об'єкта зберігати в заданих межах значення параметрів, що характеризують здатність об'єкта виконувати потрібні функції під час і після зберігання та (чи) транспортування.

Показники технологічності, що характеризують ефективність (економічність) конструкторсько-технологічних рішень для забезпечення високої продуктивності праці під час виготовлення і ремонту продукції. Саме за допомогою технологічності забезпечуються масовість випуску продукції, раціональний розподіл витрат матеріалів, засобів праці і часу в процесі

технологічної підготовки виробництва, виготовлення та експлуатації продукції. До них належать показники блочності та агрегатності конструкцій, що вказують на простоту монтажу виробу, питому трудомісткість, матеріало і енергоємність, коефіцієнт раціонального використання прогресивних матеріалів у виробі і т. ін.

Ергономічні показники, що відображають взаємодію людини з виробом, дають змогу визначати зручність і безпеку експлуатації виробів. Вони характеризують систему «людина – виріб – середовище використання» і враховують комплекс гігієнічних, антропометричних, фізіологічних та психологічних властивостей людини, що виявляються при користуванні виробом. До таких показників можна віднести, наприклад, зусилля, необхідні для керування трактором; розташування ручки в холодильнику; кондиціонер у кабіні баштового крана; освітленість, температуру, вологість, запиленість, шум, вібрацію, випромінювання, концентрацію чадного газу і водяних парів у продуктах горіння, розташування і зручність сидінь, органів керування, раціональність інтер'єру і робочого місця. З їх допомогою вимірюються параметри продукції, що впливають на працездатність людини під час експлуатації виробів.

Естетичні показники характеризують спроможність продукції задовольняти потребу в красі. Вони визначають такі властивості, як зовнішній вигляд, гармонійність, цілісність, інформаційна промовистість, оригінальність, раціональність і краса форм, відповідність середовищу, стилю, моді, досконалість виконання і стабільність товарного виду виробу. З їх допомогою встановлюється художньо-конструкторський рівень виробу. Критерій естетичної оцінки виробу, яку дає експертна комісія, полягає в ранжуванні низки виробів аналогічного класу та призначення, що здійснюється на основі базових оцінок.

Показники стандартизації та уніфікації визначають ступінь використання в продукції стандартизованих складових частин виробу

(складальних одиниць, деталей, вузлів), їх уніфікації, а також рівень уніфікації (конструкційної спорідненості) з іншими виробами. Наприклад, відношення стандартизованих та уніфікованих частин виробу до загальної кількості частин у виробі, коефіцієнти повторюваності, застосовності за типорозмірами і складовими продукції. Усі деталі виробу поділяються на стандартні, уніфіковані й оригінальні. Чим менше оригінальних виробів, тим краще; це важливо як для виготовлювача продукції, так і для споживача.

Патентно-правові показники характеризують патентний захист і патентну чистоту продукції та є істотним чинником у визначенні конкурентоспроможності. Визначаючи патентно-правові показники, варто враховувати наявність у виробках нових технічних рішень, рішень, захищених патентами в країні, наявність реєстрації промислового зразка і товарного знака як у країні-виробнику, так і в країнах експорту. Основними показниками є такі: патентного захисту, патентної чистоти і територіального поширення.

Показники транспортабельності визначають пристосованість продукції до перевезень. До них належать середня тривалість і вартість підготовки до перевезень, вантажно-розвантажувальних робіт, середня матеріаломісткість упакування. Найповніше цей показник оцінюється у вартісному вимірі, що дає змогу одночасно врахувати матеріальні і трудові затрати, кваліфікацію і кількість людей, що зайняті транспортними роботами.

Екологічні показники характеризують рівень шкідливих впливів на навколишнє середовище, які виникають під час експлуатації або споживання продукції. Врахування екологічних показників має обмежити надходження в природне середовище промислових, транспортних і побутових стічних вод та викидів, з метою зниження наявності шкідливих речовин в атмосфері, які не перевищують допустимих концентрацій; забезпечити збереження і раціональне використання біологічних ресурсів і т. ін. До екологічних показників належать: наявність шкідливих домішок, можливість викидів

шкідливих часток, газів, випромінювань при зберіганні, транспортуванні, експлуатації чи споживанні продукції.

Економічні показники характеризують витрати на розробку, виготовлення, експлуатацію або споживання продукції, економічну ефективність її експлуатації. Основні з них: ціна, прибуток, собівартість, рентабельність, трудомісткість виробу, експлуатаційні витрати, як в абсолютному виразі, так і на одиницю основного показника призначення виробу.

Показники безпеки характеризують особливості продукції, що забезпечують безпеку людини (обслуговуючого персоналу) під час експлуатації або її споживання, монтажу, обслуговування, ремонту, зберігання, транспортування і т. д. Наприклад: імовірність безпечної роботи людини протягом певного часу; час спрацювання захисних пристроїв; електрична надійність високовольтних мереж.

Взаємозамінність – основна властивість сукупності виробів, яка визначає якість продукції і характеризується інтенсивністю, наявністю між елементами виробів з урахуванням їх особливості і специфічності, зовнішніми і внутрішніми проявами [74].

Отже, характеристики промислової продукції різноманітні. Правова оцінка та встановлення обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України, передбачають необхідність виокремлення саме показників безпеки промислової продукції, визначення стадії її життєвого циклу та положень законодавства, що регулює забезпечення такої безпеки на відповідній стадії.

Незважаючи на визначення законодавцем двох різних предметів злочину, у правозастосовній практиці опрацювання нормативного матеріалу відбувається за однаковою схемою. Відмінність зазвичай полягає у галузевій належності законодавства. Водночас, можливе застосування різногалузевого законодавства, наприклад, якщо при будівництві було використано

промислову продукцію будівельного призначення, яка не відповідає вимогам безпеки [28].

Нормативну основу будівельної діяльності становлять будівельні норми, державні стандарти, норми і правила щодо планування, забудови та іншого використання територій, проектування і будівництва об'єктів містобудування розробляються і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань містобудування та архітектури, іншими центральними органами виконавчої влади.

Стандарти і нормативні документи відображують сучасний рівень науки і техніки. Вимоги стандартів стосовно, наприклад, готової продукції, визначають її якість, у тому числі, будівель, їхніх об'ємно-планувальних схем, будівельних виробів і матеріалів, методів їх випробування, правил транспортування виробів тощо.

До складу загальних нормативних документів з проектування будівель входять: будівельна кліматологія, протипожежні норми, норми проектування будівель по їх типах, будівельна теплотехніка, природне і штучне освітлення, захист від шуму, будівельні конструкції за видом матеріалу, основи і фундаменти, навантаження і дії тощо.

Нормуванням окремо охоплена кошторисно-нормативна база, методологія кошторисної справи і системи ціноутворення у будівництві, формування кошторисної вартості БМР і устаткування; галузеві укрупнені показники для визначення вартості будівництва при складанні техніко-економічного обґрунтування; системи кошторисних цін на місцеві будівельні матеріали і вироби; прејскуранти й укрупнені кошторисні норми; нормування витрат на тимчасові будівлі.

Стандарти і норми є обов'язковими для їхнього застосування фахівцями. В архітектурно-будівельному проектуванні необхідно керуватися Єдиною системою конструкторської документації (ЄСКД) і Модульною координацією розмірів у будівництві (МКРБ). Вимогами ЄСКД керуються

при виконанні проектної документації; положення МКРБ регламентують типове проектування та індустріалізоване виробництво будівель, будівельних конструкцій і деталей [145, с. 26].

Ст. 1 Закону України «Про будівельні норми» визначено, що нормування у будівництві – діяльність з розроблення та затвердження будівельних норм для обов'язкового застосування у сфері будівництва, містобудування та архітектури з метою формування безпечного середовища для життя і здоров'я людини. Тобто основним призначенням норм є забезпечення безпеки на всіх етапах будівельного виробництва.

Будівельні норми – затверджений суб'єктом нормування підзаконний нормативний акт технічного характеру, що містить обов'язкові вимоги у сфері будівництва, містобудування та архітектури. Законодавець пропонує також класифікацію будівельних норм за суб'єктом нормування:

державні будівельні норми – нормативний акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері будівництва;

галузеві будівельні норми – нормативний акт, затверджений міністерством в межах своїх повноважень у разі відсутності державних будівельних норм або необхідності встановлення вимог до будівництва окремих видів споруд, що конкретизують вимоги державних будівельних норм [123].

Фахівці визначають наступну структуру національної нормативної бази у галузі будівництва: вона складається з законів України та будівельних норм та нормативних документів щодо організаційно-методичних питань, куди входить стандартизація, нормування, ліцензування, оцінка відповідності, метрологія (підклас А.1). До цього ж класу входить вишукування, проектування, територіальна діяльність (підклас А.2). Питання містобудування розглянуті у класі Б. У класі В розглянуті загальнотехнічні вимоги до життєвого середовища та продукції будівельного призначення

(підклас В.1). Об'єкти будівництва та промислова продукція будівельного призначення розглянуті у підкласі В.2. Питання експлуатації, ремонту, реставрації та реконструкції розглянуті у підкласі В.3. У класі Г зібрані рекомендовані документи та посібники. Кошторисні норми та правила викладені у класі Д. Окремо представлені технічні свідоцтва підтвердження придатності нових будівельних виробів до використання [3, 13–15].

Особливе значення дотримання вимог нормативно-правових актів під час проектування та будівництва будівель і споруд знайшло вираження у Законі України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», у якому надається визначення правопорушень у сфері містобудівної діяльності як таких, що являють протиправні діяння (дії чи бездіяльність) суб'єктів містобудування – юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених законодавством, будівельними нормами, державними стандартами і правилами [125]. Тобто, окремим законом додатково регулюються питання відповідальності суб'єктів містобудування (юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (суб'єктів містобудування), у той час як відповідні законодавчі норми передбачені також у КУпАП, КК України.

Отже, задля уявлення про різнорівневу систему законодавства у галузі безпеки промислової продукції та будівництва, ми навели окремі нормативні акти та положення, які містять загальні вимоги безпеки. Ці положення можна вважати основою для подальшої конкретизації та остаточного визначення норм (правил), порушення яких стало причиною настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених у ст. 275 КК України [28].

Наступний елемент криміналістичної характеристики – спосіб учинення злочину.

Як зазначає В.П. Бахін, для криміналістики основне в способі не досягнутий результат, а процес досягнення мети, механізм її досягнення. Спосіб скоєння злочинів розглядається в криміналістиці як джерело

інформації про закономірності виникнення доказів, яка необхідна для розробки засобів та методів розкриття та розслідування злочинів [5, с.197].

Подібну точку зору підтримують практично всі науковці і визначають цей елемент криміналістичної характеристики як центральний [64, 77, 86, 87, 101, 117, 149, 157, 201]. У якості теоретичного обґрунтування, коротко зупинимось лише на декількох доктринальних тлумаченнях способу учинення злочину.

Центральний момент у генезисі злочинної поведінки – спосіб. Саме спосіб вчинення злочину є тією головною якісною характеристикою діяльності злочинця, яка найтісніше взаємопов'язана з властивостями інших елементів злочинної події. Вивчаючи характер актів поведінки слідчий може вийти на встановлення мотиву і мети злочину, визначити шлях для встановлення психологічного контакту з обвинуваченим, обрати для конкретного випадку тактичні прийоми проведення окремих слідчих дій і вирішити багато інших криміналістичних завдань. Спосіб вчинення злочину – не просто сума або якийсь комплекс поведінкових актів, а визначена цілісна структура поведінки, що є певною системою. Отже, як будь-яка система, що має певну структуру, спосіб вчинення злочину утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину. Ці акти поведінки – дії, операції, прийоми – сполучаються за певною ієрархією і субординацією як частини цілеспрямованої вольової діяльності [57, с. 73].

І.В. Гора на підставі аналізу різних точок зору пропонує висновок, що спосіб вчинення злочину – це складна структура, в якій відбиваються правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти. Проте, криміналістичне розуміння способу не адекватно ні кримінально-правовому, ні кримінально-процесуальному значенню. Криміналістика розглядає спосіб вчинення злочину як складне явище дійсності на основі пізнання закономірностей його формування, причин і форм його повторюваності для

розробки прийомів і методів виявлення, збирання та дослідження доказів. Криміналістичне значення способу вчинення злочину визначається специфікою виникнення доказів у процесі відображення події злочину в зовнішньому середовищі. Аналізуючи певний спосіб вчинення злочину можна висунути версії, де і які сліди можуть бути залишені, а виявивши сліди злочину можна припустити, яким способом його вчинено. Аналіз і оцінка відомостей, що характеризують злочин з криміналістичних позицій, так чи інакше пов'язані із застосуванням криміналістичної класифікації способів дій злочинця. Така науково обґрунтована класифікація є важливим евристичним засобом в теорії і практиці [38, с. 38].

М.П. Яблоков спосіб учинення злочину визначає як об'єктивно і суб'єктивно обумовлену систему поведінки суб'єкта до, у момент та після учинення ним злочину, яка залишає різні характерні сліди зовні, що дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів та засобів отримати уявлення про сутність події, своєрідність злочинної поведінки правопорушника, його окремих особистісних даних і, відповідно, визначити найбільш оптимальні методи вирішення задач розслідування [200, с. 34].

Спосіб вчинення злочину, на думку Г.Г.Зуйкова, являє собою систему взаємообумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину, які пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки здійснення злочину [65, 66, с. 9].

Р.С. Белкін вважає, що спосіб скоєння злочину – це система дій по підготовці, вчиненню і приховуванню злочину, які детерміновані умовами зовнішнього середовища і психофізіологічними властивостями особи. Спосіб скоєння злочину може бути пов'язаний з вибіркоvim використанням відповідних знарядь або засобів, умов місця та часу. Як правило, дії по підготовці, вчиненню і приховуванню злочинів об'єднані загальним злочинним задумом, проте, у деяких випадках може мати місце самотійний

спосіб приховування злочину(якщо приховування не входить у загальний задум) [10, с. 212].

В.Ф. Єрмолович пропонує спосіб учинення злочину розуміти як систему умисних дій з підготовки, учинення та приховування, що охоплюються єдиним задумом, детерміновану психофізичними якостями особи злочинця (його співучасників) та вибіркоvim використанням ним (ними) відповідних умов, місця, часу, а також урахуванням можливих дій (бездіяльності) з боку потерпілого, інших осіб [52, с. 54–55].

М.І. Єнікєєв вважає, що спосіб являє систему прийомів, дій, операційних комплексів, зумовлених метою і мотивом дії, психічними і фізичними особливостями особи, яка діє, у якій проявляються психофізіологічні та характерологічні особливості людини, її знання, вміння, навички, звички та ставлення до різних сторін дійсності. Для кожного злочину існує свій системний «набір», комплекс дій і операцій. У кожної людини також є система узагальнених способів дії, що свідчать про її індивідуальні особливості. Ці комплекси так само індивідуалізовані, як і папілярні візерунки пальців, проте на відміну від останніх сліди цього комплексу завжди залишаються на місці події [50, с. 105].

Не пропонуючи авторську дефініцію способу учинення злочину, зауважимо, що його загальне поняття як наукова категорія, на нашу думку, має враховувати усі можливі складові та їх комбінації, що можуть бути застосовані до будь-якого злочину. Так, убачається дещо звужений підхід, згідно якого загальне поняття способу учинення злочину формулюється із вказівкою на підготовку, учинення та приховування злочину, що охоплюється єдиним задумом. Очевидно, що спосіб учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України не включає зазначені дії, зокрема підготовку, а також не у кожному випадку має місце приховування злочину, відтак, не можна говорити і про існування єдиного задуму так само як і використання певних знарядь і засобів, у тому числі заздалегідь

підготовлених. Це стосується і інших необережних злочинів. Тому ми підтримуємо наукові позиції, які визначають спосіб як детерміновану різними чинниками поведінку суб'єкта без вузької конкретизації її змісту. Така конкретизація, на нашу думку, має визначатись для кожного злочину (злочинів) із урахуванням специфічних обставин.

Спосіб учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України характеризується певними особливостями, що пов'язані з нормативним закріпленням порядку та вимог до виконання робіт, обов'язків особи дотримуватись встановлених правил, визначення як способу учинення злочину винятково порушення правил, що стосуються безпеки та ін.

Отже, із урахуванням наведених та інших теоретичних положень, а також результатів вивчення правозастосовної практики розглянемо способи порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Під час розгляду обстановки учинення цих злочинів, ми розглянули та розкрили зміст її складових: розроблення, виготовлення, зберігання – для промислової продукції, та проектування, будівництво – для будівель і споруд. Зміст цієї діяльності, як було показано, різниться. Це пояснюється різними нормативно-правовими вимогами до різних видів діяльності, результатом якої є предмети злочину, передбаченого ст. 275 КК України. Проте, на нашу думку, допустимим є умовне узагальнення, що полягає у охопленні словом «створення» всіх зазначених стадій (включаючи зберігання). Для виконання деяких теоретичних криміналістичних завдань такий підхід ми вважаємо виправданим. Очевидно, що у правозастосовній практиці точно і однозначно мають бути розкриті всі значущі ознаки, надано посилення на конкретні законодавчі акти, що були порушені. Це питання буде детально розглянуте у підрозділі, присвяченому питанням визначення обставин, які підлягають встановленню.

Спосіб учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України певним чином детермінований обстановкою, адже залежно від етапу створення промислової продукції або будівель і споруд, може різнитись спосіб порушення. Це також стосується особи злочинця, оскільки відповідальними за дотримання правил на різних етапах можуть бути різні особи.

Для правильного уявлення про способи учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України, доцільно розглянути їх для кожного з предметів злочину окремо.

Бланкетна диспозиція ст. 275 КК України передбачає обов'язкове звернення суб'єктів правозастосування до інших норм права, у даному випадку тих, що регулюють питання розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання промислової продукції. Проте тільки тих, що стосуються її безпечного використання. Обов'язковими також є встановлення і зазначення посилань на конкретні норми закону, правил та інших нормативних актів та положень.

Зважаючи на значний масив галузевого законодавства, підзаконних актів, стандартів, норм, правил, інструкцій та ін., спеціальну термінологію, слідчому складно орієнтуватись у цих питаннях. Тому доцільно розглянути низку понять, що стосуються досліджуваної проблеми.

На нашу думку, потрібно почати із визначення поняття промислової продукції.

У широкому розумінні промислова виробництво спрямоване на задоволення основних потреб держави та населення, а його обсяг та якість є ознакою загального добробуту.

Що стосується поняття промислової продукції, то її визначають як прямий корисний результат промислово-виробничої діяльності у вигляді продуктів або у формі виробничих послуг [156, с. 182].

Утім слід зважати на те, що:

по-перше, не вся вироблена на даному підприємстві продукція може належати до неї. До промислової продукції відносять вироби, які є результатом праці на даному підприємстві, в його цехах, де здійснюється обробка сировини чи предметів праці. Закуплена сировина не може зараховуватися до складу продукції даного підприємства;

по-друге, промислова продукція – це результат лише основної, виробничо-промислової діяльності. Тому до промислової продукції не належить продукція непромислових, хоча і виробничих, підрозділів підприємства, наприклад, транспортного цеху, будівельного підрозділу чи підсобного сільськогосподарського виробництва. Продукція цих підрозділів відноситься до відповідних галузей народною господарства – вантажного транспорту, капітального будівництва чи сільського господарства;

по-третє, промислова продукція – це прямий результат основної діяльності, тому побічні результати виробництва – відходи, отримані в процесі виготовлення продукції (стружка, тирса), не можуть бути промисловою продукцією, навіть якщо вони реалізовані. Від відходів виробництва слід відрізнити супутні продукти, які враховуються у складі промислової продукції нарівні з основними;

по-четверте, промислова продукція – це лише корисний результат виробничої діяльності, тобто те, що може використовуватися за призначенням. З огляду на це не можна вважати промисловою продукцією непридатні вироби чи деталі, тобто виробничий брак навіть за умови, якщо він і реалізований [121].

Отже, із наведеного убачається, що промислова продукція у розумінні ст. 275 КК України – це не будь-які результати виробничої діяльності, а лише ті, які мають певні ознаки, а саме: створені у процесі власного виробництва, є результатом основної виробничо-промислової діяльності, є прямим результатом такої діяльності і може використовуватись за призначенням.

Важлива ознака продукції – її безпека. У Законі України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» [128] визначено, що безпечна нехарчова продукція – будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам, з урахуванням:

характеристик продукції, у тому числі її складу, упаковки, вимог щодо встановлення і технічного обслуговування;

впливу продукції на іншу продукцію, якщо вона буде використовуватися разом з нею;

попереджень, що містяться на етикетці продукції, в інструкції з її використання та знищення, а також в іншій інформації стосовно продукції;

застережень щодо споживання чи використання продукції певними категоріями населення (дітьми, вагітними жінками, людьми похилого віку тощо).

Забезпечення безпечності продукції – комплекс заходів, що вживаються виробниками, розповсюджувачами, органами державного ринкового нагляду з метою забезпечення відповідності продукції, що введена в обіг на ринку України, загальній вимозі щодо безпечності нехарчової продукції.

У цьому законі також надається визначення поняття «користувач» як фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, чи юридична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію.

Продукція – будь-яка речовина, препарат або інший товар, виготовлений у ході виробничого процесу.

Зі змісту закону убачається, що безпечність промислової продукції визначається її відповідністю вимогам законодавства, у тому числі національним стандартам (їх перелік формується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації). З його змістом можна ознайомитись на офіційному сайті ЦОВ або у визначеному ним ЗМІ.

Крім того, законодавець передбачає можливість оцінки безпечності промислової продукції із урахуванням інших документів та показників. Зокрема це:

- національні стандарти інших держав щодо забезпечення безпечності продукції, гармонізовані з відповідними європейськими та міжнародними стандартами;

- регіональні стандарти щодо забезпечення безпечності продукції відповідно до міжнародних договорів України;

- стандарти України щодо забезпечення безпечності продукції (крім національних стандартів, про які йшлося вище);

- кодекси усталеної практики із забезпечення безпечності продукції у відповідних галузях;

- досягнення науки і техніки у сфері безпечності продукції;

- очікування споживачів (користувачів) щодо безпечності продукції за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов її використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) [128].

Вивчення змісту зазначених документів показало, що до основних параметрів безпечності промислової продукції належать: травмобезпека, електробезпека, пожежна, хімічна, біологічна та вибухобезпека, електромагнітні випромінювання, акустичні шуми, вібрація.

У спеціальній літературі за критерієм природи дій, які впливають на безпечність товарів (продовольчих та промислових) розрізняють такі її види:

1) хімічна безпеність, 2) механічна, 3) біологічна, 4) радіаційна, 5) електрична, 6) електромагнітна, 7) термічна, 8) пожежна, 9) вибухонебезпечність, 10) безпеність випромінення, 11) безпеність від шуму і вібрацій.

Номенклатуру показників безпеки встановлюють в залежності від специфіки продукції і умов її використання. Показники безпеності характеризують особливості товарів, котрі забезпечують безпеність споживання або експлуатації.

Хімічна безпеність означає, що продукція не виділяє токсичні речовини небезпечні для споживача і його майна. Речовини, котрі впливають на споживача і його майно підрозділяють на групи: 1) токсичні елементи – це або самі метали, або солі важких металів(миш'як, ртуть, свинець, залізо і т.д.) ці елементи враховуються при сертифікації всіх харчових продуктів, коли підтверджується відповідність їх показникам безпеки (гранично допустима концентрація), 2) мікотоксини, 3) нітрати (NO_3) і нітрит (NO_2), 4) пестициди – вміст нормується для продтоварів, 5) антибіотики, 6) гормональні препарати, 7) вищі спирти і альдегіди (для виноград виробів), 8) складні ефіри, 9) мономери, 10) заборонені харчові добавки, 11) заборонені фарбники, 12) заборонені полімерні матеріали. Ці елементи враховуються при сертифікації. Часто на організм людини діють комбіновані токсичні речовини. Токсичні речовини можуть бути однонаправленої і різнонаправленої дії (речовини діють на різні органи людини).

Механічна безпека означає ступінь захисту споживача і його майна від різних механічних дій. Види механічних дій: удари, тертя, проколи, деформація тощо.

Показники механічної безпеки установлюються, в основному, для непродовольчих товарів.

Біологічна безпека – це відсутність недопустимого ризику, котрий може виникнути при різного роду біологічних пошкодженнях товарів (різні

мікроорганізми, продукти життєдіяльності мікро- і макроорганізмів). Мікробіологічне псування найчастіше характерне для харчових продуктів, проте останнім часом відомі достатньо часто зустрічається псування непродовольчих товарів (металевих виробів, деревини, тканин, шкіри і т.д.).

Радіаційна безпечність – відсутній неприпустимий ризик, котрий міг би бути нанесений радіоактивними елементами. Радіоактивна безпечність – це ступінь захисту споживача і його майна від радіоактивних елементів.

Електрична і електромагнітна безпечність – це відсутність ризику, котрий може бути нанесений електричними та електромагнітними полями. Ступінь дії на організм людини залежить від вигляду і марки електротоварів, тривалості роботи, дотримання правил експлуатації. Найбільш небезпечними є: мікрохвильові печі, кольорові телевізори, стільникові телефони, комп'ютери. У стандартах на цю групу товарів обов'язково нормуються допустимі витоки електроенергії і інші показники, що впливають на електромагнітну безпечність. Джерелом електростатичних зарядів є: 1) діелектрики (матеріали, не проводять електричний струм) – кераміка, скло, гума. 2) органічні з'єднання (високомолекулярні з'єднання – тверді і рідкі вуглеводи, нафтопродукти). Наявність електростатичного заряду може бути джерелом пожеж і вибухів. Для зменшення електростатичного заряду рекомендується використовувати антистатики, заземлення і занулення, заміна горючих середовищ негорючими середовищами, підвищення вологості повітря в приміщенні. Електромагнітні поля діють на весь організм людини. Методи захисту від електромагнітного поля: 1) захист часом (рідше користуватись мобільними телефонами, мікрохвильовими печами, комп'ютером), 2) захист відстанню, 3) зниження інтенсивності, 4) екранування.

Термічна безпечність характеризує ступінь захисту споживача від дії високих температур при експлуатації або споживанні товарів. Термічною безпечністю повинні володіти нагрівальні прилади (праски, чайники).

Пожежна безпечність – ступінь захисту споживача і його майна від небезпеки спалаху товарів при їх експлуатації, зберіганні або транспортування. Особливо актуальна пожежна безпечність для будівельних матеріалів, виробів з дерева, паперу.

Безпечність від шуму і вібрації – шум і вібрація дуже погано впливають на здоров'я людини. Ця властивість істотна для наступних товарів: холодильники, пирососи, пральні машини, електричні кухонні прилади [53, с. 108–109].

У Законі України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» визначаються ознаки такої продукції:

продукція, яка не відповідає обов'язковим вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів і нормативних документів щодо її безпеки для життя і здоров'я людини, майна і довкілля;

продукція, якій з метою збуту споживачам виробником (продавцем) навмисне надано зовнішнього вигляду та (або) окремих властивостей певного виду продукції, але яка не може бути ідентифікована як продукція, за яку вона видається;

продукція, під час маркування якої порушено встановлені законодавством вимоги щодо мови маркування та (або) до змісту і повноти інформації, яка має при цьому повідомлятися;

продукція, строк придатності якої до споживання або використання закінчився;

продукція, на яку немає передбачених законодавством відповідних документів, що підтверджують якість та безпеку продукції [124].

Для правильного визначення способу порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції важливо встановити на якій стадії життєвого циклу промислової продукції було допущене таке порушення.

Як було зазначено, для кримінально-правової кваліфікації за ст. 275 КК України має значення порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції, що було допущено особою, яка зобов'язана дотримуватись таких правил, під час розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання промислової продукції.

Маючи уявлення про послідовність і зміст дій різних суб'єктів, а також коло таких суб'єктів, що беруть участь у розробленні і конструюванні промислової продукції, можна висунути версію про спосіб порушення певних правил і визначити які саме правила і ким було порушено.

Так, це можуть бути:

– під час конструювання:

порушення, допущені відповідальним суб'єктом під час виконання ним певного виду робіт (недодержання стандартів, прорахунки під час розрахунків, не проведення (проведення з порушеннями) випробувань моделей, макетів, експериментальних зразків (якщо для них передбачене випробування); порушення та прорахунки під час створення робочої документації; неналежне проведення (не проведення) попередніх випробувань дослідних зразків; не здійснення (неналежне здійснення) авторського нагляду під час серійного виготовлення продукції; відсутність контролю, неналежний контроль (якщо він зобов'язаний його здійснювати) за діями інших осіб, які є виконавцями певних робіт, що є складовими розроблення і конструювання промислової продукції;

– при виготовленні:

порушення, пов'язані з технологічною підготовкою виробництва для виготовлення промислової продукції; використання заборонених або не передбачених вимогами матеріалів, сировини, покупних комплектувальних виробів та ін.; порушення технології виготовлення (наприклад, з метою зменшення виробничих витрат); відхилення від конструкторської документації;

– при зберіганні:

недотримання умов, що висуваються до зберігання певного виду продукції (наприклад, температурний режим, вологість повітря та ін.); порушення термінів і порядку переконсервації промислової продукції (якщо такі терміни і порядок передбачені).

Звичайно, наведені положення не містять переліку всіх можливих способів порушенням правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції. Відобразити повний їх список неможливо через багатоманітність. Ми спробували визначити найбільш типові способи відповідних порушень, які допускаються під час розроблення, конструювання, виготовлення і зберігання промислової продукції.

Тут доречно також навести правову позицію ВСУ щодо відмежування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції від інших злочинів, зокрема, передбаченого ст. 227 КК України. Так, у Постанові Пленуму Верховного Суду України (ППВСУ) «Про практику застосування судами України законодавства про злочини проти безпеки виробництва» у п. 19 зазначено, що передбачений статтею 275 КК України злочин слід відмежовувати від злочину, визначеного статтею 227 КК України (випуск або реалізація недоброякісної продукції), предметом якого є недоброякісна і некомплектна продукція чи товари, що випускаються на товарний ринок або реалізуються безпосередньо споживачеві. У той же час одним із предметів злочину, передбаченого статтею 275 КК України, є промислова продукція, що не відповідає вимогам, які забезпечують безпеку її використання, тобто коли при використанні такої продукції (товару) було створено реальну загрозу загибелі людей, настали інші тяжкі наслідки або заподіяно шкоду здоров'ю потерпілого. У таких випадках особа, яка при розробленні, конструюванні, виготовленні або зберіганні продукції допустила порушення правил, що стосуються безпечного її використання, несе відповідальність за частиною першою або частиною другою статті 275

КК України. За відсутності перелічених вище наслідків дії особи слід кваліфікувати за статтею 227 КК України [137].

Способи порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд визначаються особливостями виробничої діяльності щодо створення цих об'єктів та вимогами, що висуваються для різних етапів такої діяльності.

У нормативно-правових актах визначено поняття «будівлі» і «споруди», що дозволяє визначити певний об'єкт будівництва як такий, що може бути предметом злочину, передбаченого ст. 275 КК України, а визначення вимог безпеки для кожного етапу будівництва цих об'єктів – з'ясувати спосіб учинення злочину та встановити особу злочинця.

Будівлі – це споруди, що складаються з несучих та огорожувальних або сполучених (несучо-огорожувальних) конструкцій, які утворюють наземні або підземні приміщення, призначені для проживання або перебування людей, розміщення устаткування, тварин, рослин, а також предметів.

До будівель відносяться: житлові будинки, гуртожитки, готелі, ресторани, торговельні будівлі, промислові будівлі, вокзали, будівлі для публічних виступів, для медичних закладів та закладів освіти тощо.

Споруди – це будівельні системи, пов'язані з землею, які створені з будівельних матеріалів, напівфабрикатів, устаткування та обладнання в результаті виконання різних будівельно-монтажних робіт.

Інженерні споруди – це об'ємні, площинні або лінійні наземні, надземні або підземні будівельні системи, що складаються з несучих та в окремих випадках огорожувальних конструкцій і призначені для виконання виробничих процесів різних видів, розміщення устаткування, матеріалів та виробів, для тимчасового перебування і пересування людей, транспортних засобів, вантажів, переміщення рідких та газоподібних продуктів тощо.

Інженерні споруди класифікуються в основному за інженерним задумом, що визначається цільовим призначенням об'єкта.

До інженерних споруд відносяться: транспортні споруди (залізниці, шосейні дороги, злітно-посадкові смуги, мости, естакади тощо), трубопроводи та комунікації, дамби, комплексні промислові споруди, спортивні та розважальні споруди тощо[47].

У ДБН А.3.1-5:2016 «Організація будівельного виробництва» визначено низку понять і термінів, що використовуються у кримінальному провадженні.

Будівельне виробництво визначено як взаємопов'язаний комплекс будівельних процесів, проектних, вишукувальних та науково-дослідних робіт і виробничих стосунків, спрямований на створення об'єктів будівництва.

Об'єкти будівництва різноманітні, це можуть бути будівлі, споруди, будинки, лінійні об'єкти інженерно-транспортної інфраструктури.

Кожен об'єкт будівництва має індивідуальні властивості (архітектурно-планувальні, конструктивні, категорія складності, заглибленість, висотність та ін.) але спільним для таких об'єктів є те, що проведення будівельних робіт завжди відбувається на підставі проектно-технічної документації, яка розроблена для такого об'єкта.

Існує також галузева класифікація будівель і споруд. Так, за своїм призначенням будівлі і споруди підрозділяють на дві великі групи: виробничі та невиробничі. Невиробничі це – цивільні будівлі і споруди, які включають житлові і громадські, а виробничі – промислові, сільськогосподарські та агропромислового комплексу (АПК). Є також інші, наприклад, будівлі і споруди для різних видів транспорту, гідротехнічні, військові тощо. До цивільних відносять будівлі і споруди, призначені для обслуговування побутових (житлові будівлі) і різних суспільних потреб людей – культурних, видовищних, адміністративних, спортивних і багатьох інших (громадські будівлі і споруди). На відміну від цивільних, виробничі будівлі і споруди призначені для виробництва промислової або сільськогосподарської продукції. До промислових, наприклад, відносять будівлі і споруди, в яких

або за допомогою яких випускають готову промислову продукцію чи напівфабрикати [145, с. 10].

У Постанові КМУ від 20 грудня 2006 року № 1764 «Про затвердження Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд» визначено вимоги до споруд:

1) забезпечення механічного опору та стійкості. Навантаження на споруду під час зведення та експлуатації не повинне призводити до руйнування її в цілому чи окремих її частин і деформації, більшої за ту, що допускається будівельними нормами;

2) дотримання таких вимог пожежної безпеки:

збереження несучої здатності конструкцій протягом визначеного часу;

обмеження поширення вогню та диму в споруді, а також на сусідні споруди і прилеглі території;

забезпечення евакуації людей із споруди або їх рятування в інший спосіб;

забезпечення безпеки рятувальних команд;

3) забезпечення:

безпеки життя і здоров'я людини та захисту навколишнього природного середовища. Споруда повинна відповідати вимогам законодавства з питань охорони здоров'я людей та навколишнього природного середовища;

безпеки експлуатації. У процесі експлуатації споруд повинні бути виключені ризики нещасних випадків;

захисту від шуму. Рівень шуму та вібрації у спорудах не повинен перевищувати встановлені норми;

економії енергії. Під час проектування, зведення споруди та її обладнання слід забезпечити ефективне використання енергії, необхідної для експлуатації, з урахуванням кліматичних умов [133].

Отже, для встановлення ознак злочину слідчому потрібно розумітись на питаннях організації будівництва, характеристиках різних об'єктів будівництва, особливостях нормативно-правового регулювання.

Як і для промислової продукції, способи порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд потрібно визначити для кожного етапу будівельного виробництва у розумінні ст. 275 КК України.

– при проектуванні:

використання при проектуванні не чинних (застарілих) нормативних документів; визначення певних параметрів лише на основі попереднього досвіду (інтуїтивно) без проведення необхідних розрахунків; здійснення проектувальних робіт без проведення вишукувань (якщо це передбачено); використання у проектуванні неточних даних, розрахункових схем (наприклад, щодо умов експлуатації фундаментів, що при проектуванні призводить до неврахування можливих додаткових впливів на фундаменти); проведення неповних розрахунків; неналежна перевірка, невірна інженерна оцінка певних конструктивних рішень;

– будівництво:

виконання будівельних робіт без дозвільних документів, що передбачені для об'єкта будівництва; самовільне внесення змін до проектно-конструкторської документації без узгодження з проектувальником; порушення проектних рішень; не здійснення контролю за технологічними процесами; використання будівельних матеріалів, виробів, конструкцій, що не відповідають державним нормам, стандартам, технічним умовам, проектним рішенням, а також тих, що підлягають обов'язковій сертифікації, але не пройшли її; виконання робіт з порушенням будівельних норм, державних стандартів, правил, проектних рішень; невиконання приписів контролюючих органів, у яких визначено порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів, правил; відхилення від проектної документації без узгодження з проектувальником; відсутність необхідних спостережень і

заходів контролю (наприклад, щодо осідання будівель і споруд, контрольних випробувань конструкцій і матеріалів); використання будівельних матеріалів, що не відповідають зазначеним у проекті (наприклад, товщина панелей, утеплювача та його марка у стінових панелях не відповідають проектним, використання матеріалів, що не пройшли необхідних лабораторних досліджень, параметри міцності, жорсткості бетону нижче проектних, клас, марка і діаметри сталі відмінні від проектних); виконання певних будівельних робіт методами, що не передбачені проектними рішеннями (наприклад, заливка швів між панелями розчином замість бетону проектної міцності); використання неапробованих методів будівництва.

Приклад. СВ ПВП ГУНП в Полтавській області проводиться досудове розслідування по кримінальному провадженню, внесене до ЄРДР за № 42017100000000275 від 16.08.2017, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст.366, ч. 1 ст. 275 КК України.

Досудовим розслідуванням встановлено, що службові особи ПАТ «Завод «Лтава», діючи умисно, достовірно знаючи, що будівництво спортивного комплексу не завершено, унесли завідомо неправдиві відомості до декларації №ПТ14317522165, щодо готовності об'єкта до експлуатації та категорії його складності. До того, ж службові особи ПАТ «Завод «Лтава», умисно заниживши клас наслідків (відповідальності) та категорію складності об'єкту, допустили порушення під час будівництва та прийняття в експлуатацію правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, що створила загрозу загибелі людей.

В ході досудового слідства встановлено, що ПАТ «Завод «Лтава» по вул. Р.Кириченко, 72-а у м. Полтаві здійснювалися будівельні роботи щодо реконструкції будівлі їдальні під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони, на земельній ділянці, яка не передбачена для даних цілей. Відповідно до декларації та проекту реконструкції встановлено, що об'єкт будівництва відноситься до класу наслідків (відповідальності) СС2 та III

категорії складності. Разом з тим, згідно висновку експертизи, проведеної філією ДП «Укрдержбудекспертиза» у Полтавській області від 07.07.2017 року клас наслідків (відповідальності) та категорія складності об'єкту будівництва занижені [174];

– експлуатація:

що стосується порушення правил, які стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, то вони зазвичай пов'язані із недотриманням вимог технічної підтримки будівель і споруд протягом життєвого циклу цих об'єктів або самовільним внесенням змін до конструкцій. Такі порушення можуть полягати у недотриманні правил щодо експлуатації систем водо, теплопостачання, електрообладнання, автоматики, загальнообмінної та припливно-витяжної вентиляції, водовідведення, слабкоструменевих систем, технологічного обладнання, ліфтового господарства та ін.

Поширене також самовільне перепланування або переобладнання, що призвело до руйнування або порушення цілісності будинку (відсутність технічної документації, дозволу на перепланування нерухомості) це, наприклад, може бути розширення площі ванної та туалету за рахунок житлових приміщень; розбирання зовнішні стіни для об'єднання кімнат з лоджіями та балконами; перенесення на балкон чи лоджію приладів опалювальних систем; проведення навіть часткового демонтажу міжповерхових перекриттів, систем видалення звукоізоляції підлоги; вентиляційних каналів і коробів; проривання льохів; спорудження прибудови до квартир на перших поверхах багатоповерхівок [130]. Ці порушення зазвичай призводять до підвищення навантажень над розрахунковими проектними величинами, що призводить до руйнування або загрози руйнування об'єкта або його конструкцій [202].

Особу злочинця, як елемент криміналістичної характеристики потрібно досліджувати із урахуванням ознак, що визначають таку особу як учасника виробничих відносин, який зобов'язаний виконувати нормативні приписи.

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 275 КК України – спеціальний. Це можуть бути службові особи, фізичні особи, які використовують найману працю, працівники, які зобов'язані дотримувати правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Отже, у кожному випадку така особа, крім біографічних і соціальних характеристик, матиме певний статус, що визначає її як суб'єкта (учасника) виробничих відносин.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що переважно злочин вчинюють чоловіки 95 %, вікові групи: 18-25 років – 15 %; 26-35 років – 56 %; 36-45 років – 23 %; 46-60 років – 6 %.

Вищу професійну (профільну) освіту мають 67 %, середню технічну (профільну) – 18 %; непрофільну освіту (вища, середня) – 15 %.

Сімейний стан: 68 % перебувають у шлюбі; розлучені – 21 %; 11 % – не одружені.

Всі позитивно характеризуються за місцем роботи та проживання.

5 % раніше притягувались до відповідальності (дисциплінарна, акти реагування контролюючих органів) за аналогічні порушення. Випадків притягнення до кримінальної, адміністративної відповідальності за подібні порушення не виявлено.

Отримані дані відображують і пояснюються особливостями середовища, у якому відбувається правопорушення. Таке середовище можна визначити як професійне, нормативно-технічне, спеціалізоване. Тобто, незважаючи на те, що перелік промислової продукції різноманітний, до основних характеристик її якості у кожному випадку належить безпека. Щодо будівель і споруд, то будівельне виробництво не може здійснюватись без дотримання правил безпеки. Це дозволяє визначити потрібний напрям з-поміж численних складових виробничої діяльності і окреслити межі його дослідження.

Як вже було зазначено, складність розслідування цих злочинів полягає у тому, що у багатьох випадках не одразу можна достеменно визначити на якому етапі виробничої діяльності було допущене порушення вимог безпеки, що призвело до шкідливих наслідків, а отже і визначити особу, яка була або є відповідальною за дотримання таких вимог.

На кожному етапі життєвого циклу промислової продукції, які у ст. 275 КК України визначені як розроблення, конструювання, виготовлення і зберігання, а для будівель і споруд – проектування і будівництво, задіяні різні суб'єкти, які мають різні повноваження і сектор та межі відповідальності.

Зважаючи на те, що до цього часу проблеми методики розслідування цих злочинів окремо не розглядались, зокрема і особа злочинця, як елемент криміналістичної характеристики, убачається доцільним, крім згаданих даних, приділити увагу професійній складовій цього елементу.

Зі змісту ст. 275 КК України та інших правових норм, убачається, що для встановлення ознак особи злочинця має значення з'ясування до якого суб'єкта належать ця особа: виробник, уповноважений представник, імпортер чи інша особа, яка може вважатись такою, що ввела продукцію в обіг. Це дозволить визначити обсяг її обов'язків та відповідальності у частині дотримання вимог безпеки.

У ст. 1 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» визначено поняття виробника, ним є: фізична чи юридична особа – резидент України, яка є виготовлювачем продукції, або будь-яка інша особа – резидент України, яка заявляє про себе як про виготовлювача, розмішуючи на продукції відповідно до законодавства своє найменування, торговельну марку чи інше позначення, або особа – резидент України, яка відновлює продукцію;

уповноважений представник виготовлювача продукції в Україні (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України);

імпортер продукції (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України, яка не має свого уповноваженого представника в Україні) [128].

У ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» виробник визначається як будь-яка фізична чи юридична особа (резидент чи нерезидент України), яка виготовляє продукцію або доручає її розроблення чи виготовлення та реалізує цю продукцію під своїм найменуванням або торговельною маркою.

Імпортер – будь-яка фізична чи юридична особа – резидент України, яка вводить в обіг на ринку України продукцію походженням з іншої країни.

Розповсюджувач – будь-яка інша, ніж виробник або імпортер, фізична чи юридична особа в ланцюгу постачання продукції, яка надає продукцію на ринку України.

Уповноважений представник – будь-яка фізична чи юридична особа – резидент України, яка одержала від виробника письмове доручення діяти від його імені стосовно визначених у цьому дорученні завдань. [139].

Слід зазначити, що відповідальність несуть не тільки виробники, а й постачальники, експортери, імпортери, розповсюджувачі, які повинні забезпечити щоб продукція за час перебування у них не стали небезпечною через неправильне поводження або зберігання.

Аналогічний підхід можна застосувати для визначення суб'єктів, які беруть участь у будівельному виробництві.

У нормативних документах представлено визначення і характеристика осіб, які можуть бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 275 КК України, а саме:

генеральний проектувальник – проектувальник, який за згодою замовника залучає до виконання робіт третіх осіб (субпроектувальників);

головний архітектор проекту – архітектор, який має кваліфікаційний сертифікат та виконує роботу з архітектурно-об'ємного проектування,

очолює та/або координує розроблення окремих розділів проектної документації;

головний інженер проекту – інженер, який має кваліфікаційний сертифікат та виконує роботу з інженерно-будівельного проектування, очолює та/або координує розроблення окремих розділів проектної документації;

автор проекту – архітектор, який є розробником затвердженого проекту;

проектувальник – юридична особа, яка має у своєму складі відповідних виконавців, що згідно із законодавством одержали кваліфікаційний сертифікат, який підтверджує спроможність виконання робіт щодо об'єктів відповідного класу наслідків (відповідальності), або фізична особа, яка згідно з законодавством має такий кваліфікаційний сертифікат;

субпідрядний проектувальник – проектувальник, який у порядку, визначеному договором підряду та на підставі договору субпідряду, укладеного з генпроектувальником, залучається до виконання робіт [132].

У Законі України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» визначено суб'єктів, які зобов'язані виконувати вимоги будівельного законодавства, зокрема щодо безпеки. Такими суб'єктами є: замовники будівництва, суб'єкти, що виконують будівельні роботи, виробники будівельних матеріалів, виробів, конструкцій; виконавці підготовчих робіт, проектування, експертизи проектів будівництва; суб'єкти, які експлуатують об'єкти будівництва, які не введено в експлуатацію; суб'єкти авторського, технічного нагляду [125].

Детальна регламентація переліку таких суб'єктів, вимог до їх кваліфікації, обсягу повноважень здійснена з метою забезпечення прозорих і зрозумілих механізмів у будівельній діяльності, розмежування повноважень та відповідальності її учасників. Так, увесь процес будівництва поділяється на певні етапи, кожен з них завершується контролем якості робіт, а відповідальність переходить до наступного виконавця. Це дозволяє

встановити особу, відповідальну за дотримання вимог безпеки на кожному такому етапі. Слід також враховувати, що такі особи можуть передавати (делегувати) свої контрольні функції іншим фахівцям, залежно від поточних завдань, проте це не стосується відповідальності.

Вивчення будівельної документації у матеріалах кримінальних проваджень показало, що назви аналогічних посад у різних організаціях можуть різнитись (головний інженер проекту, керівник проекту, керуючий проектом, інженери проектів за напрямками проектування тощо), тому завжди потрібно приділяти увагу вивченню посадових обов'язків, враховуючи, що законодавством і нормативними документами регламентовано випадки, коли конкретну службову особу зобов'язано ставити власний підпис на певних документах, що складаються на відповідальних етапах будівництва.

Що стосується особи потерпілого, то у її характеристиці також є специфічні елементи. Так, крім демографічних, соціальних та інших даних, важливе значення має визначення такої особи як споживача, користувача. Зазвичай потерпілі не мають стосунку до виробничої діяльності у сенсі трудових відносин, тобто є сторонніми для виробництва особами. Отже, визначаючи типову характеристику особи потерпілого, основну увагу потрібно приділити даним, що визначають її споживача, користувача.

У криміналістиці особа потерпілого вивчається на основі загального поняття «особа» та його складових. Це дозволяє визначити зв'язок особистих (вік, стать) та соціальних (оточення, зв'язки, стосунки з іншими людьми) ознак з обставинами розслідування. У багатьох випадках виокремлення та дослідження згаданих та інших (психофізіологічні, віктимні) даних і характеристик особи потерпілого дозволяє встановити важливі обставини злочину, зокрема причини його учинення, мотив, характеристики злочинця.

М.П. Яблоков зазначає, що як і в жодній іншій сфері пізнання, в криміналістиці (і теоретичній, і практичній) людина, в міру необхідності, може досліджуватися в усій багатогранності прояву її властивостей:

фізичних і психічних, генетично зумовлених і життєво сформованих, природних і соціальних. Як відомо, всі властивості людини співіснують у нерозривній єдності, а їх поєднання в конкретному індивіді створює ще одну важливу якість – індивідуальність. Різноманіття ситуацій, що виникають при здійсненні злочинної діяльності та під час розслідування кримінальних правопорушень, створює передумови до того, що при вивченні особи злочинця і жертви злочину криміналістично значущою може виявитися будь-яка з безлічі їх людських якостей: від анатомічних і біологічних (папілярні візерунки, група крові, запах і т. д.) до психологічних і соціальних (особливості протікання психічних процесів, світогляд, професія та ін.). Криміналістично значущими є якості злочинця і його жертви, які проявляються при вчиненні кримінального правопорушення та відображаються у вигляді матеріальних і ідеальних слідів у навколишньому середовищі та свідомості людей. Виявлення та дослідження цих слідів, а через них – якостей злочинця і жертви, – необхідна ланка у встановленні фактичної картини злочину [85, с. 170].

Зазначений підхід у даному випадку потребує ширшого застосування, що передбачає необхідність визначення характеристик особи як споживача, користувача і його можливого відношенні до події (власна необережність, порушення правил безпеки тощо). Відтак, криміналістична характеристика особи потерпілого має значення для встановлення зв'язку особи з предметом злочину, обстановкою, у окремих випадках способом.

Як було зазначено, характеристику особи потерпілого від злочину, передбаченого ст. 275 КК України потрібно розкривати через поняття «споживач» (для промислової продукції) та «користувач» (для будівель і споруд).

У ст. 1 Законі України «Про захист прав споживачів» визначено низку понять і термінів, що мають значення для визначення ознак особи потерпілого. Так, споживач визначається як фізична особа, яка придбаває,

замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [134].

У ст. 1 Законі України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» користувач визначений як фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, чи юридична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію [128].

Отже, особа потерпілого, як елемент криміналістичної характеристики, крім особистісних і соціальних даних визначається також як суб'єкт, який використовує промислову продукцію – споживач.

Зв'язок особи потерпілого зі способом та обстановкою учинення злочину можна розкрити через визначення обов'язків споживача, що дозволить з'ясувати чи не було настання шкідливих наслідків результатом необережності або умисних дій потерпілого.

В Законі України «Про захист прав споживачів» визначено обов'язки споживача:

1) перед початком експлуатації товару уважно ознайомитися з правилами експлуатації, викладеними в наданій виробником (продавцем, виконавцем) документації на товар;

2) в разі необхідності роз'яснення умов та правил використання товару – до початку використання товару звернутися за роз'ясненнями до продавця (виробника, виконавця) або до іншої вказаної в експлуатаційній документації особи, що виконує їх функції;

3) користуватися товаром згідно з його цільовим призначенням та дотримуватися умов (вимог, норм, правил), встановлених виробником товару (виконавцем) в експлуатаційній документації;

4) з метою запобігання негативним для споживача наслідкам використання товару – застосовувати передбачені виробником в товарі засоби безпеки з дотриманням передбачених експлуатаційною документацією спеціальних правил, а в разі відсутності таких правил в документації – дотримуватися звичайних розумних заходів безпеки, встановлених для товарів такого роду [134].

У нормативних актах, що визначають вимоги безпеки, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд їх при проектуванні і будівництві надано поняття експлуатації як використання об'єкта за функціональним призначенням (з проведенням необхідних заходів щодо збереження стану конструкцій), за якого він здатен виконувати задані функції, зберігаючи значення параметрів, встановлені вимогами технічної документації (ДБН В.1.2-14-2009 Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ. Державні будівельні норми України).

Як і до споживачів промислової продукції, до осіб, які експлуатують або іншим чином використовують будівлі і споруди висуваються певні вимоги. Тобто у криміналістичній характеристиці особи потерпілого також потрібно визначати модель її поведінки щодо поводження з об'єктом будівництва.

Так, наприклад, у Законі України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [136] визначено обов'язки багатоквартирного будинку:

1) забезпечувати належне утримання та належний санітарний, протипожежний і технічний стан спільного майна багатоквартирного будинку;

2) забезпечувати технічне обслуговування та у разі необхідності проведення поточного і капітального ремонту спільного майна багатоквартирного будинку;

- 3) використовувати спільне майно багатоквартирного будинку за призначенням;
- 4) додержуватися вимог правил утримання багатоквартирного будинку і прибудинкової території, правил пожежної безпеки, санітарних норм;
- 5) виконувати рішення зборів співвласників;
- 6) забезпечувати додержання вимог житлового і містобудівного законодавства щодо проведення реконструкції, реставрації, поточного і капітального ремонтів, технічного переоснащення приміщень або їх частин;
- 7) відшкодовувати збитки, завдані майну інших співвласників та спільному майну багатоквартирного будинку;
- 8) додержуватися чистоти в місцях загального користування і тиші згідно з вимогами законодавства;
- 9) забезпечувати поточний огляд і періодичне обстеження прийнятого в експлуатацію в установленому законодавством порядку багатоквартирного будинку протягом усього життєвого циклу будинку та нести відповідальність за неналежну експлуатацію згідно із законом;
- 10) своєчасно сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги [136].

Кожен співвласник несе зобов'язання щодо належного утримання, експлуатації, реконструкції, реставрації, поточного і капітального ремонтів, технічного переоснащення спільного майна багатоквартирного будинку пропорційно до його частки співвласника.

Для користувачів інших об'єктів будівництва можуть бути передбачені обов'язки у обсязі, що визначається особливостями права власності на ці об'єкти та їх підпорядкування, належності, обслуговування тощо. Але у всіх випадках такі обов'язки передбачають дотримання певних правил поведінки та визначеного обсягу можливих дій, що мають значення для безпечної експлуатації об'єкта.

Висновки до розділу 1

1. На основі аналізу наукових праць, присвячених питанням розслідування злочинів проти безпеки виробництва та інших злочинів, що можуть бути пов'язані з ними (у сфері будівельного виробництва, службової діяльності, випуск та реалізація недоброякісної продукції та ін.) встановлено, що проблеми розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, як самостійна наукова проблема не досліджувались, проте деякі теоретичні положення, що можуть мати значення при розробленні відповідних криміналістичних рекомендацій, представлені у низці наукових робіт та спеціальній літературі.

2. За результатами опитування слідчих Національної поліції, які мають досвід розслідування злочинів проти безпеки виробництва встановлено, що існує потреба у криміналістичних рекомендаціях щодо розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (всі опитані); основними проблемами правозастосовної практики визначено: проведення слідчих (розшукових) дій (92 %), обставини, які підлягають встановленню (87 %), використання спеціальних знань (85 %), типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та алгоритми дій слідчого (63 %), що враховано у структурі дисертаційного дослідження.

3. Визначено елементи криміналістичної характеристики цих злочинів: обстановка, спосіб учинення злочину, особа злочинця, особа потерпілого та розкрито зв'язки між ними.

Оскільки юридичні науки не пропонують власного категоріального апарату, що використовується у диспозиції ст. 275 КК України, його визначено із застосуванням нормативних актів відповідної галузевої належності і розкрито криміналістичне значення ключових понять: промислова продукція, розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання, будівлі, споруди, проектування, будівництво, експлуатація.

Обґрунтовано, що виробнича діяльність має розглядатись як упорядкована множина операцій, правил їх виконання, пов'язаних із ними об'єктів, виконавців, подій, що супроводжується складанням відповідної документації та передбачає визначення відповідальних осіб (виконавців) і їх повноваження. Такий підхід орієнтує слідчого на правильне визначення елементів криміналістичної характеристики, обставин, що підлягають встановленню та тактики розслідування.

4. Обстановка порушення правил безпеки, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд являє сукупність криміналістично значущих відомостей про місце, час учинення злочину та нормативно-правову складову виробничої діяльності.

5. Способи учинення злочину визначаються особливостями виробничої діяльності щодо створення певних об'єктів та вимогами, що висуваються для різних етапів такої діяльності. Способи розкрито для кожного предмету злочину та залежно від стадії його життєвого циклу. Встановлено, що у 97 % вчиняються злочини у сфері будівельного виробництва.

6. Особа злочинця вивчалась за двома напрямками: 1) загальні відомості (вік, стать, освіта, сімейний стан, характеристика, соціальні зв'язки); 2) професійна складова (службова особа, фізична особа, яка використовує найману працю, працівники, які зобов'язані дотримувати правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд). Розкрито поняття виробник, уповноважений представник, імпортер чи інша особа, яка може вважатись такою, що ввела продукцію в обіг. Для будівельного виробництва: генеральний проектувальник, головний архітектор проекту, головний інженер проекту, автор проекту, субпідрядний проектувальник, керуючий проектом, інженери проектів за напрямками проектування.

7. Криміналістичне значення особи потерпілого розкрито через поняття «споживач», «користувач» на основі їх законодавчого визначення та прав і обов'язків, яких вони набувають у зв'язку з використанням промислової продукції, експлуатацією будівель і споруд. Запропоновано алгоритм дій слідчого щодо встановлення можливого впливу потерпілого на механізм заподіяння шкоди.

РОЗДІЛ 2. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

2.1. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Слідча ситуація як відображення системи криміналістично значущих обставин події та умов розслідування є складовою більшості криміналістичних методик. Поняття, класифікації слідчих ситуацій представлені у спеціальній літературі і наукових дослідженнях [22, 24, 31, 33, 70, 76, 115, 148].

В.П. Бахін визначає слідчу ситуацію як об'єктивну реальність, фактичну обстановку та результат її пізнання. Відомості про неї є відображенням цієї обстановки, які використовуються для її розуміння та впливають на неї з метою розкриття злочину. Елементи і характер слідчої ситуації В.П. Бахін розмежовує в широкому розумінні як сукупність усіх умов, що впливають на розслідування та визначають його особливості, і у вузькому значенні як певну характеристику інформаційних даних, якими володіє слідство на певному етапі розслідування [4, с. 22].

В.В. Тіщенко виокремлює основні методико-криміналістичні властивості й функції слідчої ситуації, з урахуванням яких здійснюється її аналіз:

1. Конкретна слідча ситуація створюється за рахунок наявної на цей момент розслідування криміналістично значущої інформації про подію загалом (її характер, наявні кримінально-релевантні зв'язки), її окремі обставини (спосіб, знаряддя вчинення злочину, місце та час, дані про

потерпілого, предмет посягання), про особу злочинця (встановлений і затриманий; встановлений але не затриманий, не встановлений, але є певні відомості про нього; чіткі відомості відсутні).

2. Під час оцінювання слідчої ситуації варто взяти до уваги характер джерел інформації (живі люди, трупи, речі, сліди), а також час, що минув із моменту вчинення злочину й до моменту надходження повідомлення про цей злочин.

3. Сукупність наявної інформації повинна наводити на постановку низки завдань, на зміст слідчих версій і на систему слідчих і оперативно-розшукових дій, що здійснюються в певній послідовності за розробленою програмою розслідування.

4. Потрібно враховувати, що слідча ситуація – явище динамічне, тому вимагає її постійного аналізу й коректування версій і завдань, що ставляться, а отже, і програми розслідування.

5. Особливе методичне значення має виокремлення слідчих ситуацій на початку розслідування, коли визначається його загальний напрям, а також після закінчення первинних слідчих дій, коли підсумовується вся отримана на попередньому етапі інформація й визначаються завдання повного розкриття злочину [90, с. 103].

Дослідники проблеми класифікацій слідчих ситуацій пропонують наступні висновки:

1. В основі класифікації слідчих ситуацій має бути виокремлення двох груп ситуацій за характером інформації, що їх утворює. Перша група – формально визначені ситуації, оскільки критерії у їх основі можуть бути точно названі; до них необхідно віднести: типову (як продукт криміналістичної теорії) і конкретну (що виникла на практиці) слідчі ситуації; загальну і окрему ситуації; вихідні і кінцеві ситуації; ситуації, що поділяються за суб'єктом, який покликаний їх оптимізувати і вирішити: слідчі, експертні і т. ін. Другу класифікаційну групу утворюють ситуації, які

можуть бути визначені як оціночно-інформаційні: до них належать індивідуальні типові і індивідуальні атипові слідчі ситуації, проблемну, конфліктну ситуації, ситуацію тактичного ризику, детерміновані і рандомізовані слідчі ситуації.

2. Поділ слідчих ситуацій досудового розслідування на загальні і окремі дозволяє підкреслити тезу про те, що слідча ситуація не є синонімом криміналістичної характеристики злочину, оскільки у її структурі є інформація про окремі обставини, що мають насамперед тактичне значення і не визначає елементи криміналістичної характеристики розслідуваного виду злочину.

3. Загальна слідча ситуація досудового провадження виражається у обізнаності слідчого про розслідувану подію і причетну до неї особу, при цьому кожен з названих блоків інформації може бути далі структурований.

4. Окремі слідчі ситуації досудового провадження можуть бути охарактеризовані щодо таких обставин: наявність або відсутність протидії розслідуванню, у тому числі позиція, що обрана потерпілим, свідком, підозрюваним і обвинуваченим по відношенню до слідства (слідчого); встановлення усіх співучасників злочину або ухилення від правосуддя деяких з них; існування або відсутність суперечок між співучасниками злочину тощо. Ці слідчі ситуації самі по собі не відображають стану доказаності події злочину і причетності певної особи до його учинення, проте мають важливе значення для формулювання тактичної задачі і прийняття тактичного рішення. Крім того, оптимізація несприятливих окремих ситуацій складає тактичні передумови до оптимізації загальної слідчої ситуації. Очевидно, що як загальні, так і окремі слідчі ситуації можуть бути типовими і нетиповими.

5. Типовість або нетиповість слідчої ситуації не може існувати «взагалі»: завжди слід зазначати параметри, за якими доведеться оцінювати ситуацію, що склалась у кримінальному судочинстві. У цьому сенсі запропонований

поділ слідчих ситуацій на загальні і окремі дозволяє певною мірою вирішити це завдання.

6. Вирішуючи ті або інші пізнавальні задачі, у методологічному плані необхідно визнати однаково важливе значення тих або інших класифікацій слідчих ситуацій, у основі яких оцінка тієї або іншої обставини. Водночас з позиції пошуково-пізнавальної діяльності слідчого убачається доцільним у вузькому сенсі поділяти ситуації на сприятливі і несприятливі, передбачаючи, що усі інші «оціночні» класифікації як аспектні характеристики сприятливості (несприятливості) слідчої ситуації.

7. Якщо слідчі ситуації досудового провадження в цілому можна вважати проблемними, то тактичні слідчі ситуації можуть такими і не бути, наприклад, ситуація допиту особи, що дає вичерпні, повні, правдиві показання [82, с. 43–44].

У наукових працях, присвячених питанням методики розслідування злочинів проти безпеки виробництва зазвичай виокремлюють і розглядають слідчі ситуації початкового етапу розслідування. Це пов'язано з тим, що саме на початковому етапі отримують інформацію, відомості і дані, що становлять основу розслідування, визначають його стратегію і тактику.

Як зазначає М. П. Яблоков, слідчі ситуації, які складаються на різних етапах розслідування, а також підстави для їх класифікації можуть бути різноманітними. Водночас стійка повторюваність та поширеність певних слідчих ситуацій дозволяє виокремити типові слідчі ситуації, які складаються на початковому етапі розслідування. Ці ситуації несуть головну інформацію та організаційно-методичне навантаження в побудові методичних рекомендацій розслідування цієї категорії злочинів (*правил безпеки праці – авт.*), оскільки слідчі ситуації, які формуються на наступних етапах розслідування, переважно вносять лише деякі корективи у визначений на початковому етапі напрям [196, с. 63–64].

О.В. Таран виокремлює такі слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці (проти безпеки виробництва): 1) розслідування розпочинається на підставі матеріалів технічного розслідування нещасних випадків на виробництві; 2) первинними даними є повідомлення від адміністрації підприємства, установи, організації, медичних закладів про травматичну подію, яка щойно сталась; 3) заява потерпілого, його родичів про травматичну подію [163, с. 153–160].

Зважаючи на те, що злочини, передбачені ст. 275 КК України належать до злочинів проти безпеки виробництва (розділ X КК України), логічно передбачити, що й типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування матимуть подібний характер. Це знайшло підтвердження в процесі дослідження. Водночас слід зауважити і про певні відмінності, що визначають характер слідчих ситуацій. Насамперед вони зумовлені особливостями способу учинення злочину і його обстановкою. Тобто, якщо учинення інших злочинів проти безпеки виробництва пов'язане із порушенням загальних і спеціальних правил безпеки під час виконання певних робіт і завжди пов'язане з порушенням правил охорони праці, то порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або експлуатації будівель і споруд може мати місце на різних етапах виробничої діяльності, визначення яких не завжди можливе одразу, відмінними є джерела, з яких отримано повідомлення про правопорушення та зміст первинної інформації. Відтак мета і визначення напряму розслідування у кожній слідчій ситуації буде різнитись.

Як було зазначено, правозастосовна практика ст. 275 КК України є малочисельною, що певним чином обмежило можливості вивчення якомога більшої кількості матеріалів проваджень з метою з'ясувати усі особливості слідчих ситуацій початкового етапу розслідування цих злочинів, проте це не вплинуло на репрезентативність наукових результатів. З метою отримання

додаткового матеріалу для дослідження вивчалась також практика розслідування інших злочинів проти безпеки виробництва у контексті предмета дослідження.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні повторювані слідчі ситуації початкового етапу розслідування, що є підставою для їх типізації, підставою якої визначено джерело надходження інформації про злочин і її зміст.

1. Зміст первинної інформації визначений заявою потерпілого (його родичів) або інших заявників, яким відомо про правопорушення, наприклад, свідки, представники громадських організацій, об'єднань, ініціативних груп тощо (28 %).

У цій ситуації можна визначити наступні задачі розслідування: з'ясувати чи дійсно мала місце подія і чи має вона ознаки кримінального правопорушення; чи існує зв'язок між потерпілим і певним об'єктом (будівлі, споруди – користувач, промислова продукція – споживач); чи не сталась подія внаслідок порушення (необережності) з боку потерпілого; чи належить об'єкт (будівля, споруда, промислова продукція) до предмету злочину, передбаченого ст. 275 КК України; який нормативний порядок і вимоги безпеки до виготовлення промислової продукції, зведення об'єкта; будівництва; на якій стадії було допущене порушення і в чому воно полягало; хто відповідальний за дотримання вимог безпеки на цій стадії; чи є причинний зв'язок між діями певної особи (осіб) та шкідливими наслідками.

Для вирішення цих задач пропонується наступний алгоритм дій слідчого:

- проведення огляду місця події з метою пошуку слідової інформації, речових доказів, отримання зразків для проведення експертизи;
- огляд документів (за можливості);
- допит потерпілого, свідків;
- клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів.

Зміст клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів можна представити на наступному прикладі.

Приклад. В провадження слідчого судді надійшло клопотання слідчого Полтавського ВП ГУ НП в Полтавській області лейтенанта поліції ОСОБА_1 про тимчасовий доступ до речей та документів, погоджене прокурором у кримінальному провадженні прокурором Полтавської місцевої прокуратури ОСОБА_2 в якому прохали: надати слідчому СВ Полтавського ВП ГУНП в Полтавській області лейтенанту поліції ОСОБА_1 тимчасовий доступ до оригіналів документів з подальшим їх вилученням, які знаходяться у розпорядженні Департаменту ДАБІ у Полтавській області за адресою: м. Полтава, вул. Гоголя, 25, а саме: оригінал декларації про початок виконання будівельних робіт «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А); оригіналу декларації про готовність об'єкта до експлуатації за № ПТ14317522165, зареєстрованої Департаментом Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області від 01.06.2017 року з «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А); акт перевірки дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил виданий Департаментом Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області від 03.04.2017 року щодо «Реконструкції будівлі столової з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А) та інші акти перевірки вказаного об'єкта, які здійснювалися Департаментом

Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області з 03.04.2017 року по 01.06.2017 року; припис про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил від 03.04.2017 року будівельних робіт «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А, в разі наявності листи Департаменту Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області про повернення декларацій про готовність об'єкту до експлуатації на доопрацювання «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А); оригіналу звіту про технічне обстеження; оригіналу акту готовності об'єкту до експлуатації; оригіналу довідки щодо розгляду документів, поданих для прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, та видачі сертифіката; оригінал платіжного доручення про внесення плати за видачу сертифіката [173];

– обшук [30]

Приклад. Слідчий СВ Рівненського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Рівненській області капітан поліції Ніколаєв А.В. звернувся в суд з клопотанням, яке погоджено із прокурором Рівненської місцевої прокуратури юристом 2 класу Гуменюком В.Ю. про надання дозволу на проведення обшуку за адресою: АДРЕСА_1, з метою виявлення комп'ютерної та оргтехніки, електронних пристроїв, електронних носіїв інформації, документів та чорнових записів щодо будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку АДРЕСА_4 (друга черга МКР МЖК).

В обґрунтування клопотання слідчий зазначив, що є достатня інформація про те, що за місцем проживання ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_1 наявна комп'ютерна та оргтехніка, електронні пристрої, електронні носії інформації, документи та чорнові записи щодо будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку АДРЕСА_4 (друга черга МКР МЖК).

За даним фактом 11 липня 2016 року розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12016180010004797. Правова кваліфікація кримінального правопорушення: самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, порушення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів, передбачені ч. 3 ст. 197-1, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст 366 КК України.

Підстава для проведення обшуку: згідно матеріалів кримінального провадження наявні достатні відомості, що є достатня інформація про те, що за місцем проживання ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_1 наявна комп'ютерна та оргтехніка, електронні пристрої, електронні носії інформації, документи та чорнові записи щодо будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку АДРЕСА_4 (друга черга МКР МЖК), грошові кошти здобуті злочинним шляхом.

Крім того, надійшов мотивований рапорт (zareestrovaniy 20.07.2016 za №5448/39/116/02-2016) st.o/y UZE v Riven'skoy oblasti DZE Natsional'noyi politsiyi Ukrainy Poznyakovskiy V.V. pro te sho, na budivельnomu maydanchiku po vul. Strutinskoyi, 13-B budivельно-montazhni roboti виконуються підрядником - ТОВ «Рівнепромекобуд» (33003, Рівненська обл., місто Рівне, вул. Струтинської, 21, код ЄДРПОУ 32936500). Засновник даного товариства являється ОСОБА_6 (мати ОСОБА_7), яка zareestrovana v АДРЕСА_2. За місцем реєстрації товариства знаходяться документи, щодо виконання будівельно-монтажних робіт по АДРЕСА_3. Крім того, в офісному приміщенні знаходиться комп'ютерна техніка, на жорстких дисках якої також міститься інформація щодо проведення будівельних робіт за вказаною адресою.

Директором товариства являється ОСОБА_4 (ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженець с. Серники, Зарічненського р-ну, Рівненської області, житель АДРЕСА_1). У зв'язку з виконанням організаційно-господарських функцій в товаристві останній має доступ до всієї документації щодо виконання будівельно-монтажних робіт по зазначеному вище об'єкті, тому частина документації, в т.ч. «чорнова», знаходиться за місцем проживання останнього.

Обшук необхідний з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення, або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення.

В ході проведення обшуку за адресою: АДРЕСА_1 будуть виявленні речі та документи, які мають істотне значення у даному кримінальному провадженні та є джерелом доказів, які слугуватимуть підтвердженням факту вчинення кримінального правопорушення, та є необхідними для встановлення усіх осіб причетних до даного злочину.

Житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку - відповідно до інформаційної довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, щодо об'єкта нерухомого майна, приміщення, будівлі та споруди, що знаходяться за адресою: АДРЕСА_1 належить ОСОБА_4 [176];

- призначення судово-медичної експертизи для визначення характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, причин смерті;
- допит представників органів нагляду (контролю);
- призначення експертиз (залежно від обставин провадження).

2. Про виявлене порушення повідомили органи нагляду (контролю) 64 %. У цій слідчій ситуації отримано інформацію про подію, що містить ознаки кримінального правопорушення, можливо, осіб, які допустили порушення, обставини порушення та вжиті заходи реагування. Так, наприклад, це можуть бути матеріали перевірок (вони здійснюються як у виробників, так і у розповсюджувачів промислової продукції, відтак, суб'єкт зазвичай встановлений), експертизи (випробування) зразків продукції, які можуть містити відомості про небезпечність продукції, її ризик, відповідність/невідповідність встановленим вимогам, умови зберігання, будівельну документацію: декларація про початок виконання будівельних робіт, акти перевірки дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил проведення будівництва тощо. Адже органи нагляду, контролю у сфері будівельної діяльності виявляють і акумулюють різні дані і відомості, які предметом перевірок. Порушеннями можуть бути: недодержання державних стандартів, технічних умов, будівельних норм, вимог проектів, недостовірна інформація про умови проектування чи будівництва, виконання певних робіт без обов'язкових дозволів тощо.

Приклад. В провадженні СВ Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області знаходяться матеріали досудового розслідування

№42014180010000062, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 05.06.2014 року, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 275 КК України.

У ході досудового розслідування встановлено, що 28.05.2014 року до прокуратури м. Рівне надійшла інформація інспекції ДАБК у Рівненській області про те, що на земельній ділянці по вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне невстановленими особами проводиться будівництво, однак дозвільні документи в інспекції не отримувалися.

Відповідно до листа Інспекції ДАБК у Рівненській області за № 01-21/1702 від 28.05.2014 року встановлено, що документ, який надає право на виконання будівельних робіт на вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне, інспекцією ДАБК у Рівненській області не видавався. В результаті спільної перевірки поведеної представниками інспекції ДАБК у Рівненській області, управління містобудування та архітектури Рівненського міськвиконкому та Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області встановлено, що на момент проведення перевірки суб'єкт містобудування, який проводить роботи за вищевказаною адресою не встановлений.

25 липня 2014 року на підставі ухвали слідчого судді Рівненського міського суду від 11.07.2014 було проведено обшук у будівлях та спорудах, що знаходяться за адресою: Рівненська область, м. Рівне, вул. Кіквідзе, 66. В ході обшуку було виявлено та вилучено вантажопідіймальний баштовий кран КБ-403-Б, стріловий кран на пневмоколісному ході Зав. №144, Рег. №Р3241, кран монтажний на розсувному гусеничному ході МКГ-25 БР. Документи, які б підтверджували технічну справність вказаних кранів та законність перебування за вказаною адресою, представником ТОВ «Хліб-Пром» надані не були [177].

Завданнями розслідування у цій ситуації є: встановлення нормативної моделі виробничої діяльності; спростування/підтвердження ознак кримінального правопорушення; встановлення причин і обставин

порушення, осіб, які його допустили; встановлення причинного зв'язку між діями особи (осіб) та шкідливими наслідками.

Алгоритм дій слідчого:

- огляд (вивчення) матеріалів органів нагляду (контролю);
- огляд місця події (за можливості і доцільності);

Наступний приклад ілюструє ситуацію, коли проведення огляду ускладнено певними обставинами.

Приклад. Слідчий СВ Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області ОСОБА_1 звернувся до Рівненського міського суду з клопотанням, яке погоджене старшим прокурором прокуратури м. Рівне ОСОБА_2 про проведення огляду.

В обґрунтування клопотання слідчий вказав, що в провадженні СВ Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області перебувають матеріали досудового розслідування № 42014180010000062, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 05.06.2014 за фактом порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд під час проведення будівництва по вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 275 КК України.

Досудовим розслідуванням встановлено, що 28.05.2014 року до прокуратури м. Рівне надійшла інформація інспекції ДАБК у Рівненській області про те, що на земельній ділянці по вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне невстановленими особами проводиться будівництво, однак дозвільні документи в інспекції не отримувалися.

Відповідно до листа Інспекції ДАБК у Рівненській області за № 01-21/1702 від 28.05.2014 року встановлено, що документ, який надає право на виконання будівельних робіт на вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне, інспекцією ДАБК у Рівненській області не видавався. В результаті спільної перевірки поведеної представниками інспекції ДАБК у Рівненській області, управління

містобудування та архітектури Рівненського міськвиконкому та Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області встановлено, що на момент проведення перевірки суб'єкт містобудування, який проводить роботи за вищевказаною адресою не встановлений.

Слідчий підтримав клопотання про проведення огляду, та суду пояснив, що з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, здійснення огляду земельної ділянки, на якій проводяться будівельні роботи по вул. Кіквідзе, 66 у м. Рівне, з метою встановлення виконаних на даній земельній ділянці будівельних та інших робіт, а також надання доступу працівникам Інспекції ДАБК у Рівненській області, інспекції сільського господарства у Рівненській області та спеціалісту у сфері проведення геодезичних робіт з метою складання плану-схеми розташування земельної ділянки та визначення території проведення будівельних робіт необхідно провести огляд.

Заслухавши пояснення слідчого, дослідивши матеріали клопотання суд прийшов до висновку про задоволення клопотання [178];

- допит працівників органів нагляду (контролю);
- допит службових осіб підприємства, яким відомо про порушення та/або вони мають (можуть мати) стосунок до нього;
- клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів

Приклад. Прокурор Рівненської місцевої прокуратури Гуменюк В.Ю. звернувся в суд із клопотанням про тимчасовий доступ до оригіналів документів Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції у Рівненській області за адресою м. Рівне, вул. 16-го Липня, 38, а саме: Декларація про початок виконання будівельних робіт подана ТОВ «Рівненський МЖК» від 30 січня 2015 року з можливістю її вилучити.

В обґрунтування клопотання зазначив, що Декларація про початок виконання будівельних робіт подана ТОВ «Рівненський МЖК» від 30 січня 2015 року знаходиться в Управлінні Державної архітектурно-будівельної

інспекції у Рівненській області за адресою м. Рівне, вул. 16-го Липня, 38, згідно матеріалів кримінального провадження.

Дані документи мають істотне значення у даному кримінальному провадженні та є необхідні для проведення експертиз, є джерелом доказів, які слугуватимуть підтвердженням або спростуванням факту підробки документів.

Також дані документи необхідні для надання їх в якості об'єкта дослідження для проведення почеркознавчої експертизи щодо ідентифікації на вищевказаних документах підписів осіб, які можуть бути причетні до вчинення даного кримінального правопорушення. Крім того, вилучення даних документів, оригінали яких являються джерелом доказів, є необхідним для запобігання їх випадковому знищенню або пошкодженню, що може істотно зашкодити досудовому розслідуванню. Також на даний час неможливо іншими способами встановити обставини, що мають значення для даного кримінального провадження, окрім як, вилучити вищевказані документи [181];

– призначення експертиз (залежно від обставин провадження).

3. Ознаки кримінального правопорушення були виявлені при розслідуванні іншого кримінального правопорушення (8 %). У практиці непоодинокі випадки кваліфікації злочинів, передбачених ст. 275 КК України за сукупністю з іншими злочинами, наприклад, у сфері службової діяльності: ст. 366 КК України, ст. 367 КК України, іншими злочинами проти безпеки виробництва: ст. 271 КК України, ст. 272 КК України, ст. 273 КК України.

У таких випадках завданнями розслідування є: підтвердження/спростування ознак кримінального правопорушення; з'ясування обставин події; встановлення нормативної моделі діяльності; встановлення осіб, які вчинили порушення; встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) особи (осіб) та шкідливими наслідками.

Алгоритм дій слідчого:

- огляд (вивчення) документів;
- огляд місця події (додатковий, повторний) (за можливості і доцільності);
- допит свідків (очевидців);
- допит службових осіб підприємства, яким відомо про порушення та/або вони мають (можуть мати) стосунок до нього;
- клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів (за потреби);
- клопотання про проведення перевірок.

Приклад. Прокурор Рівненської місцевої прокуратури Гуменюк В.Ю. звернувся в суд із клопотанням про надання дозволу управлінню Державної архітектурно-будівельної інспекції у Рівненській області провести перевірку з питань дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності під час будівництва, яке розташоване в районі вулиць Гагаріна та М.Струтинської (друга черга МКР МЖК) в м. Рівне, Рівненської області та об'єкту будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку (будівельний № 8) II-черга в районі вулиць Гагаріна та М.Струтинської в м. Рівне (друга черга МКР МЖК) за адресою: м. Рівне, вул. М.Струтинської, буд. № 13 Б.

19.07.2016 року до Рівненського ВП ГУНП в Рівненській області надійшли матеріали від Управління захисту економіки в Рівненській області за фактом порушення під час проектування чи будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку (будівельний № 8) II-черга в районі вулиць Гагаріна та М.Струтинської в м. Рівне (друга черга МКР МЖК) .правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.

За результатами перевірки УДАБІ в Рівненській області встановлено, що містобудівні умови і обмеження забудови земельної ділянки від 21.01.2015

№01-М/4 на будівництво багатопверхового житлового будинку видані Управлінням містобудування та архітектури виконавчого комітету Рівненської міської ради не враховуючи вимоги ДБН №360-92** «Містобудування. Планування і забудов міських і сільських поселень», ДБН В 2.5-20-2001 «Інженерне обладнання будинків та споруд. Зовнішні мережі», вимоги Правил безпеки системи газопостачання України.

Відповідно до листа ПАТ «Рівнеобленерго» від 16.05.2016 року №12-10/2702 технічні умови на приєднання на вищевказаний об'єкт не видавалися.

Відповідно до листа ПАТ «Рівнегаз» від 21.04.2016 року №04/1612 технічні умови на газифікацію на вищевказаний об'єкт не видавалися.

Відповідно до листа РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» від 05.05.2016 року 1322/01-11 технічні умови на підключення до мереж водопостачання і водовідведення на вищевказаний об'єкт не видавалися.

Під час обстеження встановлено, що поруч зазначеного житлового будинку проводяться будівельні роботи по зведенню нового будинку з більшою поверховістю (на той момент 9 поверхів, а на даний час 11, що призводить до виникнення ефекту зони вітрового підпору. В даному випадку наявне порушення п. 6.2 Правил безпеки системи газопостачання України, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 08.06.2015 за № 674/27119, а саме не дотримано правильність розташування оголовків димових та вентиляційних каналів відносно розташованої поблизу споруди з урахуванням зони вітрового підпору. Крім того, згідно п. 6.1 Правил, безпечну експлуатацію та технічне обслуговування димових і вентиляційних каналів житлових та громадських будинків забезпечує власник, яким являється ТОВ «Рівненський МЖК». Останнім ПАТ «Рівнегаз» направлено лист, щодо необхідності виведення димових та вентиляційних каналів із зони вітрового підпору з метою недопущення нещасних випадків пов'язаних з використанням газу у побуті, однак по теперішній час будь-яка реакція відсутня.

Таким чином, під час проектування та будівництва зазначених житлових будинків порушено правила, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, що створює загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків.

Вказані порушення містять потенційну загрозу життю та здоров'ю для осіб, які працюють або перебувають на території зазначеної земельної ділянки, а також створюють наявність передумов виникнення негативних надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

З метою повноти та всебічності досудового розслідування, необхідно управлінню Державної архітектурно-будівельної інспекції у Рівненській області провести перевірку з питань дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності під час будівництва, яке розташоване в районі вулиць Гагаріна та М.Струтинської (друга черга МКР МЖК) в м. Рівне, Рівненської області та об'єкту будівництва ТОВ «Рівненський молодіжний житловий комплекс» багатоповерхового житлового будинку (будівельний № 8) II-черга в районі вулиць Гагаріна та М.Струтинської в м. Рівне (друга черга МКР МЖК) за адресою: м. Рівне, вул. М.Струтинської, буд. № 13 Б [179].

– призначення експертиз (залежно від обставин провадження).

Очевидно також, що інформація про злочин може бути отримана із ЗМІ, мережі Інтернет, оскільки такі випадки зазвичай викликають суспільний резонанс, проте у вивчених матеріалах ми не мали можливості ознайомитись з такими прикладами, тому не розглядали їх у контексті типових слідчих ситуацій. На практиці, за об'єктивної необхідності, можна запропонувати рекомендації, що визначені для першої типової слідчої ситуації.

Наведені положення сформульовано за результатами вивчення і узагальнення емпіричних даних, які були доступні на момент дослідження. Вважаємо, що вони можуть бути доповнені і додатково конкретизовані із урахуванням подальшої правозастосовної практики [29].

2.2. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Предмет доказування у кримінальному провадженні визначений у ст. 91 КПК України. Так, доказуванню підлягають:

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані

або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [44, 94].

Ці обставини визначають загальний зміст доказування для будь-яких кримінальних проваджень, визначають нормативну основу доказування [95].

У криміналістичних методиках [59, 69] зазначені обставини конкретизуються і уточнюються з урахуванням особливостей певного виду злочинів, що дозволяє уникнути помилок та прогалин у розслідуванні, правильно визначити межі доказування. Незважаючи на те, перелік обставин, що підлягають встановленню завжди формується на основі предмета доказування, вони не є ідентичними. Так, перелік обставин, що підлягають встановленню часто включає криміналістично значущі обставини, ознаки, дані, що мають значення для розслідування, проте не визначені як обов'язкові у предметі доказування. Ці обставини можуть мати самостійне доказове значення, а також використовуватись для встановлення, підтвердження, спростування інших фактів та обставин.

Для злочинів, передбачених ст. 275 КК України обставини, які підлягають встановленню потрібно визначати із урахуванням специфіки таких злочинів, що виявляються у обстановці і способі їх учинення, потребі правозастосовувача звертатись до законодавства іншої галузевої належності тощо.

Отже, при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України підлягають встановленню наступні обставини.

Чи мало місце порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Чи дійсно порушення є злочином, передбаченим ст. 275 КК України.

Це передбачає відмежування злочину, передбаченого ст. 275 КК України від інших, а також встановлення чи не допущене порушення з вини

потерпілого або інших осіб, що не несуть обов'язок із дотримання відповідних правил.

Як було зазначено, у Постанові Пленуму Верховного Суду України (ППВСУ) «Про практику застосування судами України законодавства про злочини проти безпеки виробництва» у п. 19 йдеться про те, що передбачений статтею 275 КК України злочин слід відмежовувати від злочину, визначеного статтею 227 КК України (випуск або реалізація недоброякісної продукції), предметом якого є недоброякісна і некомплектна продукція чи товари, що випускаються на товарний ринок або реалізуються безпосередньо споживачеві. У той же час одним із предметів злочину, передбаченого статтею 275 КК України, є промислова продукція, що не відповідає вимогам, які забезпечують безпеку її використання, тобто коли при використанні такої продукції (товару) було створено реальну загрозу загибелі людей, настали інші тяжкі наслідки або заподіяно шкоду здоров'ю потерпілого. У таких випадках особа, яка при розробленні, конструюванні, виготовленні або зберіганні продукції допустила порушення правил, що стосуються безпечного її використання, несе відповідальність за частиною першою або частиною другою статті 275 КК України. За відсутності перелічених вище наслідків дії особи слід кваліфікувати за статтею 227 КК України [137].

Ці злочини слід також відмежовувати від інших злочинів проти безпеки виробництва, зокрема порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК України). Виконання будівельних робіт належить до переліку робіт з підвищеною небезпекою і якщо мало місце порушення правил безпеки, що висуваються до процесу виконання таких робіт, тобто ці правила не стосуються забезпечення безпеки подальшої експлуатації будівлі або споруди, то відповідальність настає за ст. 272 КК України. Наприклад, порушення (недотримання) правил проведення робіт на висоті загрожує безпеці працівників, які такі роботи виконують та іншим

працівникам, які перебувають поруч, проте не створює ризику для майбутніх користувачів, які будуть експлуатувати готовий об'єкт. А якщо під час виконання робіт на висоті недотримуються правила безпеки, що впливають на конструктивні характеристики об'єкта (наприклад, використання заборонених матеріалів), то це порушення, передбачене ст. 275 КК України. Якщо такі порушення відбуваються одночасно, можлива кваліфікація за сукупністю злочинів.

Встановленню підлягають факти і обставини, що визначають зв'язок між виробником та предметом злочину (промислова продукція; будівлі і споруди).

Так, наприклад, для того, щоб з'ясувати чи дійсно мало місце порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції, потрібно встановити: чи вводив виробник продукцію в обіг; чи здійснювалось виготовлення та розповсюдження продукції в процесі господарської діяльності виробника; чи не було допущено порушень вимог безпеки при виготовленні іншим виробником комплектуючих, що є складовою промислової продукції; чи не є суспільно небезпечні наслідки результатом необережності або умисних дій потерпілого або інших осіб, що не мають стосунку до виробництва.

У Законі України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» зазначено, що виробник не несе відповідальності та звільняється від відшкодування шкоди, якщо доведе наявність будь-якої з таких обставин:

1) він не вводив продукцію в обіг;

2) дефект, внаслідок якого завдано шкоду, виник після введення виробником продукції в обіг, крім випадків, коли виникнення такого дефекту було зумовлено конструкцією чи складом продукції;

3) продукція була виготовлена чи розповсюджена виробником не в ході провадження ним господарської діяльності;

4) дефект в продукції виник внаслідок додержання виробником вимог законодавства чи виконання обов'язкових для нього приписів органів державної влади.

Виробник комплектувального виробу чи складової частини продукції не несе відповідальності та звільняється від відшкодування шкоди, якщо доведе, що дефект в продукції може бути віднесений до конструкції готової продукції, до якої входить цей виріб чи складова частина, або до технічної документації, наданої йому виробником готової продукції.

Відповідальність виробника не може бути зменшена, якщо шкоду завдано як внаслідок дефекту в продукції, так і внаслідок дій або недогляду третьої особи. При цьому можуть бути застосовані положення цивільного законодавства про часткову відповідальність за шкоду та про право зворотної вимоги (регресу) до винної особи.

Відповідальність виробника може бути зменшена або виробник може бути звільнений від відповідальності у разі, коли виходячи з усіх обставин, зокрема пов'язаних з розробленням, виробництвом, обігом, транспортуванням, зберіганням, встановленням, технічним обслуговуванням, споживанням, використанням, знищенням (утилізацією, переробкою) цієї продукції, а також наданням застережень та іншої інформації про таку продукцію, шкоду завдано як внаслідок дефекту в продукції, так і з вини потерпілого чи будь-якої особи, за яку потерпілий несе відповідальність згідно з цивільним законодавством [126].

Зазначені положення, залежно від обставин провадження, можуть бути взяті до уваги як орієнтир для встановлення того, чи дійсно мав місце злочин, передбачений ст. 275 КК України.

Зважаючи на те, що предметами злочину є промислова продукція, будівлі і споруди, потрібно з'ясувати чи належить певний об'єкт (предмет) до зазначених категорій.

З метою однозначного розуміння термінології, законодавець визначає ці поняття. Відтак, потрібно звернутись до відповідних нормативно-правових актів. Ці поняття було розглянуто у підрозділі, присвяченому питанням криміналістичної характеристики.

Встановлення належності певних об'єктів до будівель або споруд дозволяє відмежувати їх від інших нерухомих речей, що має значення для кримінально-правової кваліфікації та встановлення ознак злочину.

При розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України встановленню підлягає які саме правила було порушено і чи стосуються вони вимог безпеки. У ППВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» зазначено, що виходячи з того, що для встановлення в діянні складу злочину диспозиції статей 271-275 КК України відсилають до законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, спеціальних правил, які регулюють безпеку праці, суди, формулюючи визнане доведеним обвинувачення у справах цієї категорії, мають посилатись у вироку на відповідні статті Закону «Про охорону праці», статті, пункти (параграфи) законодавчих та інших нормативних актів, які порушено, і розкривати суть допущених порушень [137].

На практиці з'ясування того порушення яких саме норм мало місце відбувається шляхом побудови нормативної моделі певної діяльності та порівняння її з фактичними обставинами провадження.

У побудові нормативної моделі правозастосовувачі звертаються до різних документальних та нормативних джерел.

Наприклад, деякі загальні положення організації промислового і будівельного виробництва визначені у ДСТУ та ДБН.

Так, ДСТУ 3974-2000 Система розроблення та поставлення продукції на виробництво установлює загальні правила виконання дослідно-конструкторських та дослідно-технологічних робіт (ДКР), у тому числі:

правила подання заявок на виконання ДКР, розроблення технічного завдання (ТЗ) на ДКР та її складові частини, зміст робіт на стадіях і етапах ДКР, функції її учасників, правила реєстрації ДКР та реалізації її результатів. Вимоги цього стандарту є обов'язковими для ДКР, виконання яких повністю або частково фінансується з державного бюджету. Для ДКР які виконують за рахунок обігових або власних коштів установ підприємств, організацій та інших суб'єктів господарської діяльності положення стандарту є рекомендованими.

Типова схема розроблення продукції передбачає:

- розроблення ТЗ;
- розроблення конструкторської, технологічної та експлуатаційної документації:
- виготовлення дослідного зразка (дослідної партії) продукції і проведення попередніх випробувань;
- коригування КД за результатами попередніх випробувань і проведення приймальних випробувань;
- коригування КД за результатами приймальних випробувань та приймання результатів ДКР.

Конкретний порядок розроблення продукції визначають у ТЗ на ДКР. Продукція, що підлягає розробленню та поставленню та поставленню на виробництво повинна задовольнити вимоги замовника, забезпечувати можливість ефективного її використання споживачем та можливість експорту.

У загальному випадку ТЗ на ДКР містить такі розділи:

- назва ДКР, шифр і підстава для виконання ДКР (повна назва, шифр ДКР і назва документа, який є підставою для виконання ДКР, його номер, дата підписання(затвердження) та організація, яка затвердила документ);

– виконавці ДКР (підприємство, організація – головний виконавець, виконавців складових частин ДКР, а також, за наявності, номер і дату документа, яким погоджена їх участь у роботі);

– виробник (підприємство – виробник дослідного зразка (дослідної партії), а також головний виробник серійної продукції, яка розробляється. Якщо підприємство-виробник призначене на етапі розроблення ТЗ, зазначають номер і дату документа, за яким погоджена його участь у роботі);

– мета виконання ДКР і призначення продукції (мета виконання ДКР, функціональне призначення продукції, її новизна, конкурентоспроможність, коротка характеристика сфери використання);

– склад продукції (основні складові частини продукції або вимоги до її складу та призначення складових частин за необхідності);

– технічні вимоги (вимоги і норми, технічні характеристики та показники, які визначають призначення, умови експлуатації і можливості застосування продукції. У розділі у загальному випадку викладають вимоги до таких показників продукції: призначення; життєздатності та стійкості до зовнішніх впливів і чинників; надійності; конструкції; технологічності; уніфікації і стандартизації; метрологічного забезпечення виробництва й експлуатації, за необхідності; дизайну, ергономіки та технічної естетики; експлуатації, зручності технічного обслуговування та ремонту; безпеки для життя, здоров'я і майна громадян та охорони довкілля; сумісності; взаємозамінності; транспортування і зберігання; якості і технічного рівня);

– техніко-економічні вимоги (вимоги щодо автоматизації проектно-конструкторських робіт і технологічної підготовки виробництва, орієнтовну економічну ефективність і термін окупності витрат на розроблення і освоєння виробництва, лімітну вартість, орієнтовну річну потребу у продукції, а також економічні переваги продукції порівняно з найкращими вітчизняними і зарубіжними аналогами);

– вимоги до сировини, матеріалів і ПКВ (вимоги до покупних виробів, фарб, матеріалів; обмеження номенклатури сировини, матеріалів і ПКВ, що їх застосовують; вимоги до використання матеріалів і виробів, які дозволені до застосування відповідними документами; можливість застосування (обмеження в застосуванні) дефіцитних матеріалів і дорогоцінних металів, порядок їх обліку;- можливість застосування сировини, матеріалів і виробів невітчизняного виробництва);

– вимоги до консервації, пакування і маркування(вимоги до консервації пакування продукції, варіантів пакування залежно від умов зберігання і транспортування, а також вимоги до маркування, яке наносять на продукцію (місце нанесення, зміст та спосіб нанесення маркування);

– спеціальні вимоги (за рішенням замовника можуть бути долучені додаткові спеціальні вимоги до продукції);

– вимоги до розроблюваної документації (наводять склад КД і ТД на продукцію, спеціальне технологічне обладнання і оснащення, контрольно-вимірвальне і випробувальне обладнання, зміст інструкції або іншого документа щодо вилучення деталей і складових одиниць, які містять дорогоцінні метали, після списання продукції у брухт);

– стадії і етапи ДКР (назви стадій і етапів розроблення КД і, за необхідності, терміни їх виконання, зміст робіт, виконавців та назву продукції, яку подають за результатами закінчення кожного етапу);

– порядок приймання ДКР і матеріали, які подають під час закінчення етапів і ДКР у цілому (порядок закінчення та приймання етапів, склад документації, яку подають до приймання і кількість виготовлених дослідних зразків (розмір дослідної партії);

– вимоги щодо технічного захисту ІзОД, за необхідності (перелік відомостей, що підлягають охороні і конкретні вимоги до розроблення методів і засобів їх технічного захисту);

– додатки (віт про патентні дослідження, перелік організацій, із якими погоджують ТЗ, розрахунки, основні довідкові матеріали і документи, які підтверджують обґрунтування технічних параметрів виробу порівняно з найкращими вітчизняними та закордонними досягненнями).

Залежно від специфіки ДКР та призначення продукції дозволено доповнювати ТЗ іншими розділами або вилучати окремі розділи.

Етапи виконання робіт:

- технічна пропозиція;
- добір та узагальнення науково-технічних та патентних документів, підготовка аналітичного огляду;
- розроблення технічної пропозиції на підставі аналізу науково-технічних, патентних, нормативних документів, маркетингових досліджень ІТЗ на ДКР;
- розгляд та затвердження технічної пропозиції;
- ескізний проект;
- розроблення комплексу документів ескізного проекту;
- виготовлення та випробування макетів або експериментальних зразків, за необхідності;
- розглядання та затвердження ескізного проекту;
- технічний проект;
- розроблення комплексу документів технічного проекту;
- розроблення конструкторських рішень виробу та його складових частин;
- розгляд та затвердження технічного проекту ;
- робоча конструкторська документація дослідного зразка (дослідної партії) виробу, призначеного для серійного (масового) чи поодинокого виробництва;
- розроблення робочої конструкторської документації, призначеної для виготовлення і випробування дослідного зразка (дослідної партії);

- виготовлення і попередні випробування дослідного зразка (дослідної партії);
- коригування КД за результатами виготовлення і попередніх випробувань дослідного зразка (дослідної партії);
- приймальні випробування дослідного зразка (дослідної партії);
- коригування КД за результатами приймальних випробувань дослідного зразка (дослідної партії) [151].

Якщо йдеться про зведення об'єкта будівництва, то потрібно визначити послідовність та зміст діяльності з проектування і будівництва будівель і споруд. Для цього можна звернутись до ДБН А.3.1-5:2009 (Додаток В), де визначено порядок організації будівельного виробництва. У цьому документі також передбачено, що організація будівельного виробництва здійснюється відповідно до чинних законодавчих, нормативно-правових актів і нормативних документів, які встановлюють вимоги до різних етапів організації будівельного виробництва, а саме:

надання дозволів на виконання робіт із будівництва, облаштування будівельних майданчиків і робочих місць, порядку та правил виконання будівельно-монтажних робіт на об'єкті будівництва, контролю якості робіт і їх прийняття, розроблення і використання проектів виконання робіт (ПВР);

вимоги до виконавців робіт із будівництва (наявність ліцензій та кваліфікаційних сертифікатів);

вимоги до складу та комплектності проектної документації для будівництва (зокрема, проекту організації будівництва ПОБ), а також забезпечення нею виконавців відповідно до профілю виконуваних ними робіт;

вимоги щодо охорони та збереження навколишнього середовища природного, соціального, включаючи життєдіяльність населення, і техногенного;

вимоги охорони праці, безпечності виробничого процесу, техногенної та пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху;

склад робіт, їх вартість, нормативи витрат ресурсів для їх виконання;

застосовувані будівельні матеріали, вироби і конструкції;

умови поставки устаткування для монтажу;

будівельна продукція (будівлі і споруди);

порядок та умови здійснення авторського та технічного нагляду під час будівництва об'єктів;

договірні відносини у будівництві;

порядок і умови прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів.

Тобто, звернення до цього документа дозволяє з'ясувати порядок (послідовність та зміст етапів будівельного виробництва), що у свою чергу, допомагає визначити напрям роботи з документами, які мають значення для розслідування. Наприклад, якщо є підстави зробити припущення, що порушення було допущене під час проектування, то потрібно отримати документацію, яка необхідна для забезпечення цього етапу будівництва, виокремити яка саме документація стосується правил безпеки, визначити хто відповідальний за дотримання цих правил, чи є ця особа спеціальним суб'єктом у розумінні ст. 275 КК України і чи є причинний зв'язок між діями (бездіяльністю) цього суб'єкта та шкідливими наслідками.

Як зазначає Р.С. Белкін, філософські принципи вирішення проблеми причинності є основою розгляду категорії причини та наслідку і в правовій науці. При цьому слід підкреслити, що кожна юридична наука досліджує проблему причинності у тому аспекті, який диктується предметом цієї науки. ... Відсутність у законі вказівки на ознаки причинного зв'язку спонукало криміналістів та процесуалістів до конструювання переліків таких ознак. Один з найбільш повних переліків зустрічаємо у роботах З.М. Соколовського. Розглядаючи юридичні ознаки причинного зв'язку лише

під кутом зору їх придатності для доказування, З.М. Соколовський відносить до них дані про те:

чи було діяння обвинуваченого необхідною умовою настання суспільно небезпечних наслідків;

чи був наслідок необхідним або випадковим результатом дій обвинуваченого;

чи був наслідок неминучим, чи міг обвинувачений своїми діями запобігти йому;

усвідомлював і чи міг усвідомлювати обвинувачений розвиток подій, що утворили причинний ланцюг;

чи був причинний зв'язок безпосереднім;

чи був причинний зв'язок прямим;

чи була поведінка обвинуваченого не тільки необхідною, але і достатньою умовою настання наслідків;

чи однорідні наслідки за своїм характером тієї небезпеки, яка створена діянням обвинуваченого;

яку роль зіграло діяння обвинуваченого в настанні мали місце наслідків.

Р.С. Белкін далі зауважує, що якщо в кримінально-процесуальній науці акцент робиться на визначення юридично значимих ознак причинного зв'язку, що підлягають доказуванню, то криміналістика має на меті дослідження ситуаційних ознак явищ, що дозволяють зробити висновок про наявність або відсутність причинного зв'язку, розкрити процес відображення, що дозволяє простежити причинну обумовленість і залежність результату відображення – «відбитка» досліджуваного явища від об'єкту, що відбивається – злочини, з усіма його внутрішніми і зовнішніми зв'язками, мають значення для процесу доказування [12].

М.Є. Ігнат'єв, досліджуючи криміналістичне значення кримінально-правового причинного зв'язку пропонує наступні висновки:

1. Причинний зв'язок є важливим елементом об'єктивної сторони злочину, яка в обов'язковому порядку повинна бути досліджена і встановлена за допомогою криміналістичних способів і засобів на основі процесуального фіксування результатів слідчих дій.

Криміналістичне встановлення причинно-наслідкових зв'язків має протікати у відповідно до кримінально-правовою теорією «виняткової причинності», за правилами, що резюмовані цією теорією на основі особливостей конкретного розслідування і сучасних кримінально-правових джерел, що доповнюють положення зазначеної теорії.

2. Причинний зв'язок є об'єктом дослідження при вивченні об'єктивних процесів, викликаних волею суб'єкта і які, відповідно до його волі, протікають. Мета пізнання причинно-наслідкового зв'язку на основі розслідування злочинів обґрунтована установленням зв'язку між вольовим актом суб'єкта, його виразом і настанням злочинного результату.

3. Причинний зв'язок і вина при всіх розбіжностях їх кримінально-правової природи і правових конструкцій є необхідними складовими елементами у вирішенні питання про кримінальну відповідальності. Будучи її рівноцінними передумовами, ні причинний зв'язок, ні вина, взяті окремо і незалежно один від одного, не можуть служити обґрунтуванням кримінальної відповідальності.

4. У діалектичному аспекті відносини причинного зв'язку і вини відносини суб'єктивного і об'єктивного, це єдність зовнішнього і внутрішнього в злочинному діянні, що вимагає встановлення на основі і за допомогою розслідування.

5. Вина є криміналістичним об'єктом дослідження в процесі досудового провадження при встановленні вольових прагнень суб'єкта (вольовий акт, реалізація вольового рішення, уявлення про процеси, які повинні відбутися і ін.). Дослідження вольових прагнень суб'єкта зв'язується з процесом

встановлення причинного зв'язку, відносин між цими елементами в розслідуванні.

6. Зміст вини і її ступінь значно залежать від того діяння, яке суб'єкт вчинив, характеру і тяжкості цього діяння, що призвело до суспільно небезпечних наслідків, яке особа передбачала або повинна була передбачити. Ці обставини мають значення для розслідування тільки за умови встановлення причинно-наслідкового зв'язку [67, с. 52–53].

Окрему увагу криміналістичному підходу щодо встановлення причинного зв'язку при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці приділяє О.В. Таран і зазначає, що у слідчій роботі існують значні складності щодо встановлення причинного зв'язку між такими злочинними порушеннями та шкідливими наслідками. Ці складності зумовлені наступними обставинами:

1) події злочинного порушення вимог законодавства про охорону праці завжди передуює велика кількість інших подій. Виокремити причину серед цього різноманіття подій є складним завданням;

2) причина і порушення не ізольовані одне від одного, а взаємопов'язані. При цьому не лише причина впливає на порушення, а й порушення нерідко впливає на причину;

3) встановити причину порушення за умови множинності причин складніше, ніж у тому випадку, коли порушення викликане лише однією причиною. За умови множинності причин у кожному разі потрібно з'ясувати якою з них викликане конкретне порушення. Це робить завдання встановлення причинного зв'язку більш складним;

4) встановлення причинного зв'язку суттєво ускладнюється, коли злочинне порушення вимог законодавства про охорону праці є результатом дій двох і більше причин (є поширеним явищем у практиці розслідування цих злочинів), оскільки потребує врахування і всебічного аналізу усіх спільно діючих обставин порушення [163, с. 115–116].

Це твердження справедливе і для злочинів, передбачених ст. 275 КК України. Наведені і інші положення [2, 56, 153, 199], на нашу думку, є основою для встановлення причинного зв'язку при розслідуванні досліджуваних злочинів. Практичне втілення згаданих положень можна проілюструвати на прикладах правозастосовної практики.

Існування обов'язку особи дотримувати певних правил і можливості виконувати певний обов'язок.

Приклад. Органом досудового слідства ОСОБА_5 було пред'явлено обвинувачення за ст. 275 ч. 2 КК України в тому, що займаючи посаду інженера з технічного нагляду ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів», будучи службовою особою, яка виконує спеціальні обов'язки з охорони праці та правил техніки безпеки на підприємстві, діючи в порушення вимог посадової інструкції, п.п.4.2, 4.3, 4.16, 4.19 ДБН А.3.2.-2-2009, наказу підприємства № 96 від 23.12.2011 р. щодо забезпечення належного нагляду за спорудами незавершеного будівництва, в тому числі і недобудованого житлового будинку по вул. Дзержинського, 6-Б в м. Шостка Сумської області, яке є державним майном, який перебуває на балансі ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» та не входить до його статутного капіталу, не передбачаючи можливості створення загрози гибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, хоча повинен був і міг їх передбачити, не вжив заходів щодо запобігання впливу на населення, яке перебуває на прилеглий до будівельного об'єкта території, небезпечних і шкідливих факторів, що призвело до загибелі двох неповнолітніх осіб за таких обставин.

28.04.2012 р. у вечірній час неповнолітні ОСОБА_9 та ОСОБА_10 за власною ініціативою, внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків інженером технічного нагляду ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» ОСОБА_5, зайшовши на територію недобудованого житлового будинку по вул. Дзержинського, 6-Б в м. Шостка, безперешкодно зайшли в нього та піднялись на верхні поверхи, де стали на балконну плиту

недобудованого 9-го поверху, з якої зірвались та впали на землю. Внаслідок цього неповнолітня ОСОБА_9 від отриманих травм загинула на місці події, а неповнолітній ОСОБА_10 з отриманими тяжкими тілесними ушкодженнями був доставлений до Шосткінської ЦРЛ, де ІНФОРМАЦІЯ_2 о 02-35 годині від отриманих травм помер.

Розглядаючи справу, суд першої інстанції дійшов висновку, що ОСОБА_5 не допустив порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, які спричинили загибель людей, оскільки ОСОБА_5 відповідно до своїх посадових обов'язків не повинен був контролювати і спостерігати за належним станом та безпекою будівель і споруд незавершеного будівництва - недобудованого житлового будинку по вул. Держинського, 6-Б в м. Шостка Сумської області, яке є державним майном і не входить до статутного капіталу ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів», а тому в діях останнього відсутній склад злочину, передбачений ст. 275 ч.2 КК України, внаслідок чого визнав його невинним по пред'явленому обвинуваченню та виправдав за відсутністю в його діях складу даного злочину [172].

Інший приклад ілюструє відсутність зв'язку між діями (бездіяльністю) службової особи та суспільно небезпечними наслідками, оскільки така особа не виконувала своїх обов'язків на законних підставах.

Приклад.

09 грудня 2013 року на приймальний pokій Дрогобицької міської лікарні з тілесними ушкодженнями, які отримав під час виконання ремонтних робіт у санаторії «Берізка», що у м. Трускавці, поступив працівник ЗАТ «Трускавецькурорт» ОСОБА_3

В ході досудового розслідування допитаний в якості свідка ОСОБА_4 повідомив, що згідно посадової інструкції заступника головного лікаря-директора філії з експлуатації філії ЗАТ «Трускавецькурорт» санаторій «Берізка», він забезпечує належний стан будівлі, обладнання, комунікацій,

інженерних мереж та споруд філії, а саме працює у сфері діяльності по організації технічної експлуатації, поточного ремонту будівлі, споруд та інженерного обладнання, комунікації, підтримання їх у постійній експлуатаційній готовності. В коло його обов'язків входить здійснення комплексу заходів по дотриманню вимог охорони праці та контроль виконання працівниками відділу експлуатації філії ремонтних робіт, зазначених в журналі технічних несправностей, розробка інструкції з питань охорони праці для працівників служби експлуатації, що відображається в журналах інструктажів. ОСОБА_4 також повідомив, що керує службою спостереження за експлуатацією будівель, споруд і обладнання та ОСОБА_3 знаходиться в його підпорядкуванні і його робоча діяльність в ЗАТ «Трускавецькурорт» санаторій «Берізка» регламентується робочою інструкцією столяра філії ЗАТ «Трускавецькурорт» санаторій «Берізка». ОСОБА_4 під час допиту повідомив, що згідно заяви ОСОБА_3 09.12.2013 року він був звільнений від своїх обов'язків на цей день без збереження заробітної плати, у зв'язку з сімейними обставинами [180].

Із наведених прикладів можна отримати уявлення про послідовність встановлення, зміст та складові причинного зв'язку. Проте вони не відображують усього різноманіття можливих обставин досліджуваних злочинів. Зважаючи на численні способи учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України, причинний зв'язок може встановлюватись, наприклад, щодо використання недоброякісних матеріалів, конструкцій та інших дій спеціального суб'єкта та суспільно небезпечними наслідками; відхилення від умов договору підряду; недоліками та прорахунками технічної документації; неналежним виконанням проектних, вишукувальних робіт тощо.

Завдання слідчого суттєво спрощується, якщо у нормативних документах визначено обов'язки різних суб'єктів та визначається їх перелік.

Наприклад, у нормативних документах визначено процедуру розроблення проектної документації на будівництво об'єктів, яка обов'язкова

для суб'єктів містобудування, що дає можливість з'ясувати коло осіб на яких покладено певні обов'язки з проектування.

Ці вимоги можна представити у вигляді наступної нормативної моделі:

- 1) вихідні дані для проектування;
- 2) містобудівні умови і обмеження;
- 3) технічні умови;

4) завдання на проектування (визначає обґрунтовані вимоги замовника до планувальних, архітектурних, інженерних і технологічних рішень об'єкта будівництва, його основних параметрів, вартості та організації його будівництва і складається з урахуванням технічних умов, містобудівних умов та обмежень; у завданні на проектування можуть встановлюватися вимоги щодо обґрунтування використання імпортованих матеріалів, виробів, конструкцій та устаткування (з порівнянням технічних та цінових характеристик відповідних вітчизняних матеріально-технічних ресурсів).

Назва об'єкта будівництва за проектною документацією має відповідати завданню на проектування, не змінюватися на всіх стадіях проектування та відображати вид будівництва (нове будівництво, реконструкція, технічне переоснащення діючих підприємств, реставрація, капітальний ремонт) та його місце розташування.

Проектна документація на будівництво об'єктів розробляється з урахуванням вимог містобудівної документації, вихідних даних на проектування та дотриманням вимог законодавства, будівельних норм, нормативно-правових актів з охорони праці, державних стандартів і правил.

Проектна документація, у складі якої відповідно до завдання на проектування можуть бути передбачені черги та пускові комплекси, розробляється на об'єкт будівництва в цілому. Проектна документація стадії «Проект» або «Робочий проект» може розроблятися на окрему чергу та бути затвердженою у встановленому порядку, якщо зазначене передбачено завданням на проектування та знайшло відображення у схваленій у

встановленому порядку попередній стадії проектування: техніко-економічне обґрунтування (далі – стадія ТЕО), техніко-економічний розрахунок (далі – стадія ТЕР) або «Ескізний проект» (далі – стадія ЕП).

Склад та зміст проектної документації об'єктів будівництва на всіх стадіях проектування визначаються згідно з будівельними нормами і мають бути достатніми для оцінки проектних рішень та їх реалізації.

Генпроектувальник (проектувальник) і замовник визначають клас наслідків (відповідальності) об'єкта (об'єктів, що входять до складу комплексу (будови), на підставі якого встановлюється кількість стадій проектування.

Генпроектувальник (проектувальник) визначає розпорядчим документом ГАПа та/або ГППа.

Проект розробляється під керівництвом ГАПа (ГППа).

Окремі розділи або частини проектної документації розробляються під керівництвом відповідальних виконавців, які мають кваліфікаційний сертифікат.

Титульний аркуш проекту підписується та скріплюється печаткою ГАПа (ГППа). Окремі розділи або частини проектної документації підписуються виконавцями, які мають кваліфікаційний сертифікат, які є безпосередніми розробниками цих розділів або частин проектної документації.

Стадії ТЕО (ТЕР), ЕП після схвалення та/або стадія П після затвердження є підставою для розроблення наступних стадій проектування.

У випадках, передбачених договором підряду, за рішенням замовника та генпроектувальника (проектувальника) стадія Р може розроблятися до затвердження стадії П.

Матеріали стадій ТЕО (ТЕР), ЕП, П, РП та Р передаються замовнику генпроектувальником (проектувальником) на паперових носіях у чотирьох примірниках, субпроектувальником - генпроектувальнику в п'ятьох примірниках та на електронних носіях.

Стадії ТЕО, ТЕР, ЕП, П та РП підписуються:

Титульний лист пояснювальної записки до проекту:

керівником генеральної проектної організації (проектної організації);

ГАПом та/або ГППом.

Креслення:

ГАПом та/або ГППом;

сертифікованими виконавцями, які є безпосередніми розробниками розділів або частин проекту.

У пояснювальній записці до проекту зазначаються прізвища, ім'я та по батькові і підписи сертифікованих виконавців по кожному розділу та частині проекту, а також найменування субпідрядників (у разі їх наявності) та розділів або частин проекту, що виконуються ними.

Стадія Р підписується:

ГАПом та/або ГППом;

сертифікованими виконавцями, які є безпосередніми розробниками розділів або частин проекту.

Перелік осіб, які підписують проектну документацію, може уточнюватися залежно від складу і структури проектної організації (генпроектувальника, проектувальника). Технічні, технологічні та конструктивні рішення підписуються сертифікованими виконавцями згідно з державними стандартами, відповідальними за їх прийняття.

Замовник і генпроектувальник (проектувальник) визначають в умовах договору виконавця авторського нагляду, який здійснює авторський нагляд відповідно до вимог законодавства та державних будівельних норм.

Проектна документація на будівництво об'єктів не потребує погодження державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними особами, утвореними такими органами.

Обґрунтовані відхилення від будівельних норм, що забезпечують дотримання встановлених вимог безпеки у спосіб, не передбачений

будівельними нормами, можуть бути погоджені суб'єктом нормування відповідно до встановленого ним порядку.

Оформлення проектної документації має відповідати державним стандартам щодо проектної документації на будівництво об'єктів [132].

Отже, звернення до такої або іншої, визначеної для певного виду діяльності нормативної моделі, дає можливість визначити ланки причинного зв'язку.

2.3. Використання спеціальних знань при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України у кожному випадку передбачає необхідність співпраці зі спеціалістами різних галузей науки і техніки, оскільки нормативна та термінологічна база, що обов'язково вивчається та використовується слідчим не є для нього звичною практикою.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що якість та результативність розслідування багато в чому залежить від обізнаності слідчого про нормативну базу, документи та процеси, що стосуються певного виду діяльності у сфері промислового та будівельного виробництва.

Діяльність слідчого у таких кримінальних провадженнях завжди включає пошук, аналіз та застосування нормативного матеріалу іншої галузевої належності. Складність цієї роботи зумовлена об'єктивними чинниками: по-перше, масив такого матеріалу є значним за обсягом та багаторівневим за структурою; по-друге, галузеве нормативне регулювання постійно змінюється; по-третє, виклад нормативного матеріалу завжди представлений із урахуванням специфіки певної галузі та виду діяльності.

Інша важливе питання – необхідність дослідження (огляду, вивчення) специфічних об'єктів: зразки промислової продукції, будівлі і споруди.

Очевидно, що без допомоги спеціаліста правильно та повно встановити специфічні дані та обставини вкрай складно.

Допомога спеціаліста [36, 45, 60, 99, 161, 165, 198] необхідна також під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема допитів службових осіб, на яких покладено обов'язок щодо дотримання правил безпеки, що передбачені у ст. 275 КК України, формулювання запитань експерту тощо.

Відповідно до ст. 71 КПК України, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду [93].

Отже, законодавець визначає можливі форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні, які полягають у наданні консультацій з питань, що належать до його спеціальних знань та навичок, а також надання технічної допомоги.

Життєвий цикл промислової продукції та будівель і споруд у розумінні ст. 275 КК України – різні за своїм змістом і нормативно-правовим регулюванням дії та процеси. Очевидно також, що у таких діях і процесах беруть участь різні спеціалісти. Проте більшість з них належить до інженерних професій.

З дослідницькою метою було проаналізовано напрями діяльності різних суб'єктів, що мають стосунок до стадій життєвого циклу промислової продукції та будівель і споруд, які визначено у ст. 275 КК України та сформовано орієнтовний перелік таких суб'єктів, що може бути

використаний при визначенні спеціалістів, яких доцільно залучити до розслідування.

Органи ринкового нагляду (нагляд і контроль нехарчової продукції): Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба); Державна архітектурно-будівельна інспекція України (Держархбудінспекція); Державна служба України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпека); Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція України); Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Установи і організації: Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики Держспоживстандарту України (Укр-НДІССІ); Український науково-дослідний і навчальний центр із проблем стандартизації, сертифікації та якості (ДП «УкрНДНЦ»); АНУ, галузеві науково-дослідні інститути; вищі навчальні заклади і науково-технічні товариства. Науково-дослідні, науково-технічні (проектні) організації (працюють у різних напрямках будівництва і здійснюють роботи з нормування) – потрібно звертатись залежно від напрямку проектні, експертні організації. Провідні інститути країни: НДІБК, НДІБМ, Київ ЗНДІЕП, ВАТ УПСК, КІБІ та ін.

Окрема група спеціалістів – працівники (фахівці) профільних підприємств та фізичні особи-підприємці. Залежно від обставин провадження, для оперативного вирішення завдань розслідування, доцільне залучення допомоги згаданих інженерно-технічних працівників, які можуть надати консультативну та технічну допомогу.

Так, наприклад, інженер технічного нагляду може дати консультацію з різноманітних питань, що часто виникають у практиці розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України і належать до сфери його компетенції. Наприклад, щодо змісту та результатів технічного нагляду та моніторингу виконання робіт на різних етапах; результатів контролю

відповідності обсягів та якості виконаних будівельних робіт затвердженій проектно-кошторисній документації та внесеним, у ході виконання робіт, змінам (їх зміст), технології виконання робіт, вимогам державних стандартів, будівельним нормам і правилам (яких саме), технічним умовам та іншим нормативним документам; процесу огляду та оцінки результатів виконаних робіт, зокрема прихованих і конструктивних елементів. Спеціаліст може зазначити причини, які призводять до порушень строків будівництва та погіршення його якості, вжиті заходи щодо запобігання цих порушень та ін.

Використання спеціальних знань у формі проведення експертиз у кримінальних провадженнях за ст. 275 КК України має особливе значення. На відміну від інших видів злочинів, завдання розслідування порушення спеціальних правил завжди передбачає широке залучення різногалузевих знань переважно технічного характеру.

За результатами вивчення правозастосовної практики та спеціальної літератури, узагальнень судової практики, було сформульовано загальні положення щодо проведення експертиз у досліджуваних провадженнях, що орієнтовані на визначення видів, мети таких досліджень, орієнтовних переліків запитань, що вирішується експертом, можливих об'єктів, які надаються для проведення експертизи.

Отже, дослідження показало, що найбільш поширені судові експертизи у практиці розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України – будівельно-технічні (призначались у 92 %) [19, 154]. Це пояснюється поширеністю злочинів, передбачених ст. 275 КК України, у яких предметом є будівлі і споруди.

Такі експертизи проводились з метою з'ясування питань, що пов'язані з:

- 1) технічною складовою будівництва (причини руйнування будівель, споруд, механізм деструктивних процесів, визначення видів, якості та обсягу виконаних робіт, технічного стану, якості будівельних робіт та будівельних матеріалів тощо);

2) нормативною складовою (відповідність будівельної документації та будівельних об'єктів вимогам нормативних актів).

Будівельно-технічна експертиза призначається для дослідження об'єктів нерухомості, будівельних матеріалів, конструкцій та відповідних документів.

У спеціальній літературі, нормативних документах, роз'ясненнях на офіційних сайтах експертних установ представлено значний масив інформації, що включає різноманітні питання призначення і проведення експертиз. Не зупиняючись на цитуванні наукових положень щодо теоретичних визначень, зосередимо увагу на практичних рекомендаціях про завдання експертизи, переліку запитань та об'єктів.

Отже, основними завданнями судової будівельно-технічної експертизи є: визначення відповідності розробленої проектно-технічної та кошторисної документації вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; визначення відповідності виконаних будівельних робіт та побудованих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; визначення відповідності виконаних будівельних робіт, окремих елементів об'єктів нерухомого майна, конструкцій, виробів та матеріалів проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; визначення, перевірка обсягів і вартості виконаних будівельних робіт та складеної первинної звітної документації з будівництва та їх відповідність проектно-кошторисній документації, вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; визначення групи капітальності, категорії складності, ступеня вогнестійкості будівель і споруд та ступеня будівельної готовності незавершених будівництвом об'єктів; визначення технічного стану будівель, споруд та інженерних мереж, причин пошкоджень та руйнувань об'єктів та їх елементів; визначення вартості будівельних робіт, пов'язаних з переобладнанням, усуненням наслідків залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу тощо; визначення можливості та

розробка варіантів розподілу (виділення частки; порядку користування) об'єктів нерухомого майна [17].

Пропонується також орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи відповідає розроблена проектно-кошторисна документація вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП тощо)? Якщо не відповідає, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають виконані будівельні роботи проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва? Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають об'єкти (будівлі, споруди тощо) проектно-технічній документації на їх будівництво (ремонт, реконструкцію) та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва. Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Чи відповідають виконані будівельні роботи (або окремі елементи об'єктів нерухомого майна, конструкції, вироби, матеріали тощо) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП, стандартам, технічним умовам тощо)? Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності?

Який перелік та об'єми фактично виконаних будівельних робіт з будівництва (ремонту, реконструкції)?

Яка вартість фактично виконаних робіт з будівництва (ремонту, реконструкції) об'єктів?

Чи відповідають обсяги та вартість фактично виконаних робіт з будівництва (ремонту, реконструкції) об'єктів обсягам та вартості, визначеним проектно-кошторисною або первинною звітною документацією з будівництва?

Чи відповідає первинна звітна документація (форми КБ-2в, КБ-3 тощо) з будівництва (ремонту, реконструкції) за порядком складання і наведеними

розрахунками вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва?
Якщо не відповідає, то в чому полягають невідповідності?

Який вид будівництва (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт тощо) фактично виконаний на об'єкті?

Чи є об'єкт (результат виконання робіт) нерухомим майном?

Який ступінь будівельної готовності незавершеного будівництвом об'єкта?

Яка група капітальності (категорія складності, ступінь вогнестійкості) об'єкта?

Який технічний стан (ступінь фізичного зношення) об'єкта нерухомого майна (будівлі, споруди тощо)?

Чи є об'єкт нерухомого майна (будівля, споруда) аварійним?

Які пошкодження об'єкта (будівлі, квартири, приміщення, оздоблення тощо) виникли внаслідок залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту на підроблюваних територіях тощо?

Яка технічна причина пошкоджень та руйнувань об'єкта нерухомого майна (елементів, конструкцій, інженерних мереж тощо)?

Яка вартість ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення пошкоджень унаслідок залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту тощо?

Який розмір завданої матеріальної шкоди об'єкту (будівлі, квартирі, приміщенню, оздобленню тощо) унаслідок його залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту тощо?

Яке функціональне призначення приміщень? Чи належать приміщення будинку до нежитлових (допоміжних)?

Чи є технічна можливість відповідно до вимог нормативно-правових актів у галузі будівництва розділити (виділити частку; визначити порядок користування) об'єкт нерухомого майна відповідно до часток співвласників (вказати частки)?

Які варіанти розподілу (виділення частки; визначення порядку користування) об'єкта нерухомого майна можливо визначити відповідно до часток співвласників (вказати частки) та вимог нормативно-правових актів?

Чи належить будівля за архітектурним вирішенням (стилем) до категорії культових споруд: храмів, церковних споруд (зазначене питання може вирішуватись шляхом проведення комплексної експертизи із залученням відповідних фахівців)? [184]

В узагальненні судової практики визначено перелік документів, які потрібно надати експерту залежно від завдань експертизи.

Так, для проведення експертизи зазвичай надають такі матеріали і відомості: 1) щодо об'єкту експертизи: найменування, функціональне призначення, адреса, загальна площа, поверховість, завершене/незавершене будівництво; 2) проектно-кошторисна, договірна, звітна, виконавча документація.

Для вирішення питань про відповідність розробленої проектно-кошторисної документації вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП тощо); відповідність фактично виконаних будівельних робіт проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; визначення переліку та об'ємів фактично виконаних робіт з будівництва (ремонт, реконструкції) об'єктів; визначення вартості фактично виконаних робіт з будівництва об'єктів; визначення відповідності обсягів та вартості фактично виконаних будівельних робіт обсягам та вартості, визначеним проектно-кошторисною або звітною документацією; відповідності звітної документації з будівництва за порядком складання і наведеними розрахунками вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва – експерту необхідно надати договірну документацію (договори підряду та додатки до них, додаткові угоди тощо), а також проектно-кошторисну та звітну документацію (форми КБ-2в, КБ-3, відомості

списання матеріалів, журнал виконання робіт, акти огляду прихованих робіт, акти випробувань тощо) на виконання будівельних робіт.

Для вирішення питань: про відповідність об'єктів нерухомого майна проектно-технічній документації на їх будівництво (ремонт, реконструкцію) та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (містобудівним, протипожежним, санітарно-гігієнічним тощо); відповідність виконаних будівельних робіт (окремих елементів об'єктів, конструкцій, виробів, матеріалів) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (ДБН, СНИП, стандартам, технічним умовам тощо) – експерту необхідно надати проектну та звітну документацію на будівництво об'єкта, акт приймання в експлуатацію об'єкта будівництва, матеріали технічної інвентаризації на об'єкт, стандарти та технічні умови на виготовлення конструкцій, виробів та матеріалів тощо.

Для вирішення питань щодо визначення технічного стану (ступеня фізичного зношення), аварійності, групи капітальності, категорії складності, ступеня вогнестійкості об'єкта нерухомого майна, а також визначення пошкоджень та руйнувань об'єкта і його конструктивних елементів та причин їх виникнення – експерту необхідно надати проектну документацію на будівництво об'єкта, акт приймання його в експлуатацію, матеріали технічної інвентаризації, акти і звіти попередніх обстежень та досліджень тощо.

Для вирішення питань щодо визначення технічної можливості розподілу об'єктів нерухомого майна (житлових будинків, квартир, об'єктів комерційного та промислового призначення) та надання варіантів такого розподілу експерту необхідно надати правовстановлювальні документи на об'єкт нерухомості, дані щодо часток співвласників, акт приймання в експлуатацію об'єкта, матеріали технічної інвентаризації, дані щодо фактичного використання нерухомого майна та про можливість здійснювати

подальшу господарську діяльність та належну експлуатацію в разі розподілу (виділення частки) нерухомого майна [171].

Зважаючи на поширеність цього виду експертиз у практиці розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, доцільно приділити увагу деяким питанням їх організації і проведення, а також окремим теоретичним положенням, що можуть використовуватись для вирішення практичних завдань.

У спеціальній літературі пропонується класифікація задач судових будівельно-технічних експертиз та визначено їх підзадачі, що, на нашу думку, дозволяє ширше використовувати можливості таких експертиз.

Так, загальні задачі, що вирішуються експертом-будівельником об'єднують у шість груп:

1) класифікаційні (встановлення належності об'єкта на основі визначення його властивостей і характеристик до офіційної (передбаченої державним стандартом або іншим нормативним документом) множини об'єктів, якості і характеристики яких заздалегідь відомі) [20, с. 36];

2) діагностичні (дослідження стану об'єкта та визначення можливих у майбутньому відхилень від його робочого стану) [20, с. 38];

3) каузальні (встановлення наявності та видів причинного зв'язку між відхиленнями від вимог спеціальних правил і нещасним випадком, аварією, іншими негативними наслідками) [20, с. 44];

4) нормативістські (встановлення відповідності (її відсутності) вимогам спеціальних правил (нормі, регламенту) дій осіб (або результатів цих дій), що безпосередньо або опосередковано брали участь у виробничій операції, у ході або по завершенню якої відбулась подія, що стала предметом розслідування або судового розгляду [20, с. 41];

5) перетворюючі (проводяться для визначення дольової участі у спільній власності [20, с. 55];

6) вартісні.

Водночас виокремлюють підзадачі, вирішення яких спрямоване на досягнення проміжних результатів: екзистенціальні, атрибутивні і ситуалогічні [20, с. 19].

Екзистенціальні дослідження у широкому розумінні спрямовані на встановлення існування об'єкта, тобто мають на меті встановлення його реальності [20, с. 20].

При встановленні наявності об'єкта визначаються його природа, належність до конкретного класу (роду, виду), констатується невідповідність його характеристик діючим спеціальним правилам (якщо таке має місце), доволі часто розглядається питання про причинний зв'язок між наявністю (відсутністю) об'єкта та наслідками, належності цього факту до досліджуваної події [20, с. 22]

Атрибутивні підзадачі спрямовані на встановлення властивостей об'єкта експертизи. Зазвичай експертами досліджуються якості продукції будівельного виробництва. У ході дослідження експерт повинен виявити, вивчити, оцінити певні ознаки об'єкта (поняття гносеологічне, що відображає процес пізнання речі) і висловити своє судження про його властивості (поняття онтологічне, що відображає матеріальний бік буття речі) [20, с. 23].

Щоб отримати уявлення про властивості об'єкта судової будівельно-технічної експертизи і шляхах їх встановлення, доцільно описати найбільш суттєві з них для експертної практики.

Функціональні властивості визначають призначення продукції будівельного виробництва. Вони формуються вже на стадії виготовлення будівельних матеріалів, тому експерт починає дослідження, як правило з їх вивчення незалежно від того чи ставиться перед ним така задача, пов'язана з визначенням причин і умов руйнування споруди, повної (часткової) втрати функціональних якостей житлового приміщення або окремого елемента будівельної конструкції.

Експлуатаційні властивості зумовлюють можливість використання об'єкта у відповідності з його функціональним призначенням. Порядок експлуатації будівель передбачає використання їх приміщень, систем, прилеглих територій у визначених цілях. Якщо йдеться про житлову будівлю, під правильною експлуатацією розуміється використання квартир для проживання громадян, задовольняти потреби яких можливо лише за безперебійного функціонування усіх інженерних систем, певних габаритів приміщень, забезпеченні певного рівня шуму, інсоляції, освітлення у них тощо.

Властивості безпеки – кількісні і якісні характеристики будівель і споруд, будівельних конструкцій, матеріалів, елементів мереж, інженерно-технічного забезпечення, а також пов'язаних з будівлями і спорудами процесів проектування (включаючи вишукування), будівництва, монтажу, наладки, експлуатації і утилізації (знесення), шляхом дотримання яких забезпечується їх відповідність вимогам безпеки.

Естетичні властивості будівель і споруд – їх архітектурна виразність, що відповідає призначенню об'єктів будівництва і проявляється у раціональності форм, цілісності композиції і досконалості виконання власне будівельних, декоративних робіт як окремої будівлі, так і загальної містобудівної композиції і ансамблю забудови.

Споживчими називають ті властивості (об'єктивні особливості) продукції будівельного виробництва, які зумовлюють її здатність задовольняти конкретну потребу у процесі експлуатації. Споживчі властивості тісно пов'язані з властивостями безпеки, функціональними, експлуатаційними, естетичними та іншими та визначають вартість продукції.

Вирішення ситуалогічних підзадач спрямоване на встановлення взаємного розташування об'єктів експертизи або окремих його складових і визначення характеристик явищ, подій і процесів, елементами яких вони є. Ситуалогічні дослідження поділяються на обставинні (експерт розглядає

об'єкт у його статичному стані) і подійні (досліджується процес, явище і дія у їх динаміці) [20, с. 23–33].

Судово-медична експертиза у таких кримінальних провадженнях призначається для з'ясування причинного зв'язку між порушенням і шкодою здоров'ю, встановлення причин смерті. Формулювання запитань та вибір експерта зазвичай не становлять проблему для слідчого, адже це поширений вид судових експертиз [160]. Відтак немає потреби детально зупинятись на цьому питанні. Зазначимо лише, що, переважно, проводяться дослідження у галузі судово-медичної травматології, оскільки зазвичай мають місце механічні ушкодження.

У спеціальній літературі визначено загальну класифікацію ушкоджень тупими предметами. Так, за механізмом їх впливу розрізняють пошкодження від удару, здавлювання, струсу. За способом впливу тупої сили більшість травм можна об'єднати в дві основні групи: а) травми, пов'язані з прискоренням, тобто з рухом тіла, і б) травми, не пов'язані з прискоренням. У першій групі травм в результаті удару і струсу виникають поширені, множинні ушкодження як в місці зіткнення (прямі), так і на віддаленні (непрямі). У другій групі травм внаслідок удару і здавлювання утворюються головним чином прямі ушкодження – на місці або по ходу дії механічної сили [159, с. 4]. Незважаючи на те, що потерпілі від злочинів, передбачених ст. 275 КК України – зазвичай сторонні для виробництва особи, характер травм і ушкоджень, причина смерті часто встановлюються у межах виробничого травматизму. Тому коротко розглянемо деякі особливості проведення судово-медичної експертизи у випадку виробничої травми.

Все різноманіття виробничих травм за характером пошкоджень і причин смерті можна розділити на групи: механічні пошкодження, кисневе голодування, отруєння, електротравми, дія високої і низької температури, підвищеного і зниженого атмосферного тиску, променевої енергії.

Беручи до уваги способи нанесення ушкоджень і характер знарядь, найбільш велику групу механічних пошкоджень можна розділити на наступні підгрупи: пошкодження при обвалах, обваленнях, падінні і відкиданні окремих предметів; ушкодження при потраплянні в працюючі машини і механізми; ушкодження засобами внутрішньовиробничого транспорту; пошкодження при падінні з висоти і падіннях на площині; пошкодження при вибухах. Значне місце при обвалах, обваленнях і падіннях окремих предметів займають ушкодження внутрішніх органів, а також травми хребта і тазу.

Пошкодження від рухомих, обертових і ріжучих частин машин відрізняються від інших виробничих травм певними особливостями, зокрема великими різаними ранами, ампутації і відкритими переломами кінцівок, проникаючими пораненнями грудної та черевної порожнини та ін.

Пошкодження від падіння з висоти на будівництві, при монтажних роботах, у верхолазів та ін. супроводжуються тими ж особливостями, що і в звичайній судово-медичної практиці. Характер і тяжкість пошкоджень в таких випадках залежать від багатьох причин і насамперед від висоти падіння, особливостей ґрунту і предметів, на які відбулося падіння, від області (ноги, голова, спина), якій тіло вдарилося в момент падіння, наявності або відсутності виступаючих предметів, індивідуальні особливості потерпілого.

Пошкодження при вибухах можуть бути заподіяні дією власне вибухової хвилі, предметами, що відлітають (грудки землі, каменю, дерева, металу та ін.) або утворюються внаслідок ударів тіла об виступаючі предмети при Відкиданні потерпілого силою вибуху. Часто визначну роль у механізмі травми відіграють всі ці компоненти, в деяких випадках переважає один з них.

При переважній дії власне вибуховий хвилі спостерігаються особливо великі пошкодження тіла, великі порожнинні поранення, руйнування

окремих частин тіла, відриви кінцівок і їх частин, а іноді множинні розчленування тіла.

Характерною особливістю ушкоджень, що утворюються при вибухових роботах, є вплив на тіло потерпілого полум'я і кіптяви, що утворюються під час вибуху.

Одним з видів виробничого травматизму є кисневе голодування. Асфіксія може спостерігатися при здавлюванні грудей і живота внаслідок обвалень, притискання та ін.

Судово-медична діагностика окремих випадків кисневого голодування у виробничій обстановці повинна ґрунтуватися на ознаках різних видів асфіксії і про обставинами події [159, с. 345, 347, 349–350, 350–351, 352].

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд можуть мати численні та різноманітні документальні і матеріальні відображення (сліди), що визначає вид експертиз, які потрібно провести для виконання завдань розслідування [82, 83, 169].

Як було зазначено, найбільш поширеними є будівельно-технічна та судово-медична експертизи, перша – у зв'язку з перевагою порушень у сфері будівельного виробництва, а друга – зважаючи на характер наслідків. Водночас, потрібно приділити увагу іншим видам експертиз, які проводились у окремих випадках, а також тим, які можуть бути проведені у таких провадженнях.

Експертиза матеріалів, речовин та виробів для дослідження: лакофарбових матеріалів і покриттів; полімерних матеріалів, пластмас і виробів з них; волокнистих матеріалів і виробів з них; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки та виробів з них; спиртовмісних сумішей; ґрунтів; металів і сплавів; наявності шкідливих речовин у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв та

спеціальних хімічних речовин та ін. Такі матеріали, речовини і вироби використовуються у промисловому і будівельному виробництві.

Основними завданнями, спільними для всіх підвидів експертиз матеріалів і речовин, є:

- виявлення на предметах обстановки місця події (предметах-носіях) мікрочастинок або мікрослідів певних матеріалів і речовин (частинок фарби, слідів паливно-мастильних матеріалів, слідів металізації, мікрОВОЛОКОН тощо);

- визначення роду (виду) матеріалів і речовин за класифікаціями, що існують у науці, техніці та на виробництві (за хімічним складом, фізичними властивостями, призначенням тощо);

- установлення спільної родової (групової) належності матеріалів і речовин;

- установлення походження матеріалів і речовин з певного джерела [72].

Експертиза з безпеки життєдіяльності для дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Основними завданнями експертизи є:

- установлення причин та наслідків нещасного випадку, аварії;

- установлення механізму нещасного випадку, аварії;

- установлення відповідності дій певних осіб вимогам нормативно-технічних документів, що регламентують безпечний хід виконання робіт, тощо;

- установлення причинно-наслідкового зв'язку між діями певних осіб та настанням нещасного випадку, аварії;

- визначення кола осіб, діяльність (або бездіяльність) яких пов'язана з нещасним випадком;

- установлення відповідності кваліфікації суб'єкта технологічного процесу характеру роботи, яка ним виконується;

- установлення з технічної точки зору причинно-наслідкових зв'язків між діями (бездіяльністю) осіб та настанням події нещасного випадку, аварії тощо;

- визначення відповідності фактичних умов праці на підприємстві нормативним вимогам охорони праці.

Товарознавча експертиза може бути проведена для:

- визначення якісних змін товару та причин цих змін (мають виробничий характер, виникли при транспортуванні, зберіганні, у процесі експлуатації);

- визначення вартості товарної продукції, у тому числі з урахуванням часткової втрати її товарних якостей у зв'язку з експлуатаційним зносом і пошкодженнями під впливом зовнішніх факторів;

- визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;

- визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності;

- визначення змін показників якості товарної продукції;

- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника; визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил;

- визначення розміру шкоди, заподіяної власнику внаслідок пошкодження майна (при пожежі, затопленні та ін.);

- перевірки якості товарів народного споживання та сировини на відповідність нормам технічної документації та умовам контракту;

- перевірки кількості товарів або сировини, комплектності обладнання;

- перевірки технічного стану побутової техніки, якості товарів, повернутих в період гарантійного строку експлуатації;

- перевірки відповідності характеристик промислового обладнання технічним умовам контракту;
- перевірки якості монтажу обладнання, який виконують фахівці фірми;
- надання висновків про операції з давальницькою сировиною;
- кодів товарів за товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності;
- визначення розмірів завданої шкоди на підставі комерційних актів, заяв нотаріальних та адвокатських контор, приватних осіб, митниці;
- проведення ідентифікації фактично отриманого товару з інформацією, зазначеною у супровідних документах; участі у роботі комісій по знищенню неякісних товарів і товарів з вичерпаним терміном придатності;
- проведення розрахунку виходу готової продукції переробки деревини;
- встановлення факту виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг виробництвом, розташованим на території України відповідно до Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти;
- визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;
- визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності;
- визначення змін показників якості товарної продукції;
- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;
- визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил [171].

Будівельно-товарознавча експертиза може бути призначена для встановлення відповідності виконаних робіт технічній документації на об'єкт будівництва та ін. Коло об'єктів будівельно-товарознавчої експертизи широке і включає в себе проектну та кошторисну документацію, технічну документацію на об'єкт, будинки, будівлі, споруди, а також їх комплекси,

квартири, житлові будинки, дачі, господарсько-побутові споруди, окремі житлові та нежитлові приміщення, земельні ділянки, конструктивні елементи і елементи обробки споруд, приміщень, інженерні комунікації.

Земельно-технічна експертиза призначається для: визначення відповідності розробленої технічної документації на земельні ділянки та її затвердження вимогам земельного законодавства та іншим нормативним документам з питань землеустрою та землекористування; визначення відповідності зміни цільового призначення земельних ділянок та її затвердження вимогам земельного законодавства та іншим нормативним документам з питань землеустрою та землекористування; визначення фактичного землекористування земельними ділянками; визначення відповідності фактичного землекористування, а також порушень меж та накладання земельних ділянок відповідно до правовстановлювальних документів на ці земельні ділянки та вимог нормативно-правових актів; визначення відповідності фактичного розташування будівель, споруд та інших об'єктів відносно меж земельних ділянок правовстановлювальним документам та технічній документації із землеустрою та землекористування; визначення можливості розподілу (порядку користування) земельними ділянками, розробка варіантів їх розподілу (порядку користування); визначення можливих варіантів підходу та проїзду до земельних ділянок, встановлення земельного сервітуту; оцінка земельних ділянок; визначення відповідності виконаної оцінки земельних ділянок вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань: чи відповідають розроблена технічна документація на земельну ділянку та її затвердження вимогам земельного законодавства та іншим нормативним документам з питань землеустрою та землекористування? Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності; чи змінено та затверджено цільове призначення земельної ділянки відповідно до вимог земельного законодавства та інших

нормативних документів з питань землеустрою та землекористування? Якщо ні, то в чому полягають невідповідності; який фактичний порядок користування земельною ділянкою? Яка площа перебуває у користуванні співвласника (співвласників) земельної ділянки; чи відповідає фактичний порядок користування земельною ділянкою правовстановлювальним документам на дану земельну ділянку та вимогам нормативно-правових актів з питань землеустрою та землекористування; чи має місце порушення землекористування, зокрема порушення меж та накладання земельних ділянок відповідно до правовстановлювальних документів на ці земельні ділянки та вимог нормативно-правових актів; чи відповідає фактичне розташування будівель, споруд та інших об'єктів відносно меж земельних ділянок правовстановлювальним документам та технічній документації із землеустрою та землекористування на ці земельні ділянки? Якщо ні, то в чому полягають невідповідності; чи є технічна можливість відповідно до вимог нормативно-правових актів розділити земельну ділянку (встановити порядок її користування) відповідно до часток співвласників (зазначити частки); які варіанти розподілу земельної ділянки (порядку її користування) можливі відповідно до часток співвласників (зазначити частки) та вимог нормативно-правових актів; які варіанти технічно можливі для влаштування проїзду (проходу) на земельну ділянку; чи є технічна можливість встановлення земельного сервітуту на ділянці?

Зазначені питання земельно-технічної експертизи можуть бути вирішені за умови наявності відповідної правовстановлювальної та технічної документації, зокрема результатів виконання топографо-геодезичних робіт, які проводяться фахівцями-землевпорядниками з використанням відповідного обладнання та бази даних.

Для вирішення питань земельно-технічної експертизи експерту необхідно надати правовстановлювальну та технічну документацію із землеустрою на земельну ділянку. У разі неможливості експертом

самостійно виконати топографо-геодезичні роботи результати таких робіт повинні бути надані на дослідження органом, який призначив експертизу (залучив експерта). Для вирішення питань щодо визначення технічної можливості розподілу (порядку користування) земельними ділянками та надання варіантів такого розподілу (порядку користування) експерту, крім зазначених документів, необхідно надати правовстановлювальні документи на об'єкти нерухомого майна (будівлі, споруди тощо), що розташовані на земельній ділянці, дані щодо користування співвласниками об'єктами нерухомого майна або їх частинами, дані щодо часток співвласників, матеріали технічної інвентаризації [171].

Висновки до розділу 2

1. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України розглядаються як системи криміналістично значущих обставин події та умов розслідування. Їх особливості визначаються змістом та обсягом даних та відомостей про подію, джерелом їх надходження. Залежно від цього визначаються способи практичної реалізації завдань розслідування (алгоритми дій слідчого). А саме: 1) якщо зміст первинної інформації визначений заявою особи, якій відомо про правопорушення, задачі розслідування: з'ясувати чи дійсно мала місце подія і чи має вона ознаки кримінального правопорушення; чи існує зв'язок між потерпілим і певним об'єктом (будівлі, споруди – користувач, промислова продукція – споживач); чи не сталась подія внаслідок порушення (необережності) з боку потерпілого; чи належить об'єкт до предмету злочину (будівля, споруда, промислова продукція), передбаченого ст. 275 КК України; який нормативний порядок і вимоги безпеки до виготовлення промислової продукції, зведення об'єкта будівництва; на якій стадії було допущене порушення і в чому воно полягало; хто відповідальний за

дотримання вимог безпеки на цій стадії; чи є причинний зв'язок між діями певної особи (осіб) та шкідливими наслідками; 2) про виявлене порушення повідомили органи нагляду (контролю), задачі розслідування: встановлення нормативної моделі виробничої діяльності; спростування/підтвердження ознак кримінального правопорушення; встановлення причин і обставин порушення, осіб, які його допустили; встановлення причинного зв'язку між діями особи (осіб) та шкідливими наслідками; 3) ознаки кримінального правопорушення були виявлені при розслідуванні іншого кримінального правопорушення, задачі розслідування: підтвердження/спростування ознак кримінального правопорушення; з'ясування обставин події; встановлення нормативної моделі діяльності; встановлення осіб, які вчинили порушення; встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) особи (осіб) та шкідливими наслідками. Передбачено можливість коригування алгоритмів залежно від обставин провадження.

2. На основі законодавчого визначення предмета доказування (ч. 1 ст. 91 КПК України) та власних наукових результатів (криміналістична характеристика злочинів, передбачених ст. 275 КК України) сформульовано перелік обставин, які підлягають встановленню і розкрито їх зміст. А саме: 1) чи мало місце порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд (відмежування від інших злочинів, можлива роль потерпілого або інших осіб у механізмі події), чи належить об'єкт до визначених законом категорій «промислова продукція», «будівлі», «споруди»; законодавче визначення характеристик промислової продукції, будівель, споруд за ознакою безпеки; 2) визначення належності та місця конкретної виробничої діяльності у одному або декількох етапах життєвого циклу промислової продукції або будівель, споруд, що зазначені у ст. 275 КК України, формулювання точних посилань на нормативні акти; 3) причинний зв'язок між діями, бездіяльністю

особи та суспільно небезпечними наслідками (обов'язок виконувати певні дії, його нормативне закріплення, можливість виконувати обов'язки).

3. За результатами вивчення матеріалів правозастосовної практики встановлено, що у кримінальних провадженнях спеціаліста (спеціалістів) залучають: 1) для надання консультацій з питань організації різних видів виробництва, послідовності та змісту етапів виробничої діяльності, нормативної регламентації; 2) під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій для роз'яснення термінології, змісту нормативних документів, визначення послідовності допитів, підготовки запитань для допиту, експертизи, надання допомоги у обґрунтуванні клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, обшуку, огляду, роз'яснення порядку діяльності органів ринкового нагляду; 3) для надання допомоги при проведенні слідчих (розшукових) дій: роз'яснення питань щодо виробничої діяльності, можливих місць знаходження документів, кола осіб, які несуть обов'язок щодо дотримання правил, тлумачення вузькоспеціалізованих понять та їх відношення до певних обставин. За галузевою належністю визначено перелік державних органів, установ, організацій, спеціалісти яких можуть бути залучені до розслідування.

4. Проводяться наступні експертизи: будівельно-технічна для з'ясування питань, що пов'язані з технічною складовою будівництва (причини руйнування будівель, споруд, механізм деструктивних процесів, визначення видів, якості та обсягу виконаних робіт, технічного стану, якості будівельних робіт та будівельних матеріалів) та його нормативним забезпеченням (відповідність будівельної документації та будівельних об'єктів вимогам нормативних актів) 92 %; судово-медична для з'ясування причинного зв'язку між порушенням правил і шкодою здоров'ю, для встановлення причини смерті 87 %; товарознавча для визначення товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері, визначення змін показників якості товарної продукції; встановлення способу виробництва

товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника, визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил 5 %.

Обґрунтовано доцільність використання можливостей комплексних експертиз, що дозволяє одночасно застосувати декілька видів спеціальних знань. Розкрито потенційні можливості вирішення завдань розслідування за допомогою проведення експертиз з безпеки життєдіяльності; матеріалів, речовин та виробів; земельно-технічної.

Визначено орієнтовні переліки запитань та об'єктів, які потрібно надати для проведення експертизи із урахуванням типових недоліків, які допускають слідчі при призначенні експертиз.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

3.1. Огляд місця події при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Як і для більшості кримінальних проваджень, проведення огляду місця події (ОМП) при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України має важливе значення. За умови вчасного та якісного проведення цієї слідчої (розшукової) дії можливо віднайти сліди злочину, з'ясувати його обстановку, спосіб учинення. Отримані дані та відомості зазвичай становлять основу для слідчих версій, визначення напрямку та тактики початкового етапу розслідування, дозволяють провести експертні дослідження.

У криміналістичній літературі представлено детальні рекомендації щодо тактики проведення ОМП із застосуванням криміналістичної техніки для різних видів злочинів [6, 13, 21, 68, 78, 88, 89, 91, 92, 118, 143, 146, 147, 152, 155, 194]. Утім, переважно вони стосуються так званих злочинів загальнокримінальної спрямованості, які у структурі злочинності є найбільш численними. Окремі з цих рекомендацій можуть бути застосовані під час проведення ОМП при розслідуванні досліджуваної категорії злочинів, зокрема ті, що стосуються огляду трупа, застосування засобів криміналістичної техніки, правил фіксації доказової інформації та ін.

Коротко розглянемо деякі з цих положень.

Як зазначається у літературі, сутність огляду полягає у тому, що слідчий за допомогою органів відчуття переконується у існуванні і характері фактів, що мають доказове значення.

Під час огляду слідчий не лише спостерігає, а й проводить різні вимірювання та обрахунки, порівнює об'єкти, що спостерігаються як між собою, так і з іншими об'єктами і явищами, у певних межах експериментує з досліджуваними об'єктами, і нарешті, описує і фіксує все, що вияв він і інші учасники огляду. Під час слідчого огляду широко застосовуються спеціальні методи криміналістики, особливо техніко-криміналістичні методи роботи зі слідами та іншими речовими доказами.

У процесі огляду виявляється і досліджується значна частина важливих слідів злочину і злочинця та інших речових доказів. Результати огляду, особливо такого його виду, як огляд місця події, дозволяють слідчому визначити напрям розслідування, уявити механізм розслідуваної події, особи злочинця.

Існують наступні види огляду: огляд місця події; зовнішній огляд трупа на місці його виявлення; огляд предметів; огляд документів; огляд тварин; огляд ділянок місцевості і приміщень, які не є місцем події.

Огляд місця події – це невідкладна слідча дія, що спрямована на встановлення, фіксацію, та дослідження обстановки місця події, слідів злочину і злочинця та інших фактичних даних, що дозволяють у сукупності з іншими доказами зробити висновок про механізм події та інші обставини події, що розслідується. Об'єктами, що підлягають дослідженню є: місце, з яким пов'язане уявлення про подію, – ділянка місцевості або приміщення, тобто власне місце події; обстановка місця події; труп; сліди злочину і злочинця; інші предмети або документи, що знаходяться на місці події. [1, с. 549, 551, 554].

Місцем події в кримінально-процесуальному розумінні може бути певна ділянка території, суші, водної поверхні та дна водоймища (акваторії),

приміщень, де скоєне кримінальне правопорушення або знайдені матеріальні наслідки його, наприклад, місце заховання потерпілого. Зустрічаються «пересувні» місця події – це залізничні й трамвайні вагони, автобуси, морські та річкові судна. За одним злочином може виявитись декілька місць події, оскільки злочин може бути вчинено як у місці знайдення речових доказів, так і в інших місцях. Місце події досліджується з метою визначення його територіальних, географічних, топографічних координат місця події (прив'язка), а також характеристики цієї місцевості, вивчення загальної обстановки в межах місця події, виявлення фіксації. Попереднього дослідження об'єктів, які, можливо, є носіями інформації про злочин або злочинця; збирання, аналізу даних для висування й перевірки слідчих версій, що вже маютьс'я або побудови нових. У ході огляду вирішуються завдання, пов'язані зі з'ясуванням сутності події (був злочин чи сталась інша подія), місця вчинення злочину, мотивів і цілей злочину, способу, засобів і часу вчинення, шляху проникнення осіб на місце події, дій, що вони вчиняли скільки їх було, ознак цих осіб, як довго перебували на місці події, які сліди залишили тощо.

Огляд може вестись по спіралі – від центру до периферії (ексцентричний метод), від периферії до центру (концентричний метод) або фронтально – від одного краю місця події до другого по секторах або квадратах. Якщо, наприклад, на місця події знайдено труп, то огляд доцільно починати з нього й іти до периферії, оскільки характер тілесних ушкоджень, виявлених на трупі, припущення щодо знарядь, якими вони були завдані, дають змогу більш цілеспрямовано вести дослідження навколишньої місцевості.

Від периферії до центру можна здійснювати огляд тоді, коли на місці події немає чітко означеного центру й огляд пов'язаний із пошуком слідів підходу або відходу злочинця з місця події або пошуком інших слідів і речових доказів.

Фронтальний (лінійний) метод застосовується частіше всього під час огляду значної території на відкритій місцевості.

Загальний огляд проводиться без зміни обстановки на місці події. Предмети, які знаходяться там, не пересуваються, не беруться в руки й саме тому цю стадію огляду називають статичною [90, с. 253, 256].

Законодавче визначення огляду, його види, мета, учасники та порядок проведення наведені у ст. 237 КПК України. А саме: з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів.

Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами КПК України, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи.

Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів.

Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду.

При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування.

Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном [93].

У нормативно-правових документах деталізовано порядок дій слідчого та інших учасників СОГ на місці події.

Так, слідчий на місці події:

керує діями інших членів СОГ та відповідає за якість проведення огляду місця події; разом з іншими членами СОГ, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду;

за необхідності після початку кримінального провадження допитує про обставини вчиненого кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження; надає письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Працівник оперативного підрозділу на місці події:

здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збору відомостей, що можуть бути використані як докази;

установлює час, місце і обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість осіб, які його вчинили, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або при подоланні перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок руху осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, інші відомості, необхідні для їх встановлення; використовує наявні джерела оперативної інформації з метою розкриття кримінального правопорушення;

негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій;

виконує письмові доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого.

Інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) на місці події:

надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок;

з використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування,

звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей;

виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення;

проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення;

відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених про це даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього.

Дільничний офіцер поліції (поліцейський патрульної поліції) на місці події:

до прибуття СОГ забезпечує охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопорушення та в разі необхідності організовує надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам;

з'ясовує обставини вчиненого кримінального правопорушення, установлює свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збирає інші відомості, що можуть бути використані як докази;

інформує уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання;

з прибуттям СОГ негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [129].

Вивчення правозастосовної практики показало, що слідчі в цілому обізнані про загальні тактичні прийоми проведення ОМП та застосовують їх. Водночас, виявлені недоліки та помилки, пов'язані з браком знань,

необізнаністю про тактичні особливості огляду специфічних об'єктів. Так, типовими недоліками визначено:

неповне, неточне відображення у протоколі ОМП обставин події (внаслідок незнання або неправильного використання термінології, необізнаності про будову специфічних об'єктів) 75 %;

проведення ОМП без участі профільного спеціаліста (технологи, інженери, будівельники), коли у цьому є необхідність 46 %;

неправильне визначення меж огляду, у т.ч. не проведення огляду територій та об'єктів, пов'язаних з місцем події 42 %;

незастосування науково-технічних засобів або недостатнє їх застосування (переважно застосовується тільки фото і відеозйомка) 39 %;

помилки у фіксації виявлених об'єктів і слідів, вилучення об'єктів, які не стосуються розслідуваної події 34 %;

не проведення ОМП (зазвичай, якщо йдеться про створення загрози життю або здоров'ю внаслідок недодержання вимог безпеки на стадіях конструювання промислової продукції, проектування будівель і споруд. Слідчі обмежуються лише вивченням документації) 2 %.

Отже, виявлені недоліки зумовлені відсутністю у слідчого знань щодо специфіки огляду певних об'єктів, особливостей слідової інформації, обмеженістю термінологічного апарату, необізнаністю про можливості використання спеціальних знань.

Як свідчить практика, при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України об'єкти огляду можуть бути різноманітними. Так, наприклад, промислова продукція являє широкий перелік предметів різного призначення та будови. Кожна одиниця промислової продукції має певні ознаки, які мають бути виявлені під час огляду, що дозволить у подальшому ході розслідування визначити її виробника, а також чи дотримано вимоги щодо її безпеки під час її конструювання, виготовлення, зберігання.

Слід зазначити, що огляд місця події може відбуватись на різних стадіях життєвого циклу промислової продукції, проте алгоритм дій слідчого зазвичай буде подібним. Відмінності полягатимуть у необхідності встановлення стадії життєвого циклу продукції та врахування її особливостей (ступінь готовності, вимоги якості, безпеки).

Має значення також безпосередня обстановка на місці події. Якщо йдеться про виробничий процес, то під час проведення огляду доцільно користуватись рекомендаціями, що запропоновані в літературі [163].

Оскільки особливості проведення огляду місця події при розслідуванні досліджуваних злочинів у спеціальній літературі не описані, ми вивчали матеріали слідчої практики та діяльності контролюючих органів, спеціалізовану нормативно-правову базу, що дозволило визначити низку таких особливостей.

Отже, під час проведення ОМП потрібно звернути увагу на наступні обставини та дані (для промислової продукції):

- виробник, марка, модель, артикул, модифікація. Ці дані можуть бути з'ясовані при зовнішньому огляді продукції і зазвичай зазначені на самому виробі або на упаковці;

- наявність знака відповідності технічним регламентам, ідентифікаційного номеру, що надається органом з оцінки відповідності. Якщо такі дані відсутні, не обов'язково має місце порушення, можливо для цього виду продукції технічними регламентами не передбачено таке нанесення. З метою з'ясування цих обставин, у протоколі ОМП потрібно зафіксувати наявність/відсутність зазначених даних;

- супровідна документацію (зазвичай це інструкція з користування). Особлива увага має бути приділена етикеткам, маркуванню, іншим позначкам (при подальшому розслідуванні з'ясовуються вимоги технічних регламентів та відповідність цим вимогам зазначених характеристик), загальний опис продукції та схема (креслення) конструкції виробу;

– декларація про відповідність (аналогічно з попередніми пунктами, фіксується факт її наявності/відсутності, що у подальшому зіставляється з вимогами технічного регламенту).

Отже, можна визначити основні напрями огляду:

встановлення і фіксація даних, що дозволяють або допоможуть ідентифікувати продукцію;

встановлення і опис невідповідності продукції встановленим вимогам;

встановлення і фіксація даних про походження і ланцюг постачання продукції.

У наведених положеннях зосереджено увагу на «технічній» складовій огляду, тобто вказано лише на специфічні ознаки промислової продукції, які мають значення для встановлення обставин провадження.

Утім, переважно, об'єктами огляду при розслідуванні цих злочинів є будівлі і споруди, а також різноманітні приміщення (будівельні склади, майданчики, бази та ін.).

При огляді цих об'єктів, на нашу думку, крім наукових положень, що стосуються тактики проведення огляду, доцільно брати до уваги та у окремих випадках запозичити напрацювання фахівців, які здійснюють обстеження будівель і споруд у передбачених законом випадках. Наприклад, проведення обстежень відповідно до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва у якому визначено механізм проведення обстеження прийнятих в експлуатацію в установленому законодавством порядку об'єктів будівництва з метою оцінки їх відповідності основним вимогам до будівель і споруд, визначеним відповідним технічним регламентом, та вжиття обґрунтованих заходів до забезпечення надійності та безпеки під час експлуатації об'єктів протягом усього періоду їх існування [122].

Відповідних фахівців також доцільно залучати як спеціалістів до проведення ОМП.

У випадку, якщо є можливість попереднього вивчення технічної документації на об'єкт, потрібно приділити цьому питанню окрему увагу. Якщо така можливість відсутня, то до цього потрібно повернутись під час підготовки до додаткового або повторного огляду. Так, якщо йдеться про житловий будинок, вивченню підлягають такі основні документи, що являють склад технічної документації:

- технічний паспорт на квартирний (багатоповерховий) житловий будинок;
- проектно-кошторисна документація зі схемами влаштування внутрішньобудинкових мереж водопостачання, каналізації, центрального опалення, тепло-, газо-, електропостачання тощо;
- акти державної комісії про приймання жилого будинку в експлуатацію;
- паспорти котельного господарства, котлові книги, у разі наявності вбудованих та прибудованих котелень;
- паспорти ліфтового господарства;
- акти приймання-передачі жилого будинку у разі зміни його власника чи балансоутримувача.

Технічна документація коректується в міру зміни технічного стану будинку, переоцінки основних фондів, проведення його капітального ремонту або реконструкції, переобладнання, перепланування та зміни цільового призначення будинку, квартири (кімнати).

До складу документації, яка ведеться виконавцями послуг, входять:

- кошториси, описи робіт на поточний і капітальний ремонт;
- акти технічних оглядів;
- журнали заявок жителів;
- протоколи вимірювань опору електромереж (за наявності);
- протоколи вимірювань вентиляції [130].

Якщо огляд проводиться безпосередньо після повідомлення про, наприклад, руйнування будинку, то зазвичай можлива лише фіксація зовнішніх ознак та очевидних дефектів, згодом доцільно провести додатковий огляд після відповідної підготовки, яка включає вивчення об'єкта за документами, у яких відображено об'ємно-планувальні і конструктивні рішення, геодезичною документацією, даними інженерно-геологічних вишукувань, проектної та технічної документації тощо.

Огляд слід проводити у такій послідовності:

загальний огляд – виявлення загальних зовнішніх ознак та орієнтовна оцінка технічного стану об'єкта. Під час візуального огляду особливу увагу потрібно звернути на видимі дефекти і пошкодження. Необхідно зважати на те, що такі дефекти і пошкодження можуть виникнути внаслідок недотримання вимог безпеки під час проектування та будівництва та знижувати міцність, стійкість і жорсткість будівельних конструкцій та експлуатаційні показники елементів інженерних мереж і систем об'єкта. Тому вони підлягають ретельному вимірюванню, фотофіксації та зазначенню на схемі (з прив'язкою). Вимірюванню підлягають геометричні параметри об'єктів, будівельних конструкцій, інженерних мереж і систем, їх елементи і вузли. Для цього достатньо простих технічних засобів: лінійка, щуп, штангенциркуль. У випадку очевидних руйнувань, слідчий діє за такою самою схемою. Отже, на цьому етапі огляду здійснюється: 1) виявлення дефектів та пошкоджень, опис їх характеру, локалізації із детальною фотофіксацією та прив'язкою до загальної схеми; 2) опис загального стану будівлі (споруди) із зазначенням про інші аварійні ділянки, деформації, які виявлені (прогин, крен, вигин, злам, тріщини, оголення та пошкодження арматури тощо); 3) обстеження та опис прилеглої території та об'єктів, що там розміщені. Правильно зафіксована інформація про дефекти і пошкодження для різних будівельних конструкцій часто може бути достатньою для встановлення причини їх виникнення.

На цьому етапі визначається доцільність і послідовність подальших досліджень, складається програма детального огляду, визначається потреба у залученні спеціалістів;

детальний огляд – здійснюється із урахуванням конструктивних особливостей будівлі та наявних дефектів і пошкоджень і включає вимірювальні роботи.

Доцільно здійснити інструментальне визначення параметрів дефектів і пошкоджень (зазвичай для цього потрібна допомога спеціаліста).

При інструментальних обстеженнях спеціалісти можуть застосовувати спеціальні прилади і обладнання, що дозволить невідкладно з'ясувати дані про поточний стан конструкцій (деформації, міцність, утворення тріщин, вологість), зокрема нівелір, теодоліт – визначення об'ємної деформації будівлі; вимірювач прогинів – визначення прогинів і переміщень; динамометричні кліщі – визначення міцності бетону, склерометр – визначення міцності розчину; ультразвукові, радіометричні прилади – визначення прихованих дефектів матеріалу конструкції; термощуп, теплометр – визначення теплозахисних якостей стінового огородження; шумомір, спектрометр – визначення звукопровідності стін та перекриттів; вібрмарка, віброграф Гейгера, осцилограф – визначення параметрів вібрації та ін.

Спеціаліст надає допомогу слідчому при вилученні слідів злочину та зразків матеріалів, які згодом можуть бути направлені для проведення експертизи. Це можуть бути: керни із залізобетонних конструкцій для визначення класу бетону; цегла, камінь, пластин розчину для визначення марок цих матеріалів; арматура і метал для визначення хімічного аналізу; проби ґрунту з шурфів для визначення фізико-механічних характеристик.

Залежно від обставин події та об'єкта огляду, до його проведення можуть залучатись декілька фахівців різних спеціальностей.

Як було зазначено, об'єкти огляду можуть бути різноманітними, у кожному випадку під час огляду слід зважати на конструктивні особливості об'єкта, його зв'язок з іншими об'єктами та оточуючим середовищем.

На прикладі житлового будинку розглянемо основні складові опису такого об'єкта у протоколі ОМП.

1. Загальна характеристика будинку.

Адреса будинку (вулиця, номер). Матеріал, кількість поверхів (наприклад, цегляний п'ятиповерховий). За наявності документів (технічний паспорт будинку) зазначається загальна площа приміщень та інші характеристики (розташування несучих стін, наявність підвалу, міжповерхові перекриття, дах, стропильна система, зазначається матеріал, з якого виготовлені ці конструкції). У випадку, якщо технічна документація на момент огляду не доступна, описуються загальні параметри, що встановлені за допомогою візуального огляду. Зазначаються дані про прилеглу територію та забудову.

2. Характер і місце руйнування, пошкодження із зазначенням його місця та даних вимірювань.

Наприклад, обвалення частини цегляної кладки простінків несучої стіни 1 поверху 1 під'їзду з боку фасадної частини будівлі. Руйнування цегляної кладки з зовнішнього боку складає 380 мм, з внутрішнього боку окремими місцями до 120 мм. Наявні тріщини на внутрішніх стінах і перегородках. По усій висоті фасаду житлового будинку 1 під'їзду наявні тріщини у віконних простінках. В деяких місцях встановлено випинання облицювального шару зовнішніх стін будівлі; руйнування цегляної кладки і штукатурного шару цокольної частини будівлі, захисного шару бетону і корозія арматури віконних перемичок: виявлені тріщини у вимощенні, щілини між вимощенням і стіною будівлі, вертикальні і похилі тріщини на зовнішніх стінах.

Приклад опису стану будівлі з судового рішення.

15.09.2017 року слідчим Полтавського ВП ГУНП в Полтавській області було проведено огляд за участю експерта Полтавського відділення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз та головного інспектора будівельного нагляду інспекційного відділу № 2 Департаменту Держаної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області, із застосуванням відеокамери та фотоапарату, об'єкту, а саме відповідно до проектної документації - «будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони» та згідно реєстру знаходиться громадський будинок (спортивний комплекс з басейновою зоною), що розташований за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А. В ході огляду встановлено, що благоустрій території поблизу будівлі не завершений, у приміщенні мають незавершені роботи з внутрішнього оздоблення, електромонтажні, вентиляційні, сантехнічні, роботи з оздоблення, до того оглянувши ліфт виявлено, що відсутня частина огорожувальних конструкцій [174].

3. Фіксація та вилучення слідової інформації та зразків для подальших досліджень. Технічна складність об'єктів огляду (будівлі, споруди, окремі елементи будівельних конструкцій, механізми та ін.), недостатнє володіння спеціальною термінологією – ускладнюють відображення у протоколі значущих обставин. Тому фіксація ОМП тут має особливе значення.

Окрему увагу потрібно приділити питанням безпеки учасників слідчої (розшукової) дії та інших осіб, адже об'єктом огляду можуть бути будівлі і споруди, що частково зруйновані і становлять небезпеку для оточуючих. Тому доступ до місця події потрібно обмежити, на місці події дотримуватись правил безпеки на будівництві та застосовувати захисні засоби. Консультацію щодо безпеки на об'єкті може надати відповідний спеціаліст.

Отже, послідовність огляду місця події та зміст його стадій можна представити у наступному вигляді:

1) вивчення документації (за можливості), що передбачає ознайомлення з технічною документацією (ці дані надалі використовуються для визначення відповідності конструктивних та інших рішень і експлуатаційних характеристик нормативно-правовим вимогам та змінам природного, техногенного середовища, що відбулись за період експлуатації);

2) встановлення осіб, які мають стосунок до будівництва та експлуатації об'єкта;

3) візуальний (загальний) огляд об'єкта, прилеглих територій, забудови, елементів благоустрою;

4) огляд та обміри окремих частин будівлі (конструкції) за допомогою спеціальних приладів та методів моніторингу технічного стану;

5) виявлення та фотофіксація дефектів та пошкоджень;

6) вилучення слідової інформації, зразків для експертних досліджень;

7) складання схем, планів, креслень.

3.2. Огляд документів при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Найбільшу складність при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України становлять слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, що містять складову роботи з документами. Слідчі, які були опитані про проблеми розслідування цих злочинів, практично у кожному випадку наголошували на документальній складовій, а саме: 1) значний масив документації та специфічність її змісту, що потребує багато часу для пошуку та опрацювання 93 %; 2) складність у точному встановленні документів, які мають значення, відношення до певної ситуації 85 %; 3) проблеми, пов'язані із визначенням місця знаходження документів 54 %; 4) виявлення зв'язку та ієрархії документів 52 %.

Вивчення матеріалів правозастосовної практики дозволило виявити низку недоліків роботи з документами: 1) опрацювання лише тих документів, які надають учасники провадження, тобто відсутність ініціативи у отриманні інших документів, які мають значення для провадження; 2) поверхневе, безсистемне, без логічного зв'язку вивчення документації, що має наслідком передчасні та/або необґрунтовані висновки; 3) невміння правильно використовувати наявну документальну інформацію при обґрунтуванні клопотань про проведення процесуальних дій, під час допитів, оглядів; 4) незалучення спеціалістів для отримання консультацій при організації і проведенні огляду документів, або безініціативність та формалізм, що виявляється у фактичному перекладанні своїх обов'язків на спеціаліста.

У попередніх підрозділах було розглянуто систему різнорівневого нормативного регулювання питань безпеки у контексті предмета дослідження, що дає уявлення про її загальну структуру і зміст. Подальша робота спрямована на отримання і опрацювання документів, у яких відображено стан виконання згаданих вимог.

Зважаючи на специфіку обстановки учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України, а насамперед часу учинення злочину, а також різного нормативно-правового регулювання та документального супроводу етапів життєвого циклу промислової продукції та будівель і споруд, тактику огляду документів слід визначати із урахуванням цих особливостей, де головним завданням завжди є всебічне, докладне, послідовне опрацювання документів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження та подальшого використання отриманих даних.

Як і для інших слідчих (розшукових) дій, під час проведення огляду документів застосовуються криміналістичні прийоми та рекомендації загального характеру.

Наприклад, щодо встановлення і фіксації визначених К.О. Чаплинським певних ознак, які:

– індивідуалізують документ за змістом: найменування, реквізити, наявність підписів, печаток і штампів, серійний номер і дата складання, слова, з яких починається та закінчується документ, стислий зміст;

– індивідуалізують документ за формою: характер позначень (слова, цифри, малюнки тощо), спосіб виконання письмових знаків (рукописний, машинописний, типографський);

– індивідуалізують матеріал документа: найменування матеріалу, колір, розміри, щільність, характер пошкоджень, ознаки способів відновлення цілісності документа;

– вказують на підробку документа: підчищення, дописування, виправлення, травлення, змивання тексту, копіювання, переклеювання фотокарток або заміна окремих частин документа;

– вказують на зв'язок документа зі злочинною подією за іншими якостями [186, с. 40].

Специфіка розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України полягає у тому, що винятково документальне підтвердження повноважень, обов'язків певної особи та факту виконання/не виконання дій може бути покладне в основу доказування. Законодавець зобов'язує не тільки зазначити які саме норми, правила були порушені, а й хто їх порушив, у чому це порушення полягало і чи є зв'язок між діями особи та наслідками, а це, у даному випадку, можливо лише шляхом отримання і опрацювання документів.

Отже, за загальним правилом, огляд документів включає: 1) зовнішній огляд документа; 2) вивчення і аналіз його змісту.

Зовнішній огляд документа передбачає встановлення таких даних: назва, походження, реквізити документа. На цій стадії також приділяють увагу ознакам підроблення або зміни тексту, реквізитів документів. Якщо документ має ознаки матеріальної фальсифікації або зберіг сліди злочинної діяльності, робота з ним проводиться із урахуванням цих обставин та за правилами

поводження з речовими доказами (особливі умови зберігання, процесуальне оформлення, оцінка перспектив експертних досліджень).

Як було зазначено, основними проблемами на практиці є правильне визначення документів, які мають стосунок до події, опрацювання їх змісту та оцінка доказового значення. Тому, убачається доцільним визначити криміналістичну класифікацію документів, що дозволить правильно оцінювати місце документу у системі виробничої документації і його зв'язок з іншими документами, а також визначати пріоритети та межі у вивченні документів для отримання якомога більшої кількості достовірних, належних і допустимих доказів.

З цією метою було проведено аналіз законодавства та правозастосовної практики та визначено криміналістичну класифікацію документів, яка може використовуватись у практичній діяльності для розширення можливостей збирання доказів не тільки під час проведення огляду документів, а й і при проведенні інших слідчих (розшукових) та процесуальних дій, що передбачають необхідність роботи з документами. Класифікація включає всі значущі групи документів. У окремих групах наведено детальні переліки задля наочності і з урахуванням видів діяльності.

Правовстановлюючі та реєстраційні документи – це документи, які підтверджують законність здійснення господарської діяльності, віднесення діяльності підприємства до певних видів (переліків) (наприклад, Переліку робіт з підвищеною небезпекою).

Дозвільно-ліцензійні, декларативно-дозвільні документи підтверджують юридичну і фактичну можливість суб'єкта господарювання виконувати певні роботи.

Документи, що відображають вимоги і порядок організації певного виробництва (за стадіями). Ці документи відображають юридичну складову виробничої діяльності, тобто визначають яким чином має здійснюватись така діяльність.

Так, наприклад, проектна документація на будівництво об'єктів розробляється з урахуванням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних, будівельних норм, державних стандартів і правил, проходить експертизу проектної документації. Відхилення від цих вимог не допускається. Проектна документація завжди відображає заходи і вимоги комплексної безпеки. У ній також залежно від виду робіт визначається обсяг і склад контролю. Слід також мати на увазі, що Примірники державних будівельних норм разом з їх справами та примірники галузевих будівельних норм зберігаються у центральному фонді будівельних норм [131]. Актуальність цих документів підтверджується постійно у зв'язку зі змінами або втратою чинності будівельних норм (із зазначенням відповідних наказів).

Зважаючи на вимогу постійного зберігання контрольних примірників будівельних норм разом з їх справами, існує об'єктивна можливість отримати ці документи та визначити їх зміст на час (період), що цікавить слідство. Звернення до цієї інформації забезпечить слідчого потрібними даними, які мають бути ретельно вивчені і зіставлені з іншими документами.

Документи, що визначають статус певних осіб як учасників виробничої діяльності, їх доказове значення полягає у тому, що вони дозволяють встановити коло осіб, які мають стосунок до певних процесів і дій, що цікавлять слідство, визначити фактичну і юридичну можливість виконання таких дій у межах своїх обов'язків. Це – організаційні документи, штатний розклад, наказ про призначення, посадові інструкції, положення (наказ) про розподіл обов'язків, порядок звітності, контролю, професійно-кваліфікаційні вимоги до працівників.

Документи, що відображають напрями і зміст внутрішнього контролю. Зважаючи на важливість дотримання правил безпеки, законодавцем передбачено обов'язковий внутрішній контроль, який здійснюється на всіх стадіях життєвого циклу промислової продукції, будівель і споруд. Огляд

цих документів спрямований на встановлення фактів відхилення від нормативних вимог, які були зафіксовані засобами внутрішнього контролю, що дає можливість з'ясувати зв'язок порушення та його наслідки. Це виробничий контроль вхідний контроль проектної документації (перевірка комплектності, технологічності проектних рішень, відповідність умовам виконання будівельних робіт на об'єкті будівництва), вхідний контроль конструкцій, виробів, матеріалів та устаткування (встановлення відповідності продукції вимогам проектної і нормативної документації), операційний контроль будівельних процесів (забезпечує своєчасне виявлення дефектів для вжиття заходів щодо їх усунення та запобігання), приймальний контроль будівельних робіт та їх результатів (перевірка якості відповідальних конструкцій та закінчених будівельних робіт) та вимоги щодо авторського та технічного нагляду.

Виконавча документація. У цих документах зазвичай відображено дані і відомості про фактичний стан виконання певних робіт, а обов'язковий характер такої документації спрощує задачу слідчого щодо визначення їх переліку.

Для визначення обов'язкового переліку виконавчої документації, можна звернутись до відповідних ДБН (будівництво) та стандартів, вимог (промислова продукція) (Додаток В). Так, для будівельного виробництва обов'язковими документами є: а) загальний журнал робіт; б) спеціальні журнали з окремих видів робіт, перелік яких встановлюється в проекті організації будівництва в залежності від видів робіт; в) журнал авторського нагляду та звітна документація щодо виконання робіт з науково-технічного супроводу (за наявності на об'єкті будівництва науково-технічного супроводу); г) акти на закриття прихованих робіт; д) акти проміжного прийняття відповідальних конструкцій; е) виконавчі схеми; ж) документи щодо випробувань та лабораторного контролю матеріалів та конструкцій; і) акти випробування устаткування, інженерних систем, мереж та обладнання;

к) інша документація, передбачена нормативними документами на виконання конкретного виду будівельних робіт. документи, що підтверджують відповідність вимогам проекту, стандартів, технічних умов, якості використаних матеріалів, виробів, конструкцій.

Документи, пов'язані зі здійсненням контрольно-наглядової діяльності органами ринкового нагляду можуть містити дані і відомості, що мають стосунок до розслідуваної події, оскільки під час здійснення заходів нагляду уповноважені органи, серед іншого, виявляють факти порушення вимог безпеки та фіксують їх у відповідних документах. Так, на підставі рішень органів ринкового нагляду проводяться перевірки характеристик промислової продукції, що включають вивчення документів, які можуть мати значення для встановлення обставин порушення. Такими документами є:

- 1) декларація про відповідність; 2) супровідна документація, що додається до відповідної продукції (включаючи інструкцію щодо користування продукцією); 3) загальний опис продукції та схема (креслення) конструкції виробу, а також повний склад технічної документації на відповідну продукцію, передбачений технічним регламентом; 4) документи щодо системи якості чи системи управління якістю; 5) висновки експертиз та протоколи випробувань зразків відповідної продукції, відібраних (узятих) у межах здійснення ринкового нагляду і контролю продукції; 6) документи, що дають змогу відстежити походження відповідної продукції та її подальший обіг (договори, товарно-супровідна документація тощо); 7) документи і матеріали щодо стану виконання суб'єктом господарювання рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, у тому числі в межах моніторингу дій суб'єктів господарювання, що вживаються ними для вилучення відповідної продукції з обігу та/або її відкликання; 8) повідомлення та інша інформація, надана суб'єктами господарювання, органами доходів і зборів, органами з оцінки відповідності; 9) інші документи та матеріали, звернення, одержані органами ринкового нагляду

[127]. Перевірки також можуть здійснюватись у торговельних та складських приміщеннях суб'єктів господарювання, у місцях використання продукції під час її монтажу та /або введення в експлуатацію. Документи органів державного ринкового нагляду: акти, складені за результатами перевірки характеристик продукції; акт перевірки стану виконання суб'єктом господарювання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів; рішення про відбір зразків продукції; рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів; рішення про знищення продукції або приведення її в інший спосіб до стану, що виключає її використання; Протокол про виявлене порушення вимог ст. 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та ст. 15 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції»; постанова про накладення штрафних санкцій [127].

Напрямок вивчення змісту документів перевірки можна визначати із урахуванням законодавчих положень, конкретизуючи його залежно від обставин провадження. Так, зміст перевірки характеристик продукції полягає у вивченні документів і інформації, що можуть мати значення для розслідування, наприклад, факти звернення органів ринкового нагляду до органів з оцінки відповідності щодо розгляду ними питання про обмеження сфери, призупинення чи скасування виданих ними документів про відповідність такої продукції; про некомпетентність призначених та/або акредитованих органів з оцінки відповідності, що видали документи про відповідність такої продукції, до органу, що призначає органи з оцінки відповідності, щодо обмеження сфери призначення, тимчасового припинення дії рішень про призначення таких органів з оцінки відповідності чи анулювання цих рішень або до національного органу України з акредитації щодо обмеження сфери акредитації, тимчасового зупинення дії чи скасування атестатів про акредитацію відповідних органів. Припис про усунення порушень, пояснення, заперечення інша інформація суб'єктів

господарювання, що стосується конкретної продукції, якщо вона подавалась до органу ринкового нагляду [127].

Неофіційні документи – інші документи, що можуть стосуватись обставин провадження, але не створюються на виконання вимог законодавства. Це можуть бути чернетки, записи, розрахунки, особисте листування тощо.

Визначення місця таких документів у загальній системі документації та вивчення їх змісту дозволяє значно розширити можливості доказування.

Як було зазначено, визначена класифікація може бути використана також під час підготовки та проведення інших процесуальних дій, що передбачають роботу з документами.

Наступні приклади ілюструють таку можливість.

В провадження слідчого судді надійшло клопотання слідчого Полтавського ВП ГУ НП в Полтавській області лейтенанта поліції ОСОБА_1 про тимчасовий доступ до речей та документів, погоджене прокурором у кримінальному провадженні прокурором Полтавської місцевої прокуратури ОСОБА_2 В якому прохали: надати слідчому СВ Полтавського ВП ГУНП в Полтавській області лейтенанту поліції ОСОБА_1 тимчасовий доступ до оригіналів документів з подальшим їх вилученням, які знаходяться у розпорядженні Департаменту ДАБІ у Полтавській області за адресою: м. Полтава, вул. Гоголя, 25, а саме: оригінал декларації про початок виконання будівельних робіт «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72-А); оригіналу декларації про готовність об'єкта до експлуатації за №ПТ14317522165, зареєстрованої Департаментом Державної архітектурно - будівельної інспекції у Полтавській області від 01.06.2017 року з «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що

розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72-А); акт перевірки дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил виданий Департаментом Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області від 03.04.2017 року щодо «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р. Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72-А) та інші акти перевірки вказаного об'єкту, які здійснювалися Департаментом Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області з 03.04.2017 року по 01.06.2017 року; припис про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил від 03.04.2017 року будівельних робіт «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р. Кириченко, в разі наявності листи Департаменту Державної архітектурно-будівельної інспекції у Полтавській області про повернення декларацій про готовність об'єкту до експлуатації на доопрацювання «Реконструкції будівлі їдальні з трансформаторною підстанцією під спортивний комплекс з добудовою басейнової зони», що розташована за адресою: м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72 (з 12.09.2017 року м. Полтава, вул. Р.Кириченко, 72-А); оригіналу звіту про технічне обстеження; оригіналу акту готовності об'єкту до експлуатації; оригіналу довідки щодо розгляду документів, поданих для прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, та видачі сертифіката; оригінал платіжного доручення про внесення плати за видачу сертифіката [173].

Інший приклад.

Слідчий СВ Рівненського МВ УМВС України в Рівненській області лейтенант міліції Микитюк П.О. звернувся в суд із клопотанням про проведення обшуку за місцем будівництва житлового комплексу «Набережний квартал» на розі вулиць Степана Бандери та В'ячеслава Чорновола у м. Рівне, з метою відшукування та вилучення договорів підряду та субпідряду, проектної та дозвільної документації щодо проведення будівельно-монтажних робіт об'єктів будівництва житлового комплексу «Набережний квартал» розташованого на земельній ділянці на розі вулиць С.Бандери та В.Чорновола у м. Рівне, яка належна відповідно до державного акта на право власності на земельну ділянку серія ЯА № 692261, кадастровий № 5610100000:01:041:0067, для ТОВ «Дісан» (код ЄДРПОУ 32311815, м. Київ, вул. Академіка Туполєва, 17, 04128), а саме:

- 1) декларація про початок виконання будівельних робіт;
- 2) копії ліцензій всіх учасників будівництва у разі наявності (генпідрядної, генпроектувальної організації, субпідрядних організацій тощо);
- 3) копії кваліфікаційних сертифікатів (представників технічного нагляду, ГІПа, ГАПа, експертів);
- 4) копії наказів про призначення відповідальних осіб: технічного нагляду, авторського нагляду, виконавця робіт;
- 5) документ, що посвідчує право власності чи користування земельною ділянкою;
- 6) вихідні дані для проектування: містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки, дані інженерних вишукувань, технічні умови, завдання на проектування;
- 7) затверджена проектно-кошторисна документація в повному обсязі (зі змінами у разі наявності таких) відповідно до якої виконуються будівельні роботи;
- 8) копія висновку комплексної експертизи (у разі наявності);

9) копія наказу про затвердження проектної документації;

10) проектно-технологічна документація (проект організації будівництва, проект виконання робіт, технологічні карти на виконання робіт, схеми операційного контролю якості);

11) акт прийняття геодезичної розбивочної основи для будівництва;

12) акт закінчення позамайданчикових та внутрішньомайданчикових робіт та готовність об'єкта до початку будівництва;

13) виконавча документація (загальний журнал робіт, спеціальні журнали робіт(журнал робіт із монтажу будівельних конструкцій, журнал замонолічування монтажних стиків і вузлів, журнал зварювальних робіт тощо), акти на закриття прихованих робіт, акт проміжного прийняття відповідальних конструкцій, журнал авторського нагляду, виконавчі схеми, виконавчі геодезичні зйомки будівельних конструкцій тощо);

14) документи, що підтверджують відповідність вимогам проекту, стандартів, технічних умов та якість використаних на об'єкті будівництва матеріалів, виробів і конструкцій (журнал вхідного контролю; паспорти, декларації та сертифікати; результати лабораторних досліджень);

15) договори підряду та субпідряду на виконання будівельних робіт та договір про забудівлю земельної ділянки укладений з ТОВ «Дісан».

В обґрунтування клопотання вказував, що службові особи обслуговуючого кооперативу «Житлово-будівельний кооператив «Набережний квартал Рівне», що по вул. С. Бандери, 26, кв. 3 в м. Рівне, у серпні 2013 року, з порушенням будівельних норм та стандартів, без проектної документації та декларації на початок будівництва, розпочали будівництво житлового комплексу «Набережний квартал» на розі вулиць Степана Бандери та Чорновола у м. Рівне, чим створено загрозу настання тяжких наслідків [175].

Зважаючи на те, що документи, які можуть бути об'єктом огляду або іншим чином використовуються у кримінальному провадженні, являють

значний масив, відобразити їх у межах дисертаційного дослідження об'єктивно неможливо. Тому було сформовано інформаційний кейс, що включає перелік основних документів, що можуть мати значення для провадження. А задля швидкого і правильного визначення зв'язку цих документів із законодавством, діяльністю контрольно-наглядових органів, до кейсу включено також переліки законів та підзаконних актів, норм і стандартів та інші дані, що мають відношення до предмету дослідження.

3.3. Допит при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

Допит як один з основних засобів доказування у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 275 КК України широко застосовується у слідчій практиці.

У криміналістичній літературі значна увага приділяється особливостям організації і тактики проведення допитів при розслідуванні різних злочинів [7]. Залежно від злочину, виду допиту, його ситуації, особи допитуваного, зацікавленості у результатах розслідування, обсягу і характеру даних і відомостей, якими володіє слідство визначається тактика допиту.

Розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України у кожному випадку передбачає необхідність проведення допиту осіб, які пов'язані з виробництвом (у деяких випадках значної кількості таких осіб), а також тих, хто не має стосунку до нього.

Коло осіб, які підлягають допиту та тактика його проведення визначається і залежить від певних об'єктивних чинників. До них належать стадія виробничого процесу (у широкому розумінні), учасники, вид виробничої діяльності та ін.

Як свідчить практика, при проведенні допитів слідчі використовують загальні тактичні прийоми, що розроблені криміналістикою, описані у науковій літературі та застосовуються при розслідуванні інших злочинів.

Коротко зупинимось на деяких теоретичних положеннях.

Науковці переважно пропонують подібні визначення поняття допиту як процесу отримання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваної події. Коло обставин, які слідчий має намір з'ясувати називається предметом допиту. До них належать обставини, пов'язані із самою подією злочину (його спосіб, місце учинення, час, наслідки та ін.); що встановлюють або спростовують винуватість певних осіб, мотиви їх дій, що впливають на ступінь і характер відповідальності обвинуваченого, а також мають стосунок до характеру і розміру шкоди, завданої злочином.

Допитуваним можуть бути поставлені запитання: доповнюючі (з метою заповнити прогалини у отриманих показаннях, вони можуть бути спрямовані на деталізацію показань); уточнюючі (для конкретизації отриманих відомостей, їх деталізації); нагадуючі (мають на меті поновити у пам'яті допитуваного певні події, викликати асоціації); контрольні (з метою перевірки отриманих показань або отримання даних для такої перевірки); викриваючі (виявлення неправдивих даних, що є очевидними для слідчого. Їх постановлення зазвичай пов'язане із пред'явленням допитуваному достовірних доказів, що спростовують його показання) [1, с. 598–599; 602–603].

Особливу увагу завжди приділяють підготовці до допиту.

Як зазначено і літературі, незважаючи на різницю допитів, які обумовлюються процесуальним станом та іншими факторами, специфікою застосування тактичних прийомів, усе ж таки підготовка їх має багато спільних рис. Зокрема, спільним у підготовці до допиту є: визначення предмета допиту, тобто кола обставин, щодо яких необхідно отримати

показання; спеціальне вивчення матеріалів кримінальних проваджень; вивчення психологічного образу допитуваного та його взаємин з іншими учасниками процесу, насамперед з підозрюваним і потерпілим; забезпечення участі в допиті передбачених законом осіб; у виборі часу і створення нормальної обстановки допиту; у відібранні речових доказів та інших матеріалів, які можуть бути використані під час допиту, й інші питання [90, с. 278].

Як вже було зазначено, під час підготовки до допитів при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України практично у кожному випадку потрібно ознайомлюватись зі значною кількістю документів та нормативних актів щодо регулювання порядку розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання промислової продукції або проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд. Необхідно також мати уявлення про склад і зміст діяльності учасників цих процесів, розподіл їх відповідальності. Очевидно також, що спілкування з відповідної тематики потребує володіння спеціальною термінологією.

Опитування слідчих та вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що саме «професійна» складова допитів становить проблему на практиці. Так, типовим недоліками проведення допитів, що впливають на їх результативність у частині отримання доказової інформації є: відсутність підготовки до допитів; погане володіння термінологією; незалучення спеціалістів; відсутність ініціативи слідчого у детальному встановленні обставин порушення; помилки із визначенням осіб, яких потрібно допитати; неправильна послідовність (черговість) допитів.

У ч. 1 ст. 95 КПК України зазначено перелік суб'єктів, які можуть давати показання у кримінальному провадженні: підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, експерт. Змістом показань є відомі їм обставини у кримінальному провадженні, що мають значення для цього провадження.

У якості свідків можуть бути допитані: очевидці, особи, яким відомо про учинення злочину, учасники виробничої діяльності, які обізнані або брали участь у певних виробничих операціях, процесах, представники контрольно-наглядових органів, органів і служб, які здійснюють погодження, виконують експертизи, надають дозволи на проведення певної діяльності (робіт).

Потерпілі – це зазвичай сторонні для виробництва особи, які можуть бути споживачами промислової продукції, здійснювати експлуатацію будівель і споруд.

Підозрюваний – завжди має стосунок до виробництва, оскільки до його обов'язків належить дотримання правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Не зупиняючись на процесуальних вимогах до проведення допиту, видах допиту, теоретичних питаннях щодо етапів, ситуацій, предмету допиту та ін., оскільки вони детально описані у спеціальній літературі, зосередимо увагу на особливостях проведення допитів при розслідуванні досліджуваних злочинів.

Найбільша група допитуваних у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 275 КК України – свідки. Як убачається із наведеного вище, можна виокремити декілька категорій свідків. Їх допит потребує окремого підходу і має специфіку. Головним чином вона полягає у професійній складовій, що стосується характеру діяльності та обов'язків певних осіб. Отже, розглянемо особливості проведення допиту свідків.

Очевидці злочину. Це, зазвичай, сторонні для виробництва особи, які безпосередньо спостерігали (сприймали) злочинну подію, її наслідки. Наприклад, мешканці будинку (які не є потерпілими), що частково зруйнувався, випадкові перехожі, мешканці сусідніх будинків тощо. Допит таких осіб зазвичай не викликає труднощів. Очевидці допитуються про наступні обставини:

– як саме стало відомо про подію, де перебував очевидець і якими були його дії;

– хто ще є очевидцем події?

– як розвивалась подія? Запитання формулюються залежно від обставин події (руйнація будинку, нещасний випадок, пожежа);

– які причини події на думку допитуваного;

– чи відомо йому про стан об'єкта до події; що передувало події?

Загальний перелік запитань доповнюється і уточнюється залежно від конкретної ситуації.

Особи, яким відомо про обставини, які мають значення для кримінального провадження, але вони не є очевидцями злочину (наприклад, мешканці будинку, яким відомо про здійснення планових заходів щодо огляду, профілактики будинку та його мереж). Під час допиту цих осіб, крім запитань, що пропонуються очевидцям, з'ясовують обсяг і зміст відомостей, що їм відомі і стосуються певних обставин виробничої діяльності. Наприклад, якщо йдеться про порушення правил зберігання промислової продукції, у якості свідка може бути допитана особа, якій відомо про умови зберігання промислової продукції, але ця особа не несе обов'язків щодо забезпечення умов зберігання продукції, що є предметом злочину (працівник сусіднього приміщення, власник іншої продукції, що зберігається на тому самому складі тощо).

Допит свідків, що мають стосунок до виробничої діяльності (у розумінні ст. 275 КК України) потребує іншого підходу, що, як було зазначено включає «професійну» складову. Такими свідками є особи, які виконували певні функції на різних стадіях створення промислової продукції або під час її зберігання; проектування, зведення або експлуатації об'єкта будівництва.

Слід зауважити, що для кожної стадії життєвого циклу промислової продукції, а так само щодо будівель і споруд, висуваються певні нормативно-правові вимоги за виконання яких відповідальні різні особи. У цьому

принципова відмінність досліджуваних злочинів від інших злочинів проти безпеки виробництва. Тобто, якщо за питання охорони праці на підприємстві відповідає одна і та сама особа протягом всього виробничого процесу, то для злочинів, передбачених ст. 275 КК України має значення встановлення відповідальної особи за дотримання певних правил на певній стадії виробничого процесу. Незважаючи на те, що всі стадії виробничої діяльності спрямовані на досягнення єдиної мети – створення промислової продукції або об'єкта будівництва та його подальшої експлуатації, ці стадії за своїм змістом, характером робіт, вимогами та колом учасників різняться.

Важливо також зазначити, що деякі особи, які на початковій стадії досудового розслідування допитуються у якості свідків, згодом, за наявності доказів, можуть набути статус підозрюваного. Тому для категорії свідків, які мають стосунок до виробничої діяльності, важливо правильно визначити предмет та послідовність допитів.

Як було зазначено, особливе значення має підготовка до допиту. Вона включає:

1) ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Насамперед, це документи, що стосуються порядку виконання певних робіт, посадові обов'язки, нормативні документи, що визначають вимоги безпеки, порядок виконання робіт (ці документи, їх зміст, доказове значення досліджені у відповідному підрозділі), отримання консультацій спеціаліста;

2) ознайомлення зі спеціальною літературою з метою вивчення певних термінів, удосконалення власного понятійного апарату; визначення призначення та зв'язку виробничих операцій та ін.;

3) визначення спеціаліста (спеціалістів), якого доцільно залучити для допомоги у формулюванні запитань для допиту та участі у проведенні слідчої (розшукової дії);

4) оцінка змісту показань інших допитаних. Зіставлення їх показань та визначення запитань, які можуть бути поставлені особі, яку планують допитати;

5) з'ясування обставин, що характеризують особу допитуваного. Особливу увагу потрібно звернути на характер його стосунків з іншими учасниками кримінального провадження (свідки, підозрюваний, потерпілий): субординація, особисті стосунки, родинні зв'язки тощо);

6) отримання даних про факти притягнення особи до відповідальності за відповідні порушення (адміністративна, дисциплінарна, акти реагування перевіряючих і контролюючих органів);

7) оцінка зацікавленості допитуваного у результатах розслідування.

Наведені рекомендації можуть бути застосовані при підготовці до допитів свідків, підозрюваного.

Предмет допиту (крім загальнообов'язкових даних) включає:

1) з'ясування посади, змісту посадових обов'язків допитуваного;

2) дані про документальну (наказ, розпорядження, доручення) і нормативно-правову регламентацію виконання певних дій;

3) порядок виконання робіт;

4) результат виконання робіт;

5) причини настання шкідливих наслідків на думку допитуваного.

Конкретний перелік запитань формулюється залежно від обставин провадження та особи допитуваного.

Доцільно спочатку запропонувати допитуваному дати показання у формі вільної розповіді, а потім запропонувати уточнюючі, конкретизуючі та інші види запитань.

Із урахуванням викладеного та результатів узагальнення правозастосовної практики, як приклад, пропонуємо зміст протоколу допиту свідка, який брав участь у проведенні певних дій на одному з етапів будівництва.

Приклад змісту показань у формі вільної розповіді про відомі обставини провадження: «Я працюю на посаді головного спеціаліста відділу контрольних замірів КП КМДА «Київдержекспертиза» з березня 2015 року. До моїх службових обов'язків належить проведення контрольних обмірів на об'єктах будівництва, реставрації та ремонту згідно планів, затверджених КМДА.

Я з квітня 2016 року до липня 2016 року брав участь у проведенні контрольного обміру на об'єкті будівництва «А» в м. Києві по вул. Будівельників, 18 разом зі співробітниками КП «Київдержекспертиза» згідно «Плану проведення контрольних замірів на об'єктах капітального будівництва, капітального ремонту (ремонту), реставрації на 2016 рік», затвердженого КМДА 12.02.2016 року та наказів по КП «Київдержекспертиза» від 15.02.2016 року № 234 та від 18.02.2016 року № 21 з метою перевірки відповідності обсягів виконаних робіт шляхом безпосередніх обмірів в натурі та документальної перевірки у відповідності до «Положення про проведення контрольних обмірів на об'єктах будівництва, капітального ремонту (ремонту), реставрації на 2016 рік», затвердженого розпорядженням КМДА від 2.03.2016 року № 25-1 та зареєстрованим у Київському міському управлінні юстиції 5.03.2016 року. За № 54/27.

Під час проведення контрольного обміру я безпосередньо здійснював перевірку прокладання, перекладання мереж, кріплення котловану, земляних робіт, спорудження стіни ґрунтів, внутрішніх технологічних робіт (опалення, вентиляція, водопровід, каналізація, підйомачі) щодо виконання підрядних робіт в період з квітня 2016 року до липня 2016 року. На цьому етапі було виявлено порушення правил безпеки, що виявилось у недовиконанні деяких робіт, які вказані в акті в акті контрольного обміру. Про це було складено та підписано протоколи розгляду виконаних робіт по формі КБ-2В, які в подальшому були включені в акт контрольного обміру. Контрольні обміри

зазначених об'єктів я здійснював паралельно з Івановою А.А., Петренко Д.П., Сидоренко А.А.

Вважаю, що причиною виявлених порушень є порушення ДБН*.

За результатами проведення контрольного обміру був складений акт контрольного обміру, який я підписав. Акт затверджений керівником «Київдержекспертиза».

Ще один приклад з правозастосовної практики, у якому представлено зміст показань свідків, що мали стосунок до виробництва:

Свідок ОСОБА_10 показав, що був з травня 1990 р. керуючим тресту Шостхімстрой-2. Коли було розпочато будівництво будинку по АДРЕСА_2 не пам'ятає, коли він зайняв вищевказану посаду (травень 1990 р.) будівництво вже було зупинено через відсутність фінансування, що здійснювало міністерство хімічної промисловості СРСР. Договір підряду було розірвано, вся документація передана замовнику – заводу Хімреактивів приблизно у 1991- 1992 рр. Відповідаючи на запитання вказав, що даний будинок, враховуючи його стан, ні в якому разі не підлягає експлуатації. З приводу загибелі на даному об'єкті людей йому нічого не відомо.

Свідок ОСОБА_11 показав, що був директором заводу хімреактивів з 1974 р. по 1999 р. Завод, який він очолював, був замовником будівництва будинку. Будівництво було зупинено приблизно у 1991–1992 рр. через відсутність фінансування. При приватизації до статутного фонду даний об'єкт не ввійшов. Далі об'єкт перебував у віданні Фонду держмайна. Безпосередньо про нещасний випадок 28.04.2012 р. довідався від дружини. Вказує, що практично завод не вживав заходів щодо збереження даного об'єкту, оскільки це потребувало матеріальних затрат, а враховуючи, що до статутного фонду об'єкт не ввійшов, ніяке його обслуговування не здійснювалось. За розпочате будівництво відповідав заступник директора з капітального будівництва. Після припинення будівництва відділ капітального будівництва на заводі було ліквідовано. Обов'язки перейшли до головного

механіка. Чи були перевірки стану збереження об'єкта контролюючими органами, точно не знає. Чи надходили приписи про усунення порушень також не знає.

Свідок ОСОБА_7 показав, що працює головою правління – генеральним директором ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів», пояснивши, що наскільки йому відомо, в жодному документі не вказано, що за техніку безпеки на недобудованому житловому будинку підприємство має нести відповідальність. Вказує, що посада підсудного ОСОБА_6 була не в складі заводууправління, а в складі виробництва № 9. Вказав, що виробництво № 9, де обіймав посаду підсудний є пароводогосподарством. Однозначно відповів на питання головуєчого про те, що на момент нещасного випадку підсудний перебував згідно штатного розгляду на тій же посаді, тобто, інженера з технагляду виробництва № 9. Водночас, свідок висловив припущення, про те, що на момент нещасного випадку підсудний перебував на посаді інженера з технагляду за будівлями та спорудами всього підприємства. Чи є перелік з визначенням адрес об'єктів, за які має відповідати інженер з техніки безпеки, свідок не знає. Вказує, що неодноразово очолюване ним підприємство зверталось до Фонду держмайна, однак за 20 років з моменту зупинки будівництва жодних заходів даним органом не вживалось, лише один раз об'єкт був виставлений на аукціон, який не відбувся.

Свідок ОСОБА_12 показав, що з 2003 р. перебуває на посаді головного інженера ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів» показав, що підсудний ОСОБА_6 перебував у безпосередньому підпорядкуванні керівника відділу техніки безпеки ОСОБА_13 Вказував, що за безпеку та стан незавершеного будівництвом об'єкта по АДРЕСА_2 мав відповідати його власник - Фонд держмайна. Зазначає, що актів прийому-передачі об'єкту на зберігання не підписувалось. Підтвердив, що дана будівля заводом не використовувалась та в експлуатацію введена не була. Свідок вказав, що підсудний ОСОБА_6 мав відповідати за утримання та експлуатацію споруд

тільки на території заводу та не мав будь-якого відношення до об'єктів незавершеного будівництва.

Будучи допитаним в судовому засіданні свідок ОСОБА_13 пояснив, що працює на ПАТ «Шосткінський завод хімічних реактивів» начальником бюро служби охорони праці. З 01.01.2012 р. йому підлеглий підсудний, який до цього підпорядковувався начальнику виробництва № 9, яке являє собою пароводогосподарство та пароводоелектрогосподарство. Вказує, що підсудний здійснював спостереження за будівлями і спорудами виробничого характеру, до яких об'єкти незавершеного будівництва не належать. Про будинок на АДРЕСА_2 до 28.04.2012 р. свідок нічого не знав.

Свідок ОСОБА_14 показала, що працювала на посаді головного бухгалтера ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів». Про випадок загибелі дітей на недобудованому будинку на вул. Дзержинського довідалась з інтернету. Підтвердила, що даний об'єкт рахувався на балансі підприємства як незавершене будівництво. Завод не витрачав коштів на недобудований будинок, оскільки він не був їхньою власністю.

Свідок ОСОБА_15 показала, що працює заступником головного бухгалтера ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів». Їй як бухгалтеру відомо, що будинок перебуває на балансі заводу, витрат на утримання будинку по АДРЕСА_2 завод не здійснював. Хто на заводі був відповідальним за забезпечення експлуатації будівель та споруд свідку невідомо.

Свідок ОСОБА_16 показала, що є головним бухгалтером ПАТ «Шосткинський завод хімічних реактивів». Вказує, що про подію довідалась 29.04.2012 р. із телефонної розмови з директором заводу ОСОБА_7, тоді ж пояснила директору, що будинок по АДРЕСА_2 перебуває на балансі заводу, однак його власником є держава. Чи отримував додаткову оплату підсудний ОСОБА_6 за виконання додаткових обов'язків, не передбачених посадовою інструкцією свідку, невідомо. Вважає, що питаннями охорони та збереження

будинку мав займатись власник - Фонд держмайна. Яка саме особа на заводі була відповідальна за забезпечення безпечної експлуатації та утримання будівель та споруд свідок не знає [23].

Отже, як свідчать наведені та інші приклади, свідків, залежно від їх службового становища і обов'язків допитують про обставини, які їм відомі у зв'язку зі стосунком до конкретного виробництва та події.

Наступна категорія свідків – представники державних органів, які здійснюють контрольно-наглядові, дозвільні, послуги з ліцензування та інші функції, що передбачені законодавством або нормативними документами для певних видів діяльності.

Ці свідки у зв'язку з виконанням професійної діяльності виявляють, акумулюють, аналізують та узагальнюють відомості та дані про обставини, що можуть являти інтерес для кримінального провадження.

Наприклад, представники органів ринкового нагляду за результатами проведених перевірок виокремлюють низку типових порушень, зокрема:

- розповсюджувачі допускають на ринок продукцію, що не відповідає встановленим вимогам, не пересвідчуються у вжитті заходів, що необхідні для приведення такої продукції у відповідність;
- маркування продукції національним знаком відповідності здійснено з порушенням діючих вимог або взагалі відсутнє;
- відсутня або складена з порушенням декларація про відповідність продукції технічному регламенту ЗІЗ та національним стандартам;
- органам ринкового нагляду передбачена законодавством документація не надається взагалі або надається несвоєчасно;
- на виробках відсутня інформація про дату виготовлення, найменування виробників, ідентифікаційні або розпізнавальні знаки (пиктограми) щодо захисних властивостей засобу тощо [158].

У Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначено поняття державного нагляду

(контролю) як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [135].

Ці органи здійснюють перевірки, ревізії, огляди, обстеження та інші заходи за результатами яких складаються передбачені законом документи.

Залежно від виду господарської (виробничої) діяльності, її стадії, визначають державний орган до предмету відання якого належить контрольно-наглядова, ліцензійна, дозвільна або інша діяльність.

В узагальненому вигляді предмет допиту становлять дані і відомості про юридичних та фізичних осіб діяльність яких перевірялась допитуваним у зв'язку з проведенням контрольно-наглядових заходів та результати таких заходів, а саме:

- посада, зміст функціональних обов'язків допитуваного;
- чим регламентується і на якій підставі було проведено контрольно-наглядовий захід (його тип (плановий/позаплановий) і форма (перевірка, ревізія, обстеження, огляд, інспектування), якими документами визначено участь допитуваного у проведенні заходу (наказ, рішення, розпорядження), дата проведення заходу, його тривалість;
- перелік посадових осіб, які брали участь у проведенні заходу;
- місце проведення заходу, дані про суб'єкта господарювання: юридична особа (найменування, місцезнаходження, вид діяльності), фізична особа-підприємець (прізвище, ім'я, по батькові, вид діяльності);
- дотримання яких нормативно-правових актів мало місце, деталізація предмета проведення заходу;

- результати проведення заходу (акт, його зміст: виявлено/не виявлено порушення законодавства);
- дані про здійснення попередніх заходів, їх результати.
- зміст розпорядчого документа про усунення порушень, виявлених при проведенні заходу нагляду (контролю);
- дані про застосування адміністративно-господарських санкцій.

Якщо йдеться про порушення правил безпечного використання промислової продукції, то можуть бути допитані представники органів державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції, які у межах повноважень, передбачених Законом України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [127] здійснювали перевірки, експертизи (випробування), обстеження зразків продукції. Одним із обов'язків цих осіб є проведення обстеження, відбір і експертиза (випробування) зразків продукції.

Відповідні перевірки можуть здійснюватись у торговельних та складських приміщеннях суб'єктів господарювання, у місцях використання продукції під час її монтажу та /або введення в експлуатацію, тому під час допиту потрібно звернути увагу на ці обставини.

Представники органів з оцінки відповідності можуть бути допитані про обставини видачі, відмови у видачі, обмеження сфери дії, призупинення чи скасування документів про відповідність продукції.

Предметом допиту можуть також бути відомості про зміст і результати перевірок характеристик продукції, що включають відомості про: декларацію про відповідність; супровідну документацію, що додається до відповідної продукції (включаючи інструкцію щодо користування продукцією); опис продукції та схема (креслення) конструкції виробу, а також повний склад технічної документації на відповідну продукцію, передбачений технічним регламентом; документи щодо системи якості чи системи управління якістю; висновки експертиз і протоколи випробувань

зразків відповідної продукції, відібраних (узятих) у межах здійснення ринкового нагляду і контролю продукції; документи, що дозволяють відстежити походження відповідної продукції та її подальший обіг (договори, товарно-супровідна документація тощо); документи і матеріали щодо стану виконання суб'єктом господарювання рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, у тому числі в межах моніторингу дій суб'єктів господарювання, що вживаються ними для вилучення відповідної продукції з обігу і/або її відкликання; повідомлення й інша інформація, надана суб'єктами господарювання, митними органами, органами з оцінки відповідності; інші документи та матеріали, звернення, одержані органами ринкового нагляду.

Наведені положення у загальних рисах становлять предмет допиту свідків (службових осіб контрольно-наглядових органів) лише щодо фактів і обставин, які стали їм відомі в результаті здійснення професійної діяльності. Таких осіб доцільно залучати як спеціалістів при підготовці і проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту. Так, згадані особи можуть надати консультативну допомогу щодо визначення нормативно-правових документів, що передбачають вимоги безпеки при здійсненні певних видів діяльності, послідовності (етапів) створення промислової продукції або об'єктів будівництва, кола осіб, які є відповідальними за дотримання правил безпеки на різних стадіях виробничої діяльності тощо.

Специфіка допиту потерпілого при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України полягає у тому, що характер наслідків може спричинити психологічний стрес у потерпілого, тому потрібно зважати на цю обставину і застосовувати тактичні прийоми, спрямовані на нейтралізацію негативного впливу стресу.

Зважаючи на те, що потерпілими від злочину переважно є сторонні для виробництва особи, їх зацікавленість у результатах розслідування можна визначити як нейтральну або мінімальну. Тому зазвичай при підготовці до

допиту не з'ясовують характер стосунків потерпілого з підозрюваним. Водночас, бажання відновити справедливість, у розумінні потерпілого, може привести до перебільшень та перекручування окремих фактів та обставин. Ці недоліки усуваються шляхом зіставлення показань різних категорій допитуваних і оцінки інших матеріалів кримінального провадження.

Предмет допиту потерпілого складають ті ж питання, що пропонуються очевидцю. Додатково з'ясовуються: характер шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; попередні факти скарг, звернень до уповноважених суб'єктів щодо створення загрози безпеки під час використання промислової продукції або експлуатації будівель і споруд, результати реагування.

Якщо, наприклад, потерпілим є особа, яка у розумінні ст. 275 КК України експлуатує будівлі/споруди, але не проживає у них (обвалення частини стіни готелю «Козацький» на Майдані Незалежності м. Києві 24 березня 2011 року, внаслідок чого загинула людина, яка знаходилась на тротуарі або падіння гіпсокартонної конструкції, що заподіяло шкоду здоров'ю відвідувача у ТЦ «СкайМолл» 17 лютого 2011 року), то предмет допиту включає запитання, визначені як предмет допиту свідка та щодо характеру шкоди, заподіяної злочином.

Відмінність допиту підозрюваного від допиту свідка, який є учасником виробничої діяльності полягає у процесуальному статусі цих осіб, що передбачає різний обсяг прав і обов'язків, що стосуються дачі показань та участі захисника, адвоката.

Що стосується особливостей тактики, то конкретні тактичні прийоми визначаються залежно від ситуації допиту, наприклад, протидія розслідуванню, конфлікт, умисне зловживання допитуваним своїми професійними знаннями (обізнаністю) з метою введення слідства в оману, перекручування фактів, повідомлення обставин, дослідження яких не має стосунку до обставин провадження і затягує слідство тощо.

Предмет допиту підозрюваного має подібну до допиту свідка, який є учасником виробничої діяльності, структуру. Проте потребує більш ретельної підготовки, зважаючи на зазначені вище обставини, що зумовлені зацікавленістю підозрюваного у результатах розслідування.

Підготовка має включати: 1) ретельне вивчення посадових інструкцій підозрюваного не тільки щодо обсягу його обов'язків, а й у частині відповідальності, зв'язку з іншими співробітниками, сторонніми організаціями; 2) якщо особу було допитано у якості свідка, потрібно зіставити показання допитаних з метою виявлення суперечностей, додаткових відомостей, що мають значення для розслідування; 3) сформулювати запитання для допиту. Для отримання консультацій та роз'яснень, формулювання запитань, доцільно залучати спеціаліста.

У якості прикладу, наведемо орієнтовний обсяг відомостей, які потрібно з'ясувати під час допиту підозрюваного (головний інженер (архітектор) проекту):

кваліфікація (освіта за відповідним напрямом, післядипломна освіта, досвід (стаж) роботи за спеціальністю;

коли призначений на посаду (наказ), кому підпорядковується, хто перебуває у підпорядкуванні у допитуваного; хто заміщує у разі відсутності;

які нормативні документи використовує у своїй діяльності (уточнюється на момент виконання певних робіт). Наприклад, методи проектування, постанови, розпорядження, накази щодо проектування, будівництва, експлуатації об'єктів, будівельні норми і правила, керівні матеріали з розроблення проектної документації тощо);

обсяг і зміст робіт на момент порушення: щодо керівництва певним видом робіт (проектно-розшукувальні, авторський нагляд, введення в експлуатацію); розрахунками; визначенням складу, кількості, якості обладнання, виробів, матеріалів; інженерними обстеженнями тощо;

персональний склад розробників проекту із розподілом за розділами, частинами проекту, обсягом робіт;

наявність субпідрядних організацій, обсяг робіт, порядок надання їм доручень, завдань, необхідних матеріалів та даних;

порядок здійснення контролю щодо якості основних рішень (проектних, архітектурно-планувальних) та дотримання вимог відповідності проектної документації державним стандартам, нормам, правилам, інструкціям;

факти виявлення недоліків проектної документації, про які стало відомо в процесі будівництва, введення об'єкта в експлуатацію, їх зміст та реагування на них, порядок та учасники узгодження відступів від діючих норм, правил, інструкцій.

Конкретизація запитань здійснюється залежно від обставин провадження, але у кожному випадку важливою складовою допиту є зміст посадових обов'язків та фактичні дані про їх виконання.

Отже, підготовка та проведення допитів при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд має особливості, що визначаються впливом специфічних чинників на формування та зміст показань різних категорій допитуваних. Проведення допитів у таких провадженнях потребує обізнаності про особливості різних видів виробничої діяльності та володіння термінологічним апаратом.

Висновки до розділу 3

1. За результатами вивчення правозастосовної практики виявлено типові недоліки проведення огляду місця події: неповне, неточне відображення у протоколі ОМП обставин події (внаслідок незнання або неправильного використання термінології, необізнаності про будову специфічних об'єктів) 75 %; проведення ОМП без участі профільного спеціаліста, коли у цьому є

необхідність 46 %; неправильне визначення меж огляду, у т.ч. не проведення огляду територій та об'єктів, пов'язаних з місцем події 42 %; незастосування науково-технічних засобів або недостатнє їх застосування (переважно застосовується тільки фото і відеозйомка) 39 %; помилки у фіксації виявлених об'єктів і слідів, вилучення об'єктів, які не стосуються розслідуваної події 34 %; не проведення ОМП (зазвичай, якщо йдеться про створення загрози життю або здоров'ю внаслідок недодержання вимог безпеки на стадіях конструювання промислової продукції, проектування будівель і споруд. Слідчі обмежуються лише вивченням документації) 2 %. Виявлені недоліки зумовлені відсутністю у слідчого знань щодо специфіки огляду певних об'єктів, особливостей слідової інформації, обмеженістю термінологічного апарату, необізнаністю про можливості використання спеціальних знань.

2. Визначено специфічні завдання огляду місця події, що полягають у пошуку та фіксації даних, що дозволяють визначити стадію виробничої діяльності у межах якої було допущене порушення; ідентифікувати осіб, які мають стосунок до виконання певних виробничих операцій; з'ясувати спосіб порушення та визначити його зв'язок із наслідками; отримати зразки, матеріали, об'єкти для проведення експертних досліджень.

3. Розкрито організаційно-технічні особливості огляду та доказове значення документів, що складаються під час конструювання, розроблення, виготовлення і зберігання промислової продукції та проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд.

Залежно від стадії життєвого циклу промислової продукції та будівель і споруд визначено орієнтовні переліки документів, які свідчать про: 1) факт виконання певних дій; 2) порядок їх виконання; 3) виконавців.

Огляд документів запропоновано проводити у наступній послідовності: підготовка до огляду (вивчення спеціальної літератури, нормативних актів, залучення спеціалістів); безпосередній огляд (встановлення індивідуальних

ознак, оцінка можливості підроблення, аналіз змісту); фіксація і оформлення результатів огляду (складання протоколу, фотофіксація, копіювання).

Встановлено, що доказове значення документів переважно визначається їх змістом (затверджена проектно-кошторисна документація, проектно-технологічна документація, виконавча документація та документи, що підтверджують відповідність вимогам проекту, стандартів, технічних умов та якість використаних матеріалів, виробів і конструкцій).

4. Запропоновано алгоритм дій слідчого щодо роботи з документами, що включає: встановлення чи є документи речовими доказами; чи можуть вони бути використані для встановлення обставин провадження; з'ясування зв'язку з іншими документами; визначення доказового значення залежно від змісту.

Сформовано інформаційний кейс, який рекомендовано використовувати як довідник для пошуку та визначення змісту законодавчого регулювання певних видів виробничої діяльності, формування переліку документів для конкретного провадження, з'ясування їх місця у загальній системі документів і оцінки доказового значення. Кейс включає: перелік основних нормативних актів у сфері промислового і будівельного виробництва; перелік поширених виконавчих документів; види порушень; перелік видів виробничої діяльності, що підлягають ліцензуванню, сертифікації, потребують отримання дозволів; органів нагляду і контролю.

5. Типовим недоліками проведення допитів, що впливають на їх результативність у частині отримання доказової інформації є: відсутність підготовки до допитів; погане володіння термінологією; незалучення спеціалістів; відсутність ініціативи слідчого у детальному встановленні обставин порушення; помилки із визначенням осіб, яких потрібно допитати; неправильна послідовність (черговість) допитів.

Наголошено на особливому значенні підготовки до проведення допиту та розкрито її зміст для різних категорій допитуваних.

Конкретизовано предмет допиту для свідків: очевидців злочину, осіб, яким відомо про обставини правопорушення, учасників виробничої діяльності, представників органів ринкового нагляду; потерпілого, підозрюваного.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено нові наукові положення, що в комплексі розв'язують важливе наукове завдання щодо розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. А саме:

1. Виокремлено історичні періоди формування наукового знання про розслідування злочинів у сфері промислового і будівельного виробництва як таких, що мають значення для дослідження: 1) 1930-1941 рр. на вимогу практики науковцями запропоновано низку робіт, що стосуються проблем розслідування господарських і службових злочинів у сфері промислового виробництва (випуск недоброякісної продукції, зловживання, розкрадання, безгосподарність, розтрата); 2) 1946-1960 рр. наукові дослідження активізуються, розробляються криміналістичні рекомендації щодо розслідування випуску недоброякісної, некомплектної, нестандартної продукції, порушення правил безпеки на будівництві; 3) 1970-1991 рр. продовжується дослідження проблем розслідування випуску недоброякісної продукції, з'являються роботи, присвячені розслідуванню злочинів, пов'язаних з професійними порушеннями (неналежне виконання обов'язків) у сфері промислового виробництва та будівництва; 4) 1991 – теп.час створення нових методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва.

В Україні окремі дослідження проблем розслідування порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд не проводились.

Обґрунтовано, що латентність та низька якість розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України зумовлена низкою причин, що пов'язані з недостатньою ефективністю діяльності слідчих на початковому етапі розслідування цих злочинів, незнанням регулятивного законодавства,

відсутністю відповідних криміналістичних рекомендацій, які можуть бути застосовані у практичній діяльності.

2. Криміналістична характеристика розглядається як система взаємопов'язаних криміналістично значущих даних про обстановку, спосіб учинення злочину, особу злочинця та особу потерпілого.

Обстановка учинення злочину включає: 1) місце – виробництво у межах якого здійснюється діяльність зі створення промислової продукції (у тому числі її зберігання) або будівель і споруд; 2) час, що визначається моментом: порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції під час її розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання; порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд під час їх проектування чи будівництва; 3) нормативно-правову складову (наднаціональний і національний рівень) у частині визначення і дотримання правил безпеки.

Способи визначено залежно від стадії життєвого циклу: 1) промислової продукції: розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання, використання; 2) будівель і споруд: проектування, будівництва, експлуатації.

Встановлено, що злочин переважно вчинюють чоловіки 95 %, вікові групи: 18-25 років – 15%; 26-35 років – 56 %; 36-45 років – 23 %; 46-60 років – 6 %. Вищу професійну (профільну) освіту мають 67 %, середню технічну (профільну) – 18 %; непрофільну освіту (вища, середня) – 15 %. Сімейний стан: 68 % перебувають у шлюбі; розлучені – 21 %; 11 % – не одружені. Всі позитивно характеризуються за місцем роботи та проживання. 5 % раніше притягувались до відповідальності (дисциплінарна, акти реагування контролюючих органів) за аналогічні порушення. У межах професійної складової визначено відмінності між різними учасниками виробничої діяльності, що дає можливість розмежувати (визначити) межі їх відповідальності.

Особа потерпілого визначається як така, що не має стосунку до конкретного виробництва і не пов'язана з ним. Характеристика особи потерпілого, крім загальних відомостей, включає його правовий статус як споживача, користувача.

3. Слідчі ситуації типізовано із урахуванням джерела, обсягу і змісту криміналістично значущої інформації про подію або її окремі обставини:

1. Зміст первинної інформації визначений заявою потерпілого (його родичів) або інших заявників, яким відомо про правопорушення, наприклад, свідки, представники громадських організацій, об'єднань, ініціативних груп тощо (28 %).
2. Про виявлене порушення повідомили органи нагляду (контролю) 64 %.
3. Ознаки кримінального правопорушення були виявлені при розслідуванні іншого кримінального правопорушення (8 %).

Для кожної слідчої ситуації запропоновано системи (алгоритми) дій слідчого у яких додатково розкрито особливості підготовки клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, про надання дозволу на проведення обшуку, огляду, позапланової перевірки органами ринкового нагляду.

4. Обставини, що підлягають встановленню конкретизовано на основі законодавчого визначення предмета доказування із урахуванням специфіки злочинів, передбачених ст. 275 КК України, а саме: встановлення належності певного виду діяльності до виробничої та визначення її місця у виробничому процесі (стадія життєвого циклу промислової продукції або будівель і споруд); ознаки, що дозволяють визначити належність певного об'єкта до промислової продукції, будівель, споруд, ознаки та умови, що стосуються їх безпечного використання; зміст обов'язків, межі і порядок визначення відповідальності осіб, які є учасниками виробничої діяльності на різних етапах життєвого циклу промислової продукції, будівель і споруд; причинний зв'язок між діями (бездіяльністю) особи (осіб) та суспільно небезпечними наслідками (створення промислової продукції або об'єкта будівництва в результаті господарської діяльності виробника, об'єктивна

можливість виконувати свої обов'язки, дії третіх осіб та потерпілого, що могли стати причиною настання суспільно небезпечних наслідків).

5. Основними формами використання спеціальних знань визначено: проведення експертиз (92 %); отримання консультацій спеціаліста (спеціалістів) з питань, що належать до їх компетенції (88 %); залучення спеціаліста під час підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій (76 %). У якості спеціалістів, залежно від обставин провадження, залучають: технологів, конструкторів, логістів, архітекторів, інженерів, проектувальників, будівельників, представників органів ринкового нагляду.

6. Тактичні особливості огляду місця події визначаються із урахуванням виду, організації та етапу виробничої діяльності. Послідовність огляду місця події та зміст його стадій можна представити у наступному вигляді: 1) вивчення документації (за можливості); 2) встановлення осіб, які мають стосунок до виробничої діяльності; 3) візуальний (загальний) огляд об'єкта; 4) огляд та обміри за допомогою спеціальних приладів та методів моніторингу технічного стану; 5) виявлення та фотофіксація дефектів та пошкоджень; 6) вилучення слідової інформації, зразків для експертних досліджень; 7) складання схем, планів, креслень.

7. Головними завданнями огляду документів визначено: 1) визначення нормативної моделі виробничої діяльності на певній стадії; 2) встановлення фактичної моделі здійснення такої діяльності; 3) визначення осіб, відповідальних за дотримання вимог безпеки; 4) розмежування відповідальності; 5) встановлення обставин порушення та аналіз заходів реагування. Запропоновано класифікацію документів, яка може використовуватись у практичній діяльності для розширення можливостей збирання доказів не тільки під час проведення огляду документів, а й і при проведенні інших слідчих (розшукових) та процесуальних дій, що передбачають необхідність роботи з документами, а саме: 1) правовстановлюючі та реєстраційні документи; 2) дозвольно-ліцензійні,

декларативно-дозвільні документи; 3) документи, що відображають вимоги і порядок організації певного виробництва (за стадіями); 4) документи, що визначають статус певних осіб як учасників виробничої діяльності; 5) документи, що відображають напрями і зміст внутрішнього контролю; 6) виконавча документація; 7) документи, пов'язані зі здійсненням контрольно-наглядової діяльності.

8. Визначено тактичні особливості і предмет допиту для різних категорій осіб, а саме: 1) свідки: очевидці – особи, яким відомо про учинення злочину, зазвичай, сторонні для виробництва особи, які безпосередньо спостерігали (сприймали) злочинну подію, її наслідки; особи, яким відомо про обставини, які мають значення для кримінального провадження, але вони не є очевидцями злочину; особи, які виконували певні функції на різних стадіях створення промислової продукції або під час її зберігання; проектування, зведення або експлуатації об'єкта будівництва; представники державних органів, які здійснюють контрольно-наглядові, дозвільні, послуги з ліцензування та інші функції, що передбачені законодавством або нормативними документами для певних видів діяльності; 2) потерпілі – це сторонні для виробництва особи, які можуть бути споживачами промислової продукції, здійснювати експлуатацію будівель і споруд; 3) підозрюваний – завжди має стосунок до виробництва, оскільки до його обов'язків належить дотримання правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред. Р.С. Белкина. М.: Издательство НОРМА. 2000. 990 с.
2. Багіров С. Р. Причинний зв'язок у кримінальному праві: сучасні можливості застосування теорії нерівноцінності умов до злочинів, що вчиняються через необережність. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики* : щоріч. бюл. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. А. Музики. К. : КЮІ КНУВС, 2005. 688 с.
3. Барзилович Д.В., Тарасюк В.Г., Фаренюк Г.Г. Щодо проектування будівельних конструкцій за Єврокодами. *Інформаційний збірник Академії будівництва України*. 2015. № 14. С. 13–16.
4. Бахин В. П. Криминалистическая характеристика преступлений как элемент расследования. *Вестник криминалистики*. 2000. Вып. 1. С. 16–22.
5. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002). К.: Типография журнала «Охрана труда», 2002. 268 с.
6. Бахін В. П., Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події: наук.-практ. рекомендації. Донецьк: ДЮІ, 2005. 72 с.
7. Бахін В.П., Весельський В.К. Тактика допиту: навч. Посібник. К.: Правник, 1997. 67 с.
8. Бахуринская Е. Последствия нарушения законодательства об охране труда в аспекте разграничения административных правонарушений и преступлений. *Соотношение преступлений и иных правонарушений: современные проблемы* : материалы IV междунар. науч.-практ. конф. МГУ. М. : Лекс Эст, 2005. С. 54–58.
9. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / за ред. В. Г. Цапка. 2-ге вид., переробл. і допов. К., 2003. 397 с.

10. Белкин Р.С. Криминалистика: Учебный словарь-справочник. М.: Юристъ, 1999. 268 с.
11. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. М.: Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
12. Белкин Р.С. Курс криминалистики. в 3-х томах. Том 2. 2016. URL: <http://pravo.studio/kriminalisticheskaya-tehnika/101-soderzhanie-kriminalisticheskoy-teorii-76543.html>
13. Белкин Р.С. Курс криминалистики: учеб. пособие: в 3-х томах. Частные криминалистические теории. М.: Юристъ, 1997. Т. 2. 464 с.
14. Бондар В.С. Функціональні призначення криміналістичної характеристики злочинів у сучасних умовах. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 2 (24). С. 130–137.
15. Борисов В. И. Ответственность за преступное нарушение правил безопасности промышленного производства / Борисов В. И. Харьков : Харьк. юрид. ин-т, 1976. 40 с.
16. Брайнин М. С. Расследование преступных нарушений правил техники безопасности / Брайнин М. С., Куранова Э. Д., Косоплечев Н. М.. М.: Госюриздат, 1958. 259 с.
17. Будівельно-технічна і оціночно-будівельна експертиза. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Офіційний сайт. URL: <http://kndise.gov.ua/activity/expertise-view/c-budivelno-tehnicna-ta-ocinocno-budivelna>
18. Буканов Г. Правове регулювання державного управління з питань безпечності та якості продукції в Україні. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2015. Martie. С. 45–48.
19. Бутырин А. Ю. Теория и практика судебной строительно-технической экспертизы / Бутырин А. Ю. М.: ОАО «Издательский Дом «Городец», 2006. 224 с.

20. Бутырин А.Ю., Орлов Ю.К. Строительно-техническая экспертиза в современном судопроизводстве: учебник для вузов / А.Ю. Бутырин, Ю.К. Орлов; Некоммерческое партнерство «Палата судебных экспертов». М.: Рекламно-производственная группа «Пресс Бюро», 2010. 352 с.
21. Весельський В.К. Концептуальні основи тактики слідчих дій (слідчий огляд, допит, призначення і проведення судових експертиз). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 2 (28). С.151 – 158.
22. Весельський В.К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25. С. 193 – 199.
23. Вирок Шосткінського міськрайонного суду Сумської області від 18 березня 2013 року. Справа № 1819/4520/12 р. Провадження № 1/589/18/13 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>
24. Возгрин И. А. Криминалистическая методика расследования преступлений / Возгрин И. А. Минск : Высш. шк., 1983. 386 с.
25. Возгрин И.В. Криминалистическая методика расследования преступлений. Минск: Высшая школа, 1983. 386 с.
26. Вознюк Т.К. Управління якістю продукції на підприємствах легкої промисловості: дис. канд. економ. наук: спец. 08.00.04 / Таїсія Костянтинівна Вознюк. Хмельницький, 2014. 221 с.
27. Войтович Я. В., Таран О.В. Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1. С. 105–110.
28. Войтович Я. В. Використання нормативних актів, що регулюють забезпечення безпеки промислової продукції та експлуатації будівель і споруд, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України.

Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (14). С. 81–92.

29. Войтович Я.В. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Часопис Національної академії внутрішніх справ.* 2017. № 2 (12). С. 40–50.

30. Волобуєв А.Ф., Федорова О.Ф. Про тактику обшуку. *Криміналістичний вісник.* 2012. № 2 (18). С. 11–14.

31. Волчецкая Т.С. Ситуационный подход в практической и исследовательской криминалистической деятельности: учеб. пособие. Калининград: Калинингр. ун-т, 1999. 74 с.

32. Гавло В. К. Обстановка преступления как структурный компонент криминалистической характеристики преступления. *Проблемы совершенствования тактики и методики расследования преступлений.* Иркутск, 1980. С. 50.

33. Гавло В.К., Ключко В.Е. Судебно-следственные ситуации: психолого-криминалистические аспекты: монография Изд-во Алтайского ун-та, 2006. 226 с.

34. Голунский С.А., Шавер Б.М. Криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений. М.: Юр. изд-во НКЮ СССР, 1939. 372 с.

35. Гольст Г. Борьба с выпуском недоброкачественной, некомплектной и нестандартной продукции. *Социалистическая законность.* М., 1950, № 6. С. 13–21.

36. Гончаренко В. Г., В. В. Курдюков, К. В. Легких Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури.* 2007. Вип. 2 (9). С. 22–34.

37. Гончаренко В.Г., Курдюков В.В., Легких К.В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. Вип. 2 (9). С. 22–34.
38. Гора І. Поняття способів вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон и жизнь*. 2012. № 9. С. 34–38.
39. Гора І. Поняття способів вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон и жизнь*. 2012. № 9. С. 34–38.
40. Готін О.М. Випуск або реалізація недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки: проблеми кримінальної відповідальності: монографія. Луганськ, 2004. 288 с.
41. Готін О.М. Покарання за злочин «випуск або реалізація недоброякісної продукції»: деякі проблеми теорії. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2002. № 3. С. 194–201.
42. Готін О.М. Проблеми відмежування випуску або реалізації недоброякісної продукції від суміжних злочинів та інших правопорушень. *Вісник ЛАВС МВС України*. 2003. № 3. С. 60–70.
43. Гринберг М. С. Некоторые вопросы ответственности за преступления в области использования техники. *Проблемы борьбы с преступной неосторожностью* : темат. сб. Владивосток, 1976. Т. 175. С. 131–146.
44. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі: наук.-практ. посібник К.: КНТ, 2006. 272 с.
45. Давиденко В. С. Спеціальні знання в розслідуванні економічних злочинів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ, 2016 р. № 2. С. 178–188.
46. Дагель П. С. Особенности личности неосторожного преступника. *Теоретические проблемы учения о личности преступника*: сб. науч. трудов. Москва, 1979. С. 128–129.

47. Державний класифікатор будівель та споруд (ДК 018-2000). URL: dp.sfs.gov.ua/data/files/55351.doc
48. Динту В.А. Обстановка злочину у структурі криміналістичної характеристики злочину. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. С. 240–246.
49. ДСТУ 3278-95 Державний стандарт України. Система розроблення та постачання продукції на виробництво. Основні терміни та визначення. URL: <http://metrology.com.ua/download/dstu-gost-gost-r/60-dstu/438-dstu-3278-95>
50. Еникеев М.И. Юридическая психология. Учебник для Вузов. М.: Изд-во НОРМА; Изд. Группа НОРМА-ИНФРА-М. 2001. С. 105.
51. Ермаков И. Ю. Методика расследования преступных нарушений правил охраны труда и техники безопасности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ермаков Игорь Юрьевич. М. : Моск. гос. юрид. акад., 2008. 182 с.
52. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступления. Минск: «АМАЛФЕЯ», 2001. С. 54–55
53. Євтушенко В.В., Домбровська О.П. Безпечність промислових товарів. *Товарознавчий вісник*. 2011. № 3. С. 105–109.
54. Єфімов О.В., Л.І. Тютюник, Л.А. Іванова, Т.А. Гаркуша, О.В. Стельник Історико-методологічні аспекти розвитку стандартизації, управління якістю і сертифікації промислової продукції. *Вісник НТУ ХПІ. Серія: Історія науки і техніки*. 2013. № 48 (1021). С. 60–63.
55. Жига І.П. Правові основи протидії введення в обіг на ринок України небезпечної продукції. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2013. № 4. С. 337–348.
56. Жирютин В. И. Деятельность следователя по выявлению причинности при расследовании преступных нарушений правил охраны труда и техники безопасности. *Гарантии конституционных прав личности при осуществлении правосудия*. Пермь, 1980. С. 95–104.

57. Жордания И.Ш. Психолого-правовая структура способа совершения преступления. Тбилиси: Изд-во «Сабчота Сакартвело», 1977. 233 с.
58. Журавель В.А. Криміналістична характеристика злочинів: проблема формування та застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 4(55). С. 202–213.
59. Журавель В.А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. Вип. 10. С. 12–20.
60. Закатов А. А. Использование научно-технических средств и специальных знаний в расследовании преступлений / А. А. Закатов, Ю. Н. Оропай ; отв. ред. А. М. Сербулов. К. : РИО МВД СССР, 1980. 104 с.
61. Занин А.В. О криминалистической характеристике выпуска недоброкачественной, нестандартной и некомплектной продукции. *Актуальные вопросы советской юридической науки*. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1978, Ч. 2. С. 125–126.
62. Заплотинський Б.А., Гупкало В.М. Управління якістю: навч.-метод. посібник К.: ННІМП ДУТ, 2015. 168 с.
63. Запотоцький А.П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 1(11). 2016. URL: http://irbisnbnv.gov.in/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/aymvs_2016_1_5.pdf
64. Зуйков Г. Г. Поиск преступников по признакам способов совершения преступления : учеб. пособие / Зуйков Г. Г. М. : ВШ МВД СССР, 1970. 16 с.
65. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления: автореф. дисс... докт. юрид. наук: 12.00.09. М., 1970. 31 с.

66. Зуйков Г.Г. Установление способа совершения преступления при помощи криминалистических экспертиз и исследований. М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1970. 45 с.
67. Игнатьев М.Е. Криминалистическое значение уголовно-правовой причинной связи. *Проблемы правоохранительной деятельности*. 2017. №1. С. 48–53.
68. Ищенко Е.П., Филиппов А.Г. Криминалистика: учебник М.: Высшее образование, 2007. 1274 с.
69. Іщенко А. В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів : навч. посіб. / Іщенко А. В., Ієрусалимов І. О., Удовенко Ж. В. К. : Центр учбової л-ри, 2007. 160 с.
70. Калініна І.В. Ситуаційна обумовленість розслідування господарських злочинів, пов'язаних із підробленням документів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2013. Том 26 (65). С. 212–217.
71. Керівні принципи для захисту інтересів споживачів. Резолюція 39/248 Генеральної Асамблеї ООН. Прийнята 9 квітня 1985 року на 106-му пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_903
72. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Офіційний сайт. URL: <http://kndise.gov.ua/activity/expertise-view/c-materialiv-recovin-ta-virobiv>
73. Киришь Б.А. Применение наказания за выпуск недоброкачественной, нестандартной или некомплектной промышленной продукции. Юридический процесс как средство обеспечения социалистической законности. *Вестник Львовского университета*. Серия юридическая. Львов: Вища шк., 1986, Вып. 24. С. 74–77.

74. Клименко Л. П., Метрологія, стандартизація та управління якістю: навч. посіб. / Л. П. Клименко, Л.В. Пізінцалі, Н.І. Александровська, В.Д. Євдокимов. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 243 с.
75. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков: Харьк. юрид. ин-т, 1976. 62 с.
76. Колесниченко А. Н. Следственная ситуация: спорные вопросы, понятия и возможности решения проблемы. Криминалистические проблемы пространственно-временных факторов в методике расследования преступлений. Иркутск. 1983. С. 29–33.
77. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений: учеб. пособие Х.: ХЮИ, 1985. 92 с.
78. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Криминалистическая тактика: теории и тенденции: учеб. пособие. Харьков: Гриф, 1997. 256 с.
79. Конструювання. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
80. Корноухов В.Е. Понятие объекта и предмета науки криминалистики //Курс криминалистики. Общая часть / Под ред. В.Е. Корноухова. М.: Юристь, 2000. С. 13.
81. Косарев С. Ю. История и теория криминалистических методик расследования преступлений / С. Ю. Косарев ; под ред. В. И. Рохлина. СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. 495 с.
82. Князьков А.С. Классификация следственных ситуаций. *Вестник Томского государственного университета*. Право. 2013. № 1(7). С. 36–47. с. 43–44.
83. Кривченко Ю. О. Експертне дослідження причин та наслідків при проведенні судових інженерно-технічних експертиз із безпеки життєдіяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. Х. : Право, 2013. Вип. 13. С. 344–348.

84. Кривченко Ю. О. Теоретичний базис судової інженерно-технічної експертизи в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. праць. Х. : Право, 2012. Вип. 12. С. 332–339.
85. Криміналістика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Юристъ, 2005. 781 с.
86. Криміналістическая характеристика преступлений : учеб. пособие / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова ; Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковский юридический институт. Х. : Юрид. ин-т, 1985. 93 с.
87. Криміналістическое обеспечение первоначального этапа расследования преступных взрывов / К. В. Вишневецкий, А. И. Гаевой, А. В. Гусев, В. Н. Михайлошин. М., 2008. С. 61–62.
88. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів: підручник для юрид. вузів; ред. В. Ю. Шепітько. Харків: Право, 1998 р. 375 с.
89. Криміналістика: навч. Посібник. за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. К.: КНТ; Самміт-Книга, 2011. 504 с.
90. Криміналістика: підручник / За ред. В.В. Тіщенко. Одеса: Видавничий дім Гельветика, 2017. 556 с.
91. Криміналістика: підручник. В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. К.: ЦУЛ, 2015. 544 с.
92. Криміналістика: підручник. В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2008. 464 с.
93. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. Ст. 88.

94. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. За заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: Юстиніан, 2012. 1224 с.
95. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. 768 с.
96. Куликов В.И. Обстановка совершения преступления и её криминалистическое значение: Автореф. ... канд. юрид. наук. М., 1983. С. 1.
97. Лановенко И. П. Уголовно-правовая охрана трудовых прав граждан / И. П. Лановенко, Г. П. Чангули ; отв. ред. И. П. Лановенко. К. : Наук. думка, 1989. 280 с.
98. Лановенко І. П. Кримінальна відповідальність за порушення правил техніки безпеки у промисловості / Лановенко І. П. К. : Вид-во АН УРСР, 1961. 128 с.
99. Лапин Е. С. О путях взаимодействия следователя с государственным инспектором по охране труда при расследовании преступных нарушений правил охраны труда. *Следователь*. 1999. № 7. С. 41–43.
100. Лисенко В.В., Курілов Г.М. Незаконний обіг товарі в Україні: криміналістична класифікація злочинів. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2013. № 2 (61). С. 128–134.
101. Литвинов О.М. Про наукову парадигму криміналістичної характеристики. *Криміналістичний вісник*. 2006. № 1. С. 23–29.
102. Літвінчук І. С. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з умисним випуском на ринок небезпечної продукції: дис.. ... канд.. юрид. наук. спец. 12.00.09. Лівів, 2017. 239 с.

103. Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : моногр. / Лук'янчиков Є. Д. К. : НАВСУ, 2005. 379 с.
104. Маланчук Т.В. Контроль за якістю і безпечністю продукції як фундаментальна функція держави щодо гарантування захисту прав споживачів. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 1. С. 62–67.
105. Маланчук Т.В. Проблеми вилучення неякісної і небезпечної продукції з обігу. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 8. С. 28–31.
106. Махов В.Н. Расследование преступных нарушений правил при производстве строительных работ / В. Н. Махов, В. А. Образцов, К. Т. Чернова. Москва : Всесоюз. Ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1979. 124 с.
107. Методика расследования дел о выпуске недоброкачественной, некомплектной или нестандартной продукции / М. Я. Савицкий ; Под ред. гос. советника юстиции 2-го класса Л. Р. Шейнина; Прокуратура СССР. Следств. отд. Москва : Юрид. изд-во, 1947. 72 с.
108. Митричев С. П. Методика расследования отдельных видов преступлений. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Вып. 10. Киев, 1973. С. 28.
109. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 3-тє вид., переробл. та доповн. К.: Атіка, 2005. 1064 с.
110. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

111. Наумчук Н.В. Проблеми визначення предмету злочину, передбаченого статтею 227 КК України. *Право і суспільство*. 2014. № 1–2. С. 243–245.

112. Нор В.Т. Организация рассмотрения судами уголовных дел о выпуске недоброкачественной, нестандартной и некомплектной промышленной продукции. Проблемы совершенствования правового регулирования. Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1981. С. 79–88.

113. Об ответственности за выпуск недоброкачественной или некомплектной продукции и за несоблюдение обязательных стандартов предприятиями. Президиум Верховного Совета СССР. Указ от 10 июля 1940 года. URL: <https://ru.wikisource.org/wiki>

114. Об ответственности за выпуск недоброкачественной продукции. Центральный исполнительный комитет СССР, Совет народных комиссаров СССР. Постановление от 8 декабря 1933 года № 84/2562. URL: <https://ru.wikisource.org/wiki/>

115. Образцов В. А., Танасевич В. Г. Понятие и криминалистическое значение следственной ситуации. *Советское государство и право*. М.: Наука, 1979. № 8 С. 109–115.

116. Образцов В. А. Теоретические основы раскрытия преступлений, связанных с ненадлежащим исполнением профессиональных функций в сфере производства / Образцов В. А. Иркутск, 1985. С. 98.

117. Образцов В. А., В. Г. Танасевич О криминалистической характеристике преступлений. Вопросы борьбы с преступностью. Москва: Юрид. лит., 1976, № 25. С. 94–104.

118. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.- практ. посібник за ред. Н.І. Клименко. Юрінком Інтер, 2005. 216 с.

119. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки і якості товарів. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua>

120. Панчишин М. Я. Стан наукових досліджень проблем методики розслідування злочинів, передбачених ст. 272 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 133–147.

121. Поняття продукції промисловості та її види. URL: <http://www.wikipage.com.ua/1x788d.html>

122. Порядок проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 року № 257. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-%D0%BF>

123. Про будівельні норми. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 5. ст. 41.

124. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 20 вересня 2015 року № 191-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 21. Ст. 133.

125. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності. Закон України від 14 жовтня 1994 року № 208/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. ст. 411.

126. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції. Закон України від 19 травня 2011 року № 3390-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/3390-17>

127. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції. Закон України від 2 лютого 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 21, ст. 144.

128. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року. № 2736-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2736-17/conv>

129. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Міністерство внутрішній справ. Наказ від 7 липня 2017 року № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

130. Про затвердження Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України №127 від 25 травня 2001 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0582-01/page>

131. Про затвердження Положення про центральний фонд будівельних норм та Типового положення про фонд галузевих будівельних норм. Кабінет міністрів України. Постанова від 23 червня 2010 року № 483. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/483-2010-%D0%BF>

132. Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 16 травня 2011 року № 45. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11>

133. Про затвердження Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 року № 1764. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1764-2006-%D0%BF>

134. Про захист прав споживачів. Закон України від 12 травня 1991 року №1023-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

135. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*, 2007, № 29, ст. 389.

136. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку. Закон України від 14 травня 2015 року № 417-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/417-19>

137. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09>

138. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 9 грудня 2015 року № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011. № 34. ст. 343.

139. Про технічні регламенти та оцінку відповідності. Закон України від 15 січня 2015 року. № 24-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/124-19>

140. Пчеліна О.В. Тактичні завдання розслідування злочинів і криміналістична методика. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 48–52.

141. Расследование дел о вредительских и диверсионных актах, совершаемых при помощи и под видом нарушения правил техники безопасности, а также дел об иных преступлениях, связанных с нарушением правил техники безопасности : пособие для следователей. М., 1937. С. 34–66.

142. Расследование преступных нарушений правил техники безопасности: Общие положения / Н. А. Селиванов, В. И. Беджашев, Л. Н. Викторова и др.; рук. авт. кол. и отв. ред. Н. А. Селиванов : Всесоюз. науч.-исследовательский ин-т проблем укрепления законности и правопорядка. Вып. 1. М., 1990. 80 с.

143. Розслідування окремих видів злочинів: навч. Посібник. О.В. Бишевец, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева та ін.; за ред. М.А. Погорецького та Д.Б. Сергеевої. К.: Алерта, 2015. 536 с.

144. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд : метод. рек. / Таран О.В., Войтович Я.В. Київ, 2018. 65 с.

145. Романенко І. І Конспект лекцій навчальної дисципліни «Будівлі і споруди» для студентів 1 курсу денної і 3 курсу заочної форм навчання та слухачів другої вищої освіти за напрямом підготовки (6.030601) «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент організацій міського господарства» / І. І. Романенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.:ХНАМГ, 2011. 131 с.

146. Салтевский М.В. Криминалистика: учеб. пособие. Юрист, 1996. 433 с.

147. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. / Салтевський М. В. Кондор, 2006. 558 с.

148. Селиванов Н. А. Типовые версии, следственные ситуации и их значение для расследования. *Социалистическая законность*. Москва, 1985. № 7. С.52–55.

149. Селиванов Н.А. Криминалистические характеристики преступлений и следственные ситуации в методике расследования преступлений. *Социалистическая законность*. 1977. № 2. С. 56–59.

150. Сендеров Б.В. Аварии жилых зданий. 1992. 216 с.

151. Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Державний стандарт України URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/standarts/DSTU_3974-2000.pdf

152. Слідчі (розшукові) дії: навч. посібник О.В. Авраменко, Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Р.І. Благути та Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

153. Соколовский З. М. Экспертное исследование причинной связи по уголовным делам : метод. пособие / З. М. Соколовский. К. : РИО МВД УССР, 1979. 47 с.

154. Сосновская Н. В. Подготовка и назначение судебных строительно-технических экспертиз. *Вестник Следственного Комитета при прокуратуре Российской Федерации*. Москва, 2009. № 1. С. 38.

155. Справочная книга криминалиста / Н. А. Селиванов, Е. Н. Викторова, Л. Н. Викторова, И. Г. Виноградов и др. Москва, 2000. 727 с.
156. Статистика: підручник / А.В. Головач, А.М. Єріна, О.В. Козирєв та ін.; за ред. А.В. Головача, А.М. Єріної, О.В. Козирєва. К.: Вища шк., 1993. 623 с.
157. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 173–180.
158. Суботін П. Ринковий нагляд. Перші підсумки і позиція інспектора. *Промислова безпека*. 2013. № 1. URL: <http://prombezpeka.com/>
159. Судебно-медицинская травматология. Под ред. А. П. Громова, В. Г. Науменко. М., «Медицина», 1977, 368 с.
160. Судова медицина : підручник для студ. мед. вузів / Концевич І. О., Михайличенко Б. В. та ін. ; за ред.. І. О. Концевич, Б. В. Михайличенка. К. : МП «Леся», 1997. 656 с.
161. Таран О. В. Збирання та використання нормативно-технічної документації у розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці. *Право і суспільство*. 2011. № 3. С. 220–224.
162. Таран О. В. Розслідування злочинів проти безпеки виробництва: проблеми та шляхи розв'язання. *Сучасні проблеми криміналістики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, проф. В. П. Колмакова. Одеса. : Юрид. л-ра, 2013. С. 305.
163. Таран О.В. Розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці: монографія. К.: «ДІА», 2012. 352 с.
164. Тарасов-Родионов П., Ласкин М. Расследование дел о растратах и подлогах. Практическое пособие для следователей и юридических курсов. М.: ОГИЗ, 1935. 80 с.

165. Телегина Т.Д. Использование специальных знаний в современной практике расследования преступлений: монография. М.: Юрлитинформ, 2011. 152 с.

166. Тімченко І.С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції. *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С. 285–288.

167. Тімченко І.С. Умисний випуск на ринок України небезпечної продукції: криміналістична характеристика. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. Том 3. С. 219–223.

168. Тостухина Т. В. Криминалистическая характеристика личности преступника, совершающего неосторожные преступления, связанные с аварийными взрывами. *Известия ТулГУ. Экономические и юридические науки*. 2014. № 1–2. С. 27–31.

169. Тулупов С. Д. Судова експертиза порушень у галузі безпеки життєдіяльності, охорони праці та ергономічного забезпечення. *Вестник ХНАДУ*. 2006. № 32. С. 113–116.

170. Тяжкова И. М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности / Тяжкова И. М. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. 278 с.

171. Узагальнення судової практики призначення судових експертиз у цивільних справах і використання їх висновків. Апеляційний суд Чернігівської області. Офіційний сайт. URL: <https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/199569/>

172. Ухвала колегії суддів з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Сумської області від 30 травня 2013 року. Справа №1819/4520/12. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31521206>

173. Ухвала Октябрського районного суду м. Полтави від 19 березня 2017 року. Провадження № 1-кс/554/6345/2017. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69000280>

174. Ухвала слідчого судді Октябрського районного суду м. Полтави від 19 вересня 2017 року № 554/7130/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69000280>

175. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду від 6 грудня 2013 року. Справа № 569/22251/13-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47318475>

176. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 21 липня 2016 року. Справа № 569/9183/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59155121>

177. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду рівненської області від 31 липня 2014 року. Справа № 569/11939/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50230666>

178. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 4 липня 2014 року. Справа № 569/10165/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50111167>

179. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 16 листопада 2016 року. Справа № 569/14655/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62698661>

180. Ухвала слідчого судді Трускавецького міського суду Львівської області від 10 січня 2014 року. Справа № 457/15/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46921109>

181. Ухвала судді Рівненського міського суду Рівненської області від 14 листопада 2016 року. Справа № 569/14652/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62698652>

182. Хавронюк М.І. Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення: монографія. К., 2011. 324 с.

183. Хоменко А. Н. Связь личности преступника как элемента криминалистической характеристики преступления с другими ее элементами

. Актуальные вопросы правоведения в период совершенствования социалистического общества. Томск, 1989. С. 9–22.

184. Центр судової експертизи та експертних досліджень. Офіційний сайт. URL: <https://ics.gov.ua/expert/eactivity/itexpertise/land>

185. Цюра А. Теоретико-прикладні проблеми визначення об'єкта злочину «умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». *Право України*. 2012. № 9. С. 416–424.

186. Чаплинський К.О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.

187. Чернова К. Т. Расследование и предупреждение преступлений, связанных с недоброкачественным строительством : методические указания / К. Т. Чернова, В. А. Образцов, Д. В. Шалагин. Москва : Всесоюз. Ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1985. 80 с.

188. Шавер Б. М. Руководство по расследованию преступлений : пособие для прокуроров, следователей и работников милиции / Б. М. Шавер, П. И. Тарасов-Родионов. М., 1941. 191 с.

189. Шайдаев М.Ш. Обстановка совершения преступления в зоне вооруженного конфликта и ее уголовно-правовое значение. Дис. ... канд. юрид. наук. М., 2004. С. 41.

190. Шаповал М.І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікацією: підручник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. 174 с.

191. Швець Н.Л. Особливості криміналістичної характеристики випуску чи реалізації недоброякісної продукції. *Вісник Луцької МВС України*. 2002. № 1. С. 182–190.

192. Швець Н.Л. Проблеми методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів. автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Х., 2003. 19 с.

193. Шейнин Г. Методика расследования дел о несчастных случаях на производстве. *Вопросы советской криминалистики*. 1933. С. 58–59.

194. Шепітько В.Ю. Тактика огляду місця події (проблеми використання типового та евристичного у діяльності слідчого). *Юридичний радник*. Х.: Страйд, 2006. № 1 (9). С. 88–89.
195. Яблоков Н. П. Методика расследования уголовных дел о нарушениях правил техники безопасности : лекция / Яблоков Н. П. М. : ВЮЗИ, 1958. 59 с.
196. Яблоков Н. П. Исследование обстоятельств преступных нарушений правил безопасности труда. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1980. 146 с.
197. Яблоков Н. П. О субъекте преступных нарушений правил охраны труда и техники безопасности. *Советская юстиция*. 1968. № 23. С. 7–8.
198. Яблоков Н. П. Особенности норм и правил, регулирующих охрану труда и технику безопасности. *Советская юстиция*. 1974. № 16. С. 14–16.
199. Яблоков Н. П. Причинная связь по делам о преступных нарушениях правил охраны труда и техники безопасности. *Советская юстиция*. 1969. № 13. С. 10–11.
200. Яблоков Н.П. Криминалистика: учебник 2-е изд. перераб. и доп. М.: Норма, 2008. с. 34.
201. Яблоков Н.П. Криминалистическая характеристика преступлений и следственные ситуации // Сб. «Вопросы борьбы с преступностью». М., 1979. № 30. С. 116.
202. Voitovych Ya. The Ways of Violating the Rules Concerning the Safe Use of Industrial Products as an Element of the Forensic Characteristics of the Crime Provided for in Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105). С. 111–119.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зведені дані опитування слідчих Національної поліції щодо проблемних питань розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (135 осіб з м. Києва, Київської, Харківської, Дніпропетровської, Вінницької областей)

1. Чи маєте Ви досвід розслідування злочинів проти безпеки виробництва?

так 32 %

ні 68 %

2. Чи використовуєте Ви у практичній діяльності методико-криміналістичні рекомендації щодо розслідування злочинів проти безпеки виробництва?

так 31 %

ні 69 %

3. Якщо так, то до яких джерел звертаєтесь?

4. Якщо ні, то зазначте причину

не маю потреби

не маю доступу 58 %

не відомо про спеціальні криміналістичні методики (щодо розслідування злочинів проти безпеки виробництва) 42 %

5. Як Ви визначаєте методико-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України?

достатнє

недостатнє (всі опитані)

6. Які питання розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України Ви визначаєте як проблемні у правозастосовній практиці?

проведення слідчих (розшукових) дій 92 %

обставини, що підлягають встановленню 87 %

використання спеціальних знань 85 %

слідчі ситуації початкового етапу розслідування 63 %

свій варіант (зазначте) _____

7. Чи викликає складності робота з документами при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України? В чому вони полягають?

так 95 %

ні 5 %

проблеми визначено наступним чином (відкрите запитання):

1) значний масив документації та специфічність її змісту, що потребує багато часу для пошуку та опрацювання 93 %;

2) складність у точному встановленні документів, які мають значення, відношення до певної ситуації 85 %;

3) проблеми, пов'язані із визначенням місця знаходження документів 54 %;

4) виявлення зв'язку та ієрархії документів 52 %.

8. Які слідчі (розшукові) дії проводились (доцільно проводити) при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України?

огляд місця події 93 %

огляд документів всі опитані

допит всі опитані

обшук 46 %

слідчий експеримент 12 %

експертиза 96 %

9. Які негласні слідчі (розшукові) дії проводились (доцільно проводити) при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України?

Додаток Б

Програма вивчення матеріалів кримінальних проваджень

**1. Коротка фабула. Початкова інформація про злочин і її зміст.
Кваліфікація. Джерело надходження інформації про злочин:**

повідомлення органів нагляду, контролю 64 %
заява потерпілого, його родичів, інших заявників 28 %
ознаки кримінального правопорушення були виявлені при розслідуванні
іншого кримінального правопорушення 8 %

2. Предмет злочину(ст. 275 КК України):

будівлі, споруди 97 %
промислова продукція 3 %

3. Відомості про обстановку учинення злочину:

місце: виробництво
час: для промислової продукції: розроблення, конструювання,
виготовлення, зберігання; для будівель і споруд: проектування, будівництво

4. Спосіб учинення злочину:

для промислової продукції (за стадіями)
для будівель і споруд (за стадіями)

5. Особа злочинця.

чоловіки 95 %
жінки 5 %
вікові групи:
18-25 років – 15 %;
26-35 років – 56 %;
36-45 років – 23 %;
46-60 років – 6 %
посада
характеристика за місцем роботи: позитивна
відповідальність за аналогічні порушення:
кримінальна
адміністративна
дисциплінарна 1 %
акти реагування контролюючих органів 4 %

6. Використання спеціальних знань.

Спеціаліст: залучався 43 %
консультації 46 %
підготовка до проведення слідчих (розшукових) дій 23 %

участь у проведенні слідчих (розшукових) дій 28 %

6.1. Експертизи:

будівельно-технічна 92 %

судово-медична 87 %

товарознавча 5 %

інші 7 %

7. Огляд місця події.

Вивчення протоколів ОМП:

неповне, неточне відображення у протоколі ОМП обставин події (внаслідок незнання або неправильного використання термінології, необізнаності про будову специфічних об'єктів) 75 %;

проведення ОМП без участі профільного спеціаліста (технологи, інженери, будівельники), коли у цьому є необхідність 46 %;

неправильне визначення меж огляду, у т.ч. не проведення огляду територій та об'єктів, пов'язаних з місцем події 42 %;

незастосування науково-технічних засобів або недостатнє їх застосування (переважно застосовується тільки фото і відеозйомка) 39 %;

помилки у фіксації виявлених об'єктів і слідів, вилучення об'єктів, які не стосуються розслідуваної події 34 %

не проведення ОМП (зазвичай, якщо йдеться про створення загрози життю або здоров'ю внаслідок недодержання вимог безпеки на стадіях конструювання промислової продукції, проектування будівель і споруд. Слідчі обмежуються лише вивченням документації) 2 %.

8. Огляд документів.

Вивчення протоколів огляду (недоліки):

1) опрацювання лише тих документів, які надають учасники провадження, тобто відсутність ініціативи у отриманні інших документів, які мають значення для провадження;

2) поверхневе, безсистемне, без логічного зв'язку вивчення документації, що має наслідком передчасні та/або необґрунтовані висновки;

3) невміння правильно використовувати наявну документальну інформацію при обґрунтуванні клопотань про проведення процесуальних дій, під час допитів, оглядів;

4) незалучення спеціалістів для отримання консультацій при організації і проведенні огляду документів, або безініціативність та формалізм, що виявляється у фактичному перекладанні своїх обов'язків на спеціаліста.

Додаток В

Матеріали, які рекомендовано для використання у правозастосовній практиці

В.1. Інформаційний кейс:

- 1) законодавчі та нормативні акти у сфері промислового та будівельного виробництва, які використовуються у кримінальному провадженні;
- 2) типові порушення у будівництві;
- 3) перелік видів продукції, щодо яких органи державного ринкового нагляду здійснюють державний ринковий нагляд;
- 4) виконавча документація

Закони України:

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності
 Про центральні органи виконавчої влади
 Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності
 Про загальну безпечність нехарчової продукції
 Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції
 Про ліцензування певних видів господарської діяльності
 Про архітектурну діяльність
 Про захист прав споживачів
 Про основи містобудування
 Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності
 Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності
 Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності
 Про регулювання містобудівної діяльності
 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання у сфері будівництва житла
 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства
 Вид порушення порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил, виявлених під час здійснення заходів державного архітектурно-будівельного контролю

Постанови КМУ

Постанова КМУ від 25.05.2011 № 559. Про містобудівний кадастр
 Постанова КМУ від 23.05.2011 № 553. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю
 Постанова КМУ від 19.08.2015 № 698. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду
 Постанова КМУ від 19.08.2015 № 671. Деякі питання діяльності органів державного архітектурно-будівельного контролю
 Постанова КМУ від 13.04.2011 № 466. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт
 Постанова КМУ від 13.04.2011 № 461. Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів
 Постанова КМУ від 11.05.2011 № 560. Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов

Постанова КМУ від 09.07.2014 № 294. Про затвердження Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України

Постанова КМУ від 06.04.1995 № 244. Про затвердження Порядку накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудівної діяльності

Постанова КМУ від 05.12.2007 № 1396. Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури

Постанова КМУ від 28.12.2016 № 1069. Про затвердження переліку видів продукції, щодо яких органи державного ринкового нагляду здійснюють державний ринковий нагляд

Постанова КМУ від 17.06.2015 № 402 Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, яка підлягає державному ветеринарно-санітарному контролю та нагляду, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною ветеринарною та фітосанітарною службою

Постанова КМУ від 27.12.2008 № 1164 Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, випуском і реалізацією продукції (виконанням робіт, наданням послуг), та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)

Постанова КМУ від 26.12.2011 № 1404 Про затвердження ступенів ризику видів нехарчової продукції та критеріїв, за якими визначається належність нехарчової продукції до відповідних ступенів ризику

Постанова КМУ

Постанова КМУ

Накази

Наказ Мінрегіону від 21.12.2016 № 331 Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планової (позапланової) перевірки за додержанням суб'єктом господарювання ліцензійних умов провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми та значними наслідками

Наказ Мінрегіону від 24.11.2014 № 325 Про затвердження Порядку функціонування електронної системи здійснення декларативних процедур у будівництві

Наказ Мінрегіону від 24.04.2015 № 79 Про затвердження Порядку прийняття в експлуатацію і проведення технічного обстеження індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, громадських будинків та будівель і споруд сільськогосподарського призначення I та II категорій складності, які збудовані без дозволу на виконання будівельних робіт

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 15.05.2012 за № 240 Про затвердження форм актів та інших документів, які складаються під час або за результатами здійснення державного архітектурно-будівельного контролю

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 16.05.2011 за N 45 Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 23.05.2011 за N 53 Про затвердження Критеріїв, яким повинні відповідати експертні організації, що здійснюють експертизу проектів будівництва

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 02.06.2011 за N 64 Про затвердження Порядку розроблення історико-архітектурного опорного плану населеного пункту

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 24.06.2011 за N 92 Про затвердження Порядку ведення єдиного реєстру отриманих повідомлень про початок виконання підготовчих і будівельних робіт, зареєстрованих декларацій про початок виконання підготовчих і будівельних робіт, виданих дозволів на виконання будівельних робіт, зареєстрованих декларацій про готовність об'єкта до експлуатації та виданих сертифікатів, відмов у реєстрації таких декларацій та у видачі таких дозволів і сертифікатів

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 05.07.2011 за № 103 Про затвердження Порядку видачі будівельного паспорта забудови земельної ділянки із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 25 лютого 2013 року № 66

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 07.07.2011 за № 109 Про затвердження Порядку надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, їх склад та зміст

Державні та галузеві будівельні норми.

ДБН А.1.1-1:2009 Система нормування та стандартизації у будівництві. Основні положення.

ДБН А.1.1-94-2010 Зміна №1 ДБН А.1.1-94:2010 Проектування будівельних конструкцій за Єврокодами. Основні положення.

ДБН А.2.1-1-2008 Інженерні вишукування для будівництва

ДБН А.2.2-1-2003 Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд.

ДБН А.2.2-2-96 Технічний захист інформації. Загальні вимоги до організації проектування і проектної документації для будівництва.

ДБН А.2.2-3:2014 Склад та зміст проектної документації на будівництво.

ДБН А.2.2-14-2016 Склад та зміст науково-проектної документації на реставрацію пам'яток архітектури та містобудування

ДБН А.3.1-5:2016 Організація будівельного виробництва.

ДБН А.3.1-9:2015 Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів.

ДБН А.3.2-2-2009 Охорона праці і промислова безпека у будівництві. Основні положення.

ДБН Б.1-2-95 Склад, зміст, порядок розроблення, погодження і затвердження комплексних схем транспорту для міст України.

ДБН 360-92 Містобудування. Планування та забудова міських і сільських поселень.

ДБН Б.1.1-5-2007 І-частина. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) на особливий період у містобудівній документації (ДСК). II-частина. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту(цивільної оборони) на мирний час у містобудівній документації.

ДБН Б.1.1-13-2012 Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях.

ДБН Б.1.1-11:2011 ДБН Б.1.1-14-2012 Склад та зміст детального плану території.

ДБН Б.1.1-15-2012 Склад та зміст генерального плану населеного пункту.

ДБН Б.1.1-16:2013 Склад та зміст містобудівного кадастру.

ДБН Б.2.2-1-2008 Кладовища, крематорії та колумбарії. Норми проектування. ДБН Б.2.2-3-2012 Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження історико-архітектурних опорних планів, спеціальної науково-проектної документації для визначення історичних ареалів населених місць України.

ДБН Б.2.2-5-2011 Благоустрій території.

ДБН Б.2.2-6-2013 Склад та зміст схеми санітарного очищення населеного пункту

ДБН Б.2.4-1-94 Планування і забудова сільських поселень. Планирование и застройка сельских поселений. Planning and building up rural settlements.

ДБН Б.2.4-3-95 Генеральні плани сільськогосподарських підприємств.

ДБН Б.2.4-4-97 Планування та забудова малих сільськогосподарських підприємств та селянських (фермерських) господарств.

ДБН В.1.1-1-94 Проектування і будівництво цивільних будівель із блоків і каменів пиляних вапняків кримських родовищ в сейсмічних районах.

ДБН В.1.1-7-2016 Пожежна безпека об'єктів будівництва.

ДБН В.1.1-12:2014 Будівництво в сейсмічних районах України

ДБН В.1.1-24-2009 Захист від небезпечних геологічних процесів. Основні положення проектування.

ДБН В.1.1-25-2009	Інженерний захист територій та споруд від підтоплення та затоплення.
ДБН В.1.1-31:2013	Захист територій, будинків і споруд від шуму.
ДБН В.1.1-45:2017	Будівлі і споруди в складних інженерно-геологічних умовах.
Загальні положення	
ДБН В.1.1-46:2017	Інженерний захист територій, будинків і споруд від зсувів і обвалів.
Основні положення.	
ДБН В.1.2-2-2006	Навантаження і впливи. Норми проектування.
ДБН В.1.2-4-2006	Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) – (ДСК).
ДБН В.1.2-5-2007	Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів.
Науково-технічний супровід будівельних об'єктів.	
ДБН В.1.2-6-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Механічний опір та стійкість.
ДБН В.1.2-7-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека.
ДБН В.1.2-8-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища.
ДБН В.1.2-9-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека експлуатації
ДБН В.1.2-10-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Захист від шуму.
ДБН В.1.2-11-2008	Основні вимоги до будівель і споруд. Економія енергії.
ДБН В.1.2-12-2008	Будівництво в умовах ущільненої забудови. Вимоги безпеки.
ДБН В.1.2-14-2009	Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ
ДБН В.1.2-15-2009	Навантаження та впливи. Мости та труби.
ДБН В.1.3-2-2010	Геодезичні роботи у будівництві.
ДБН В.2.1-10-2009	Основи та фундаменти будинків і споруд. Основні положення проектування.
ДБН В.2.2-1-95	Будівлі і споруди для тваринництва.
ДБН В.2.2-2-95	Теплиці і парники.
ДБН В.2.2-3-97	Будинки та споруди навчальних закладів.
ДБН В.2.2-4-97	Будинки та споруди дошкільних навчальних закладів
ДБН В.2.2.5-97	Захисні споруди цивільної оборони.
ДБН В.2.2-7-98	Будівлі і споруди для зберігання мінеральних добрив та засобів захисту рослин.
ДБН В.2.2-8-98	Підприємства, будівлі і споруди по зберіганню та переробці зерна.
ДБН В.2.2-9-2009	Громадські будинки та споруди. Основні положення.
ДБН В.2.2-10-2001	Заклади охорони здоров'я.
ДБН В.2.2-11-2002	Підприємства побутового обслуговування. Основні положення.
ДБН В.2.2-12-2003	Будівлі і споруди для зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.
ДБН В.2.2-14-2003	Приміщення для зберігання секретних документів та роботи з ними
(ДСК) Будинки і споруди.	Житлові будинки. Основні положення.
ДБН В.2.2-16-2005	Культурно-видовищні та дозвіллі заклади.
ДБН В.2.2-17-2006	Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення.
ДБН В.2.2-20-2008	Готелі.
ДБН В.2.2-23-2009	Підприємства торгівлі.
ДБН В.2.2-24-2009	Проектування висотних житлових і громадських будинків.
ДБН В.2.2-25-2009	Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства).
ДБН В.2.2-26-2010	Суди.
ДБН В.2.2-28-2010	Будинки адміністративного та побутового призначення.
ДБН В.2.3-4-2015	Автомобільні дороги. Частина І. Проектування. Частина ІІ.
Будівництво.	
ДБН В.2.3-5-2001	Вулиці та дороги населених пунктів.
ДБН В.2.3-6-2009	Мости та труби. Обстеження та випробування.
ДБН В.2.3-7-2010	Метрополітени.
ДБН В.2.3-14-2006	Мости та труби. Правила проектування.
ДБН В.2.3-15-2007	Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів.

- ДБН В.2.3-18-2007 Трамвайні та тролейбусні лінії. Загальні вимоги до проектування.
 ДБН В.2.3-19-2008 Залізничні колії 1520 мм. Норми проектування/
 ДБН В.2.3-22-2009 Мости та труби. Основні вимоги проектування.
 ДБН В.2.3-26-2010 Мости та труби. Сталеві конструкції. Правила проектування.
 ДБН В.2.4-1-99 Меліоративні системи та споруди.
 ДБН В.2.4-2-2005 Полігони твердих побутових відходів. Основні положення проектування.
 ДБН В.2.4-3-2010 Гідротехнічні споруди. Основні положення.
 ДБН В.2.4-4-2010 Полігони зі знешкодження та захоронення токсичних відходів.
 Основні положення проектування.
 ДБН В.2.5-16-99Визначення розмірів земельних ділянок для об'єктів електричних мереж.
 ДБН В.2.5-20-2001 Газопостачання.
 ДБН В.2.5-22-2002 Зовнішні мережі гарячого водопостачання та водяного опалення з використанням труб зі структурованого поліетилену з тепловою ізоляцією зі спіненого поліетилену і захисною гофрованою поліетиленовою оболонкою. Том 1 і 2.
 ДБН В.2.5-23-2010 Проектування електрообладнання об'єктів цивільного призначення.
 ДБН В.2.5-24-2012 Електрична кабельна система опалення.
 ДБН В.2.5-39-2008 Теплові мережі.
 ДБН В.2.5-41-2009 Газопроводи з поліетиленових труб. Частина I. Проектування.
 Частина II. Будівництво.
 ДБН В.2.5-56:2014 Системи протипожежного захисту.
 ДБН В.2.5-64-2012 Внутрішній водопровід та каналізація. Частина I. Проектування.
 Частина II. Будівництво.
 ДБН В.2.5-67:2013 Опалення, вентиляція та кондиціонування.
 ДБН В.2.5-74:2013 Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування.
 ДБН В.2.5-75:2013 Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування.
 ДБН В.2.5-76:2014 Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення
 ДБН В.2.5-77:2014 Котельні
 ДБН В.2.6-31:2016 Теплова ізоляція будівель.
 ДБН В.2.6-33-2008 Конструкції зовнішніх стін із фасадною теплоізоляцією. Вимоги до проектування, улаштування та експлуатації.
 ДБН В.2.6-98-2009 Бетонні та залізобетонні конструкції. Основні положення.
 ДБН В.2.6-160-2010 Сталезалізобетонні конструкції. Основні положення.
 ДБН В.2.6-161:2017 Дерев'яні конструкції. Основні положення.
 ДБН В.2.6-162-2010 Кам'яні та армокам'яні конструкції. Основні положення.
 ДБН В.2.6-165:2011 Аллюмінієві конструкції. Основні положення.
 ДБН В.2.6-198:2014 Сталеві конструкції. Норми проектування
 ДБН В.2.6-220:2017 Покриття будівель і споруд
 ДБН В.3.2-2-2009 Житлові будинки. Реконструкція та капітальний ремонт.

Національні стандарти

ГОСТ 12.1.004-91 СИСТЕМА СТАНДАРТОВ БЕЗОПАСНОСТИ ТРУДА ПОЖАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ. ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ

ГОСТ 12.1.044-89 СИСТЕМА СТАНДАРТОВ БЕЗОПАСНОСТИ ТРУДА. ПОЖАРОВЗРЫВООПАСНОСТЬ ВЕЩЕСТВ И МАТЕРИАЛОВ. НОМЕНКЛАТУРА ПОКАЗАТЕЛЕЙ И МЕТОДЫ ИХ ОПРЕДЕЛЕНИЯ

ГОСТ 2874-82 ВОДА ПИТЬЕВАЯ. ГИГИЕНИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ И КОНТРОЛЬ ЗА КАЧЕСТВОМ

ГОСТ 19433-88 ГРУЗЫ ОПАСНЫЕ. КЛАССИФИКАЦИЯ И МАРКИРОВКА

ДСТУ 2708:2006 МЕТРОЛОГІЯ. ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

ДСТУ 3215-95 МЕТРОЛОГІЯ. МЕТРОЛОГІЧНА АТЕСТАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

[ДСТУ 3413-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

[ДСТУ 3649-97](#) ЗАСОБИ ТРАНСПОРТНІ ДОРОЖНІ. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ДО ТЕХНІЧНОГО СТАНУ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

[ГОСТ 14861-91](#) Тара производственная. Типы

[ДСТУ 1.3-93](#) ДЕРЖАВНА СИСТЕМА СТАНДАРТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ. ПОРЯДОК РОЗРОБЛЕННЯ, ПОБУДОВИ, ВИКЛАДУ, ОФОРМЛЕННЯ, УЗГОДЖЕННЯ, ЗАТВЕРДЖЕННЯ, ПОЗНАЧЕННЯ ТА РЕЄСТРАЦІЇ ТЕХНІЧНИХ УМОВ.

[ДСТУ 1.5-93](#) ДЕРЖАВНА СИСТЕМА СТАНДАРТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ПОБУДОВИ, ВИКЛАДУ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ СТАНДАРТІВ

[ДСТУ 2389-94](#) ТЕХНІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ДСТУ Б В.2.7-70-98](#) БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ. МЕТОД ВИПРОБУВАННЯ НА ПОШИРЕННЯ ПОЛУМ'Я.

[ДСТУ 3412-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. ВИМОГИ ДО ВИПРОБУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ

[ДСТУ 2456-94](#) ЗВАРЮВАННЯ ДУГОВЕ І ЕЛЕКТРОШЛАКОВЕ. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ

[ГОСТ 12.2.003-91](#) СИСТЕМА СТАНДАРТОВ БЕЗОПАСНОСТИ ТРУДА. ОБОРУДОВАНИЕ ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ. ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ

[ГОСТ 12.3.002-75](#) ССБТ. ПРОЦЕССЫ ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ. ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ

[ГОСТ 17.2.3.02-78](#) ОХРАНА ПРИРОДЫ. АТМОСФЕРА. ПРАВИЛА УСТАНОВЛЕНИЯ ДОПУСТИМЫХ ВЫБРОСОВ ВРЕДНЫХ ВЕЩЕСТВ ПРОМЫШЛЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

[ГОСТ 5542-87](#) ГАЗЫ ГОРЮЧИЕ ПРИРОДНЫЕ ДЛЯ ПРОМЫШЛЕННОГО И КОММУНАЛЬНО-БЫТОВОГО НАЗНАЧЕНИЯ. ТЕХНИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ

[ГОСТ 2.101-68](#) ЕДИНАЯ СИСТЕМА КОНСТРУКТОРСКОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ. ВИДЫ ИЗДЕЛИЙ

[ДСТУ 2708:2006](#) МЕТРОЛОГІЯ. ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

[ДСТУ 3215-95](#) МЕТРОЛОГІЯ. МЕТРОЛОГІЧНА АТЕСТАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

[ДСТУ 3400:2006](#) МЕТРОЛОГІЯ. ДЕРЖАВНІ ВИПРОБУВАННЯ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ І РОЗГЛЯДУ РЕЗУЛЬТАТІВ

[ДСТУ 2681-94](#) МЕТРОЛОГІЯ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ГОСТ 24297-87](#) ВХОДНОЙ КОНТРОЛЬ ПРОДУКЦИИ. ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

[ГОСТ 24555-81](#) СИСТЕМА ДЕРЖАВНИХ ВИПРОБУВАНЬ ПРОДУКЦІЇ. ПОРЯДОК АТЕСТАЦІЇ ВИПРОБУВАЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

[ДСТУ ГОСТ 2.601:2006](#) ЄДИНА СИСТЕМА КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

[ГОСТ 12.2.007.0-75](#) СИСТЕМА СТАНДАРТОВ БЕЗОПАСНОСТИ ТРУДА. ИЗДЕЛИЯ ЭЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКИЕ. ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ

[ДСТУ 7237:2011](#) СИСТЕМА СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ. ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА НОМЕНКЛАТУРА ВИДІВ ЗАХИСТУ

[ДСТУ 1.0:2003](#) НАЦІОНАЛЬНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

[ГОСТ 27751-88](#) Надежность строительных конструкций и оснований. Основные положения по расчету

[ГОСТ 27.002-89](#) Надежность в технике. Основные понятия. Термины и определения

[ДСТУ 2925-94](#) ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ. ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ДСТУ 3021-95](#) ВИПРОБУВАННЯ І КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ДСТУ 3278-95](#) СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ДСТУ 3410-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

[ДСТУ 3414-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. АТЕСТАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

[ДСТУ 3417-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. ПРОЦЕДУРА ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ, ЩО ІМПОРТУЄТЬСЯ

[ДСТУ 3419-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. СЕРТИФІКАЦІЯ СИСТЕМ ЯКОСТІ. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

[ДСТУ 3498-96](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. БЛАНКИ ДОКУМЕНТІВ. ФОРМА ТА ОПИС

[ДСТУ 3957-2000](#) СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРСЕПРО. ПОРЯДОК ОБСТЕЖЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

[ДСТУ 2391:2010](#) СИСТЕМА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

[ДСТУ 3321:2003](#) СИСТЕМА КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

[ДСТУ 2961-94](#) ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА. НОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛІВ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

[ГОСТ 2.301-68](#) ЄДИНА СИСТЕМА КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ. ФОРМАТИ

[ДСТУ 3973-2000](#) СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

[ДСТУ 3974-2000](#) СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ ДОСЛІДНО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ РОБІТ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

[ДСТУ Б В.2.7-182:2009](#) БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ.МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ЕФЕКТИВНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТА ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ІЗОЛЯЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ У РОЗРАХУНКОВИХ ТА СТАНДАРТНИХ УМОВАХ

Типові форми документів у сфері державного ринкового нагляду

Акт перевірки характеристик продукції (форма № 1);

Акт перевірки додержання вимог щодо представлення продукції за місцем проведення ярмарку, виставки, показу чи демонстрації в інший спосіб продукції, що не відповідає встановленим вимогам (форма № 2);

Акт перевірки стану виконання суб'єктом господарювання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів (форма № 3);

Припис про негайне усунення порушень вимог щодо представлення продукції за місцем проведення відповідного ярмарку, виставки, показу чи демонстрації в інший спосіб продукції, що не відповідає встановленим вимогам (форма № 4);

Рішення про негайне припинення представлення продукції за місцем проведення ярмарку, виставки, показу чи демонстрації в інший спосіб продукції, що не відповідає встановленим вимогам (форма № 5);

Рішення про відбір зразків продукції (форма № 6);

Рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів (форма № 7);

Рішення про знищення продукції або приведення її в інший спосіб до стану, що виключає її використання (форма № 8);

Рішення про внесення змін до рішення чи скасування рішення (форма № 9);

Протокол про виявлене(і) порушення вимог статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та статті 15 Закону України «Про загальну безпеку нехарчової продукції» (форма № 10);

Постанова про накладення штрафних санкцій

Перелік видів продукції, щодо яких органи державного ринкового нагляду здійснюють державний ринковий нагляд

Вид продукції, щодо	Найменування	нормативно-	Найменування
---------------------	--------------	-------------	--------------

якого здійснюється державний ринковий нагляд (сфера відповідальності органу державного ринкового нагляду)	правового акта, дія якого поширюється на відповідний вид продукції	органу державного ринкового нагляду
1. Морське обладнання	постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2007 р. № 1103 “Про затвердження Технічного регламенту морського обладнання”	Укртрансбезпека
2. Прогулянкові судна	постанова Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р. № 1147 “Про затвердження Технічного регламенту прогулянкових суден”	-“-
3. Інфраструктура залізничного транспорту	постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 494 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки інфраструктури залізничного транспорту”	-“-
4. Рухомий склад залізничного транспорту	постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1194 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки рухомого складу залізничного транспорту”	-“-
5. Колісні транспортні засоби, нові частини та обладнання, які можуть бути встановлені та/або використані на колісних транспортних засобах	наказ Мінінфраструктури від 17 серпня 2012 р. № 521 “Про затвердження Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання та Порядку ведення реєстру сертифікатів типу транспортних засобів та обладнання і виданих виробниками сертифікатів відповідності транспортних засобів або обладнання”	-“-
6. Будівельні вироби	постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764 “Про затвердження Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд”	Держархбудінспекція
7. Піротехнічні вироби	постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 р. № 839 “Про затвердження Технічного регламенту піротехнічних виробів”	ДСНС
8. Прості посудини високого тиску	постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 268 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки простих посудин високого тиску”	Держпраці
9. Ліфти і запобіжні комплектувальні вироби	постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2009 р. № 465 “Про затвердження Технічного регламенту ліфтів”	-“-

10. Канатні дороги для перевезення пасажирів, їх вузли та пристрої безпеки	постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2009 р. № 1076 “Про затвердження Технічного регламенту канатних доріг для перевезення пасажирів”	-“-
11. Обладнання, що працює під тиском	постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2011 р. № 35 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки обладнання, що працює під тиском”	-“-
12. Засоби індивідуального захисту	постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р. № 761 “Про затвердження Технічного регламенту засобів індивідуального захисту”	-“-
13. Вибухові матеріали промислового призначення	Закон України “Про загальну безпечність нехарчової продукції”	-“-
14. Обладнання та захисні системи, призначені для застосування в потенційно вибухонебезпечному середовищі	постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 898 “Про затвердження Технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для застосування в потенційно вибухонебезпечному середовищі”	Держпраці
15. Машини та устаткування	постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 62 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин”	-“-
16. Пересувне обладнання, що працює під тиском	постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 967 “Про затвердження Технічного регламенту пересувного обладнання, що працює під тиском”	-“-
17. Знаки безпеки і захисту здоров'я працівників	постанова Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2009 р. № 1262 “Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників”	-“-
18. Медичні вироби та допоміжні засоби до них	постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 р. № 753 “Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів”	Держлікслужба
19. Активні медичні вироби, які імплантують	постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 р. № 755 “Про затвердження Технічного регламенту щодо активних медичних виробів, які імплантують”	-“-
20. Медичні вироби для діагностики in vitro та їх допоміжні засоби	постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 р. № 754 “Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів для діагностики	-“-

in vitro”

21. Автомобільні бензини, дизельне, суднове та котельне паливо	постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 927 “Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив”	Держекоінспекція
--	--	------------------

{Пункт 22 виключено на підставі Постанови КМ [№ 3 від 11.01.2018](#)}

23. Енергоспоживчі продукти, в тому числі побутові холодильні прилади та побутові пральні машини	постанова Кабінету Міністрів України від 7 серпня 2013 р. № 702 “Про затвердження технічних регламентів щодо енергетичного маркування”;	Держпродспоживс лужба
--	---	-----------------------

постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2008 р. [№ 787](#) “Про затвердження Технічного регламенту максимально дозволеного споживання електроенергії холодильними приладами”

24. Побутові посудомийні машини	постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2015 р. № 514 “Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових посудомийних машин”	-“-
---------------------------------	--	-----

25. Електричне та електронне обладнання	постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2008 р. № 1057 “Про затвердження Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні”	Держпродспоживс лужба
---	---	-----------------------

26. Водогрійні котли, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі	постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р. № 748 “Про затвердження Технічного регламенту водогрійних котлів, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі”	Держпродспоживс лужба
--	--	-----------------------

27. Прилади, що працюють на газоподібному паливі	постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 856 “Про затвердження Технічного регламенту приладів, що працюють на газоподібному паливі”	-“-
--	--	-----

28. Сільськогосподарські та лісогосподарські трактори, їх причепи і змінні причіпні машини, системи, складові частини та окремі технічні вузли	постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1367 “Про затвердження Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів”	-“-
--	--	-----

29. Колісні сільськогосподарські та	постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. №	-“-
-------------------------------------	--	-----

лісогосподарські трактори	1368 “Про затвердження Технічного регламенту щодо складових частин і характеристик колісних сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів”	
30. Машини, призначені для застосування пестицидів і агрохімікатів	постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 62 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин”	-“-
31. Обладнання	постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1077 “Про затвердження Технічного регламенту з електромагнітної сумісності обладнання”	-“-
32. Радіоблабднання і телекомунікаційне кінцеве (термінальне) обладнання (крім ефективного використання радіочастотного ресурсу України та підключення до телекомунікаційної мережі загального користування)	постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 р. № 679 “Про затвердження Технічного регламенту радіоблабднання і телекомунікаційного кінцевого (термінального) обладнання”	Держпродспоживс лужба
33. Електричні лампи та світильники	постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 340 “Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників”	-“-
34. Текстильні волокна і текстильні вироби	постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 13 “Про затвердження Технічного регламенту щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів”	-“-
35. Мийні засоби і поверхнево-активні речовини, що входять до їх складу	постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2008 р. № 717 “Про затвердження Технічного регламенту мийних засобів”	-“-
36. Неавтоматичні зважувальні прилади	постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1062 “Про затвердження Технічного регламенту щодо неавтоматичних зважувальних приладів”	-“-
37. Законодавчо регульовані засоби вимірювальної техніки	постанова Кабінету Міністрів України від 13 січня 2016 р. № 94 “Про затвердження Технічного регламенту законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки”	-“-
38. Засоби вимірювальної техніки	постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 163 “Про затвердження Технічного регламенту засобів вимірювальної	Держпродспоживс лужба

	техніки”	
39. Низьковольтне електричне обладнання	постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1067 “Про затвердження Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання”	-“-
40. Пляшки, які використовуються як мірні ємності	постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 607 “Про затвердження Технічного регламенту щодо пляшок, які використовуються як мірні ємності”	-“-
41. Іграшки	постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 515 “Про затвердження Технічного регламенту безпеки іграшок”	-“-
42. Взуття	постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 632 “Про затвердження Технічного регламенту маркування матеріалів, що використовуються для виготовлення основних складових взуття, яке надходить для продажу”	-“-
43. Товари, які фасують за масою та об’ємом у готову упаковку	постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1193 “Про затвердження Технічного регламенту щодо деяких товарів, які фасують за масою та об’ємом у готову упаковку”	-“-
44. Види нехарчової продукції, стосовно яких технічними регламентами не встановлено спеціальні вимоги щодо забезпечення її безпеки та щодо яких не здійснюється державний ринковий нагляд іншими органами державного ринкового нагляду	Закон України “Про загальну безпеку нехарчової продукції”	Держпродспоживс лужба

Порушення у сфері будівельного виробництва

Виконання підготовчих робіт без набуття права на їх виконання

Наведення недостовірних даних у повідомленнях про початок виконання підготовчих і будівельних робіт та деклараціях про готовність об’єкта до експлуатації

Виконання будівельних робіт з порушенням вимог будівельних норм, стандартів і правил або затверджених проектних рішень, будівельного паспорта забудови земельної ділянки

Незабезпечення замовником здійснення авторського та технічного нагляду у випадках, коли такий нагляд є обов’язковим згідно із законодавством

Здійснення авторського та технічного нагляду з порушенням вимог законодавства

Передача замовнику проектної документації для виконання будівельних робіт на об’єкті, розробленої з порушенням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних для проектування об’єктів містобудування, будівельних норм, стандартів і правил, у тому числі щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними

можливостями та інших маломобільних груп населення, передбачення приладів обліку води і теплової енергії, а також заниження класу наслідків (відповідальності) об'єкта

Ведення виконавчої документації з порушенням будівельних норм, стандартів і правил

Застосування будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, що не відповідають державним нормам, стандартам, технічним умовам, проектним рішенням, а також тих, що підлягають обов'язковій сертифікації, але не пройшли її

Проведення господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, без отримання в установленому порядку ліцензії

Залучення до виконання окремих видів робіт відповідальних виконавців, які не мають відповідного кваліфікаційного сертифіката, у випадках, коли такий сертифікат є обов'язковим згідно із законодавством

Виконання окремих видів робіт, пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, відповідальним виконавцем, який згідно із законодавством повинен мати кваліфікаційний сертифікат, без отримання в установленому порядку такого сертифіката

Неподання чи несвочасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, а також про коригування проектної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим

Відсутність або невідповідність інформаційного стенда вимогам законодавства

Недопущення посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю на об'єкти будівництва

Експлуатація об'єктів будівництва, які завершені будівництвом та не прийняті в експлуатацію

Виконавча технічна документація в будівництві

1. Акти приймання геодезичної розбивочної основи.
2. Виконавчі геодезичні схеми зведених конструкцій, елементів і частин будівель, споруд.
3. Виконавчі схеми і профілі інженерних мереж і підземних споруд.
4. Загальний журнал робіт.
5. Спеціальні журнали робіт, журнали вхідної та операційного контролю якості.
6. Журнал авторського нагляду проектних організацій (при наявності авторського нагляду).
7. Акти огляду прихованих робіт.
8. Акти проміжного прийняття відповідальних конструкцій.
9. Акти випробувань і випробування обладнання, систем і пристроїв.
10. Акти приймання інженерних систем.
11. Виконавчі схеми розташування будівель, споруд на місцевості (посадки), що є виконавчою архітектурною документацією.
12. Робочі креслення на будівництво об'єкта з написами про відповідність виконаних в натурі робіт цим кресленням (з урахуванням внесених до них змін), зробленими особами, відповідальними за виконання будівельно-монтажних робіт.
13. Інші документи, що відображають фактичне виконання проектних рішень, на розсуд учасників будівництва з урахуванням їх специфіки.

Виконавча технічна документація, оформлена в установленому порядку, пред'являється виконавцем при прийманні робіт і при прийманні об'єкта в експлуатацію.

При здачі об'єкта в експлуатацію виконавча технічна документація в комплекті з іншими документами передається експлуатуючій організації на постійне зберігання і використовується в процесі експлуатації.

В.2 Алгоритм опрацювання проектної документації (об'єкт будівництва)

1. Склад та зміст вихідних даних на проектування (надаються проектувальнику):

містобудівні умови та обмеження; завдання на проектування, що визначають обґрунтовані вимоги замовника до планувальних, архітектурних, інженерних і технологічних рішень та властивостей об'єкта містобудування, його основних параметрів, вартості та організації його

будівництва і складаються з урахуванням містобудівних умов та обмежень, технічних умов; завдання на проектування об'єктів будівництва (коригування проектів) складається і затверджується замовником за погодженням з інвестором (головним розпорядником бюджетних коштів) і генпроектувальником. Погодження завдання на проектування об'єктів будівництва (коригування проектів) здійснюється шляхом його підписання та засвідчення печатками.

2. Договір на виконання проектних робіт:

чи дотримано вимоги Постанови КМУ від 1 серпня 2005 року № 668 «Про затвердження Загальних умов укладання договорів підряду в капітальному будівництві».

Потрібно звернути увагу на окремі істотні умови договору: найменування і реквізити сторін, місце і дата укладання договору, предмет, права і обов'язки сторін, порядок забезпечення робіт проектною документацією, ресурсами та послугами, вимоги до організації робіт, порядок здійснення замовником контролю за якістю ресурсів, умови здійснення авторського і технічного нагляду за виконанням робіт, порядок здачі-приймання закінчених робіт, гарантійні строки якості закінчених робіт (експлуатації об'єкта будівництва), порядок усунення недоліків.

3. Відповідність назви об'єкта будівництва за проектною документацією завданню на проектування. Незмінність назви об'єкта на всіх стадіях проектування із відображенням виду будівництва (нове будівництво, реконструкція та ін.) та його місця розташування.

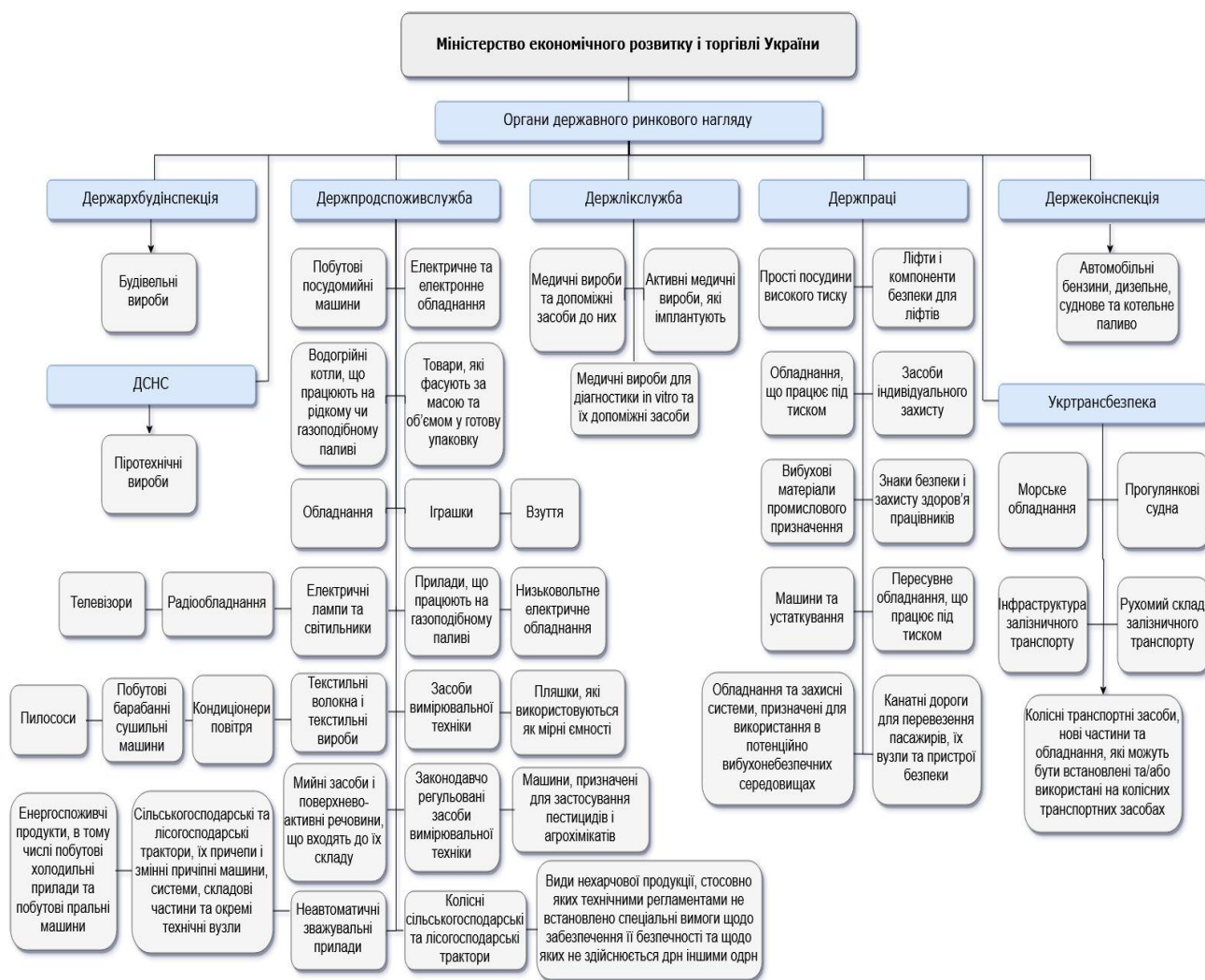
4. Дотримання вимог щодо розроблення проектної документації:

вимоги містобудівної документації, вихідних даних на проектування, дотриманням вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил.

5. З'ясування класу наслідків (відповідальності) об'єкта будівництва та категорію його складності і встановлення стадій проектування.

***Опрацювання цих документів відбувається з позицій їх наявності, додержання вимог до їх змісту.**

***В.3 Схема-перелік видів продукції, щодо яких органи державного
ринкового нагляду здійснюють державний ринковий нагляд
(інформація Міністерства економічного розвитку і торгівлі України)***

Додаток Г

Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший заступник начальника
Департаменту захисту економіки
Національної поліції України
підполковник поліції

С.А. Вязмікін

20. 02. 2016 року

АКТ

**про впровадження результатів наукового дослідження аспіранта
наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної
академії внутрішніх справ Войтовича Ярослава Вячеславовича на тему:
«Розслідування порушень правил, що стосуються безпечного
використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель
і споруд»**

Комісія у складі: начальника відділу ДЗЕ Національної поліції України майора поліції Бражника В.В. (голова), головного оперуповноваженого – інспектора Департаменту ЗЕ НП України підполковника поліції Носка С.В., головного спеціаліста Департаменту ЗЕ НП України Панасенка Б.В., склала цей акт про те, що результати наукового дослідження аспіранта наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ Войтовича Я.В. на тему: «Розслідування порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» використовуються у правозастосовній діяльності під час проведення занять зі службової підготовки з працівниками ДЗЕ НП України та мають наукове значення, що полягає в можливості використання положень, рекомендацій і висновків у практичній діяльності оперативних підрозділів.

Використання результатів наукового дослідження сприятиме активізації підвищення ефективності у попередженні, своєчасному виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень у економічній сфері.

Голова комісії
Начальник відділу
ДЗЕ НП України
Майор поліції

В.В. Бражник

Члени комісії:
Головний оперуповноважений інспектор
ДЗЕ НП України
підполковник поліції

С.В. Носко

Головний спеціаліст
ДЗЕ НП України

Б.В. Панасенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

С.Д. Гусарєв

21 . 02 . 2018 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертації аспіранта заочної форми навчання наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ Войтовича Ярослава Вячеславовича «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: директора Інституту післядипломної освіти, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Удалової Л.Д. (голова комісії), завідувача кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних наук, доцента Рожнової В.В., завідувача кафедри криміналістики та судової медицини, кандидата юридичних наук, доцента Самодіна А.В., склала цей акт про те, що результати дисертації Войтовича Я.В. на тему: «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» впроваджені у освітній процес академії.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що подані наукові праці Войтовича Я.В. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, запроваджені для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема під час викладання і вивчення навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів», «Особливості розслідування окремих

видів злочинів», «Судові та правоохоронні органи України», у рамках підвищення кваліфікації слідчих та працівників підрозділів згідно з затвердженими МВС навчальними програмами післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ, а також у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, які можуть бути рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи курсантів, студентів та слухачів.

Голова комісії:

Л.Д. Удалова

Члени комісії:

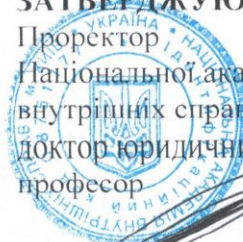

В.В. Рожнова

А.В. Самодін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

С.С. Чернявський

15 03 2018 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертації аспіранта заочної форми навчання наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ Войтовича Ярослава Вячеславовича «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у науково-дослідну діяльність Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: завідувача кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних наук, доцента Рожнової В.В. (голова комісії); завідувача наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Стрільціва О.М.; провідного наукового співробітника відділу організації науково-дослідної роботи, кандидата юридичних наук Павленка С.О., склала цей акт про те, що результати дисертації Войтовича Ярослава Вячеславовича «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» впроваджені у науково-дослідну діяльність академії.

Результати дисертації Войтовича Я.В. відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для здобувачів вищої освіти ступеня «Бакалавр» та «Магістр», де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

1. Войтович Я. В. Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Криміналістичний вісник. 2017. № 1. С. 105–110.

2. Войтович Я. В. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (12). С. 40–50.

3. Voitovych Ya. The Ways of Violating the Rules Concerning the Safe Use of Industrial Products as an Element of the Forensic Characteristics of the Crime Provided for in Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 4 (105). С. 111–119.

4. Войтович Я. В. Використання нормативних актів, що регулюють забезпечення безпеки промислової продукції та експлуатації будівель і споруд, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (14). С. 81–92.

5. Войтович Я. В. Особенности проведения осмотра места происшествия при расследовании нарушений правил, которые касаются безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений. Право и политика. 2017. № 1. С. 110–114.

6. Войтович Я. В. Криминалистическая характеристика предмета преступного посягательства – промышленной продукции при расследовании преступлений, предусмотренных ст. 275 УК Украины. Борьба с преступностью: теория и практика: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции (г. Могилев, 25 марта 2016 года) / М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»; ред. кол.: Ю.П. Шкаплеров (отв. ред.) [и др.]. Могилев: Могилев. Институт МВД, 2016. С. 333–335.

7. Войтович Я. В. Наукове вирішення проблем досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 38–40.

8. Войтович Я. В. Криміналістичне значення поняття промислової продукції та безпеки її використання для розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 69–71.

9. Войтович Я. В. Поняття «промислова продукція» та особливості його використання під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 130–133.

10. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд : метод. рек. / Таран О.В., Войтович Я.В. Київ, 2018. 65 с.

Зазначені праці підтвердили високий науково-теоретичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами підготовки та проведення усіх видів занять, а також були використані у науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та перемінного складу академії.

Голова комісії:
кандидат юридичних наук,
доцент

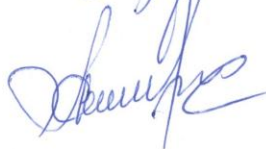
В.В. Рожнова

Члени комісії:
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

О.М. Стрільців

кандидат юридичних наук

С.О. Павленко

Додаток Д

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Войтович Я. В., Таран О. В. Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1. С. 105–110.

2. Войтович Я. В. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (12). С. 40–50.

3. Voitovych Ya. The Ways of Violating the Rules Concerning the Safe Use of Industrial Products as an Element of the Forensic Characteristics of the Crime Provided for in Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105). С. 111–119.

4. Войтович Я. В. Використання нормативних актів, що регулюють забезпечення безпеки промислової продукції та експлуатації будівель і споруд, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 81–92.

5. Войтович Я. В. Особенности проведения осмотра места происшествия при расследовании нарушений правил, которые касаются безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений. *Право и политика*. 2017. № 1. С. 110–114.

6. Войтович Я. В. Проведення допиту при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або

безпечної експлуатації будівель і споруд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 232–243;

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Войтович Я. В. Криміналістическая характеристика предмета преступного посягательства – промышленной продукции при расследовании преступлений, предусмотренных ст. 275 УК Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции* (г. Могилев, 25 марта 2016 года) / М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»; ред. кол.: Ю.П. Шкаплеров (отв. ред.) и др.]. Могилев: Могилев. Институт МВД, 2016. С. 333–335.

8. Войтович Я. В. Наукове вирішення проблем досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 38–40.

9. Войтович Я.В. Криміналістичне значення поняття промислової продукції та безпеки її використання для розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 69–71.

10. Войтович Я.В. Поняття «промислова продукція» та особливості його використання під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК

України. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 130–133;

які додатково відображають наукові результати дисертації:

11. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд : метод. рек. / Таран О.В., Войтович Я.В. Київ, 2018. 65 с.